

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

**Diskurz české komunální politiky ve srovnávacím česko-
anglickém pohledu**

DISERTAČNÍ PRÁCE

Autorka práce: PhDr. Ivana Mrozková

Školitelka: doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.

2015

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že text mnou odevzdané disertační práce v písemné podobě nebo na CD nosiči je totožný s textem závěrečné práce vloženým do systému STAG.

Prohlašuji rovněž, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne .....

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji své školitelce doc. PhDr. Miladě Hirschové, DSc., za její cenné rady, všestrannou pomoc a podporu při psaní mé disertační práce. Dále bych chtěla poděkovat rovněž svým studentkám a studentům z FF UP Olomouc za pomoc při přepisu jednání zastupitelstev a městských rad a za inspirativní dotazy při analýze textů. V neposlední řadě patří moje poděkování také mé rodině a všem, kteří mne při psaní práce podporovali. Děkuji vám.

OBSAH

CÍL PRÁCE.....	1
0 ÚVOD.....	2
0.1.....	2
0.2 Kulturní kontext.....	2
0.3 Rozvržení práce	3
1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ, S NIMIŽ SE PRACUJE, PŘEHLED TEORETICKÝCH VÝCHODISEK .	4
1.1 Analýza diskurzu a ostatní lingvistické disciplíny, postavení analýzy diskurzu v současné jazykovědě.....	4
0.1.1.....	4
1.1.2 Sociolingvistika	4
1.1.3 Pragmatika.....	5
1.1.4 Konverzační analýza	5
1.1.5 Rétorika a neorétorika.....	6
1.1.6 Aplikovaná lingvistika	7
1.1.7 Kritická analýza diskurzu, diskurzivní analýza	7
1.1.7.1.....	7
1.1.7.2 Významní představitelé CDA	8
1.1.7.2.1 Norman Fairclough	8
1.1.7.2.2 Teun A. van Dijk.....	9
1.1.7.2.3 Deborah Tannenová	9
1.1.7.2.4 Deborah Schiffrinová.....	9
1.1.7.2.5 Ruth Wodaková	9
1.1.7.2.6 Christina Schäffnerová	10
1.1.7.2.7 Paul Chilton	10
1.1.7.2.8 Jay Lemke	10

1.1.7.2.9	Světla Čmejková	10
1.1.7.2.10	Jana Hoffmannová	11
1.2	Definice diskurzu	11
1.2.1	Politický, institucionální a administrativní diskurz	13
1.2.1.1	Politický diskurz	13
1.2.1.2	Institucionální diskurz	13
1.2.1.3	Administrativní diskurz	14
1.3	Metodické postupy analýzy diskurzu	14
1.3.1	Faircloughův model diskurzu	14
1.3.2	Diskurzivní struktury	15
1.3.2.1	Lexikální prostředky	16
1.3.2.2	Morfologické prostředky	16
1.3.2.3	Syntaktické prostředky	17
1.3.2.4	Rétorické struktury	17
1.3.2.5	Grafika a schematické struktury/schéma promluvy	17
1.3.2.6	Struktura interakce	17
2	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO MATERIÁLU	19
2.1	.....	19
2.2	Politicko-ekonomický kontext	19
2.3	Lokální kontext: Olomouc a Greenbelt	20
2.4	Struktura zasedání	20
2.4.1	Jednací řád	21
2.4.2	Program zasedání	22
2.4.3	Standardní a nestandardní body programu	22
2.3.4	Užitá forma transkripce	23
3	SLEDOVANÉ ASPEKTY ANALYZOVANÝCH KOMUNIKAČNÍCH UDÁLOSTÍ	24
3.1	Řečové jednání, řečové akty a komunikační funkce výpovědi	24
3.1.1	Řečový akt a řečové jednání	24

3.1.2	Komunikační funkce výpovědi.....	24
3.1.3	Teorie řečových/mluvních aktů.....	25
3.1.4	IFID a podmínky úspěšnosti.....	25
3.1.5	Klasifikace řečových aktů.....	26
3.1.5.1	Searlova klasifikace.....	26
3.1.5.2	Mluvní akty realizované přímo a nepřímo	27
3.1.6	Humor a ironie.....	27
3.2	Zdvořilost.....	28
3.2.1	Zdvořilost v komunikaci.....	28
3.2.2	Tvář (face).....	28
3.2.3	Footing.....	29
3.2.4	Zdvořilostní strategie.....	29
3.2.4.1	Přímé jednání	29
3.2.4.2	Pozitivní zdvořilost.....	30
3.2.4.3	Negativní zdvořilost.....	30
3.2.5	Wattsova teorie zdvořilosti	30
3.3	Moc a solidarita	32
3.3.1	Moc a solidarita v komunikaci.....	32
3.3.2	Lingvistické signály vyjadřování moci a solidarity	32
3.4	Politická a genderová korektnost.....	33
3.4.1	Genderová komunikace obecně.....	33
3.4.2	Gender v jazyce	34
3.4.3	Snaha o vyrovnání genderové nerovnosti v jazyce	35
3.4.4	Politická korektnost.....	35
3.5	Jazyk a kultura	36
3.5.1	Jazyk jako odraz kulturní reality	36
3.5.2	Kultura	36
3.5.3	Sapir-Whorfova hypotéza.....	36

3.5.4	Teorie lingvistické relativity.....	37
3.6	Rétorické prostředky ve veřejném projevu.....	38
3.6.1	Aluze	38
3.6.2	Opakování.....	39
3.6.3	Řečnické otázky a (naznačené odpovědi).....	39
3.6.4	Výčet tří skutečností.....	39
3.6.5	Hra se slovy.....	40
3.7	Metafory a obrazná vyjádření	41
3.7.1	Tradiční pojetí metafory	41
3.7.2	Klasifikace metafor	41
3.7.3	Metafory ve vědě a institucionálním a administrativním diskurzu.....	42
3.7.4	Kognitivní přístup k analýze metafor.....	42
3.7.5	Metafora v politickém diskurzu.....	43
4	KOMPLEXNÍ CHARAKTERISTIKA ANALYZOVANÝCH KOMUNIKAČNÍCH UDÁLOSTÍ.....	44
4.1	Analýza jednotlivých částí programu zasedání zastupitelstva a městské rady	44
4.1.1	Zahájení	45
4.1.1.1	Olomouc	45
4.1.1.1.1	Řečové jednání	47
4.1.1.1.2	Lexikální prostředky.....	48
4.1.1.1.3	Rétorické prostředky	49
4.1.1.2	Greenbelt.....	49
4.1.1.2.1	Řečové jednání	50
4.1.1.2.2	Lexikální prostředky.....	50
4.1.1.2.3	Rétorické prostředky	51
4.1.2	Schválení programu.....	51
4.1.2.1	Olomouc	51
4.1.2.1.1	Řečové jednání	55
4.1.2.1.2	Lexikální prostředky.....	57

4.1.2.1.3	Rétorické prostředky	58
4.1.2.2	Greenbelt.....	58
4.1.2.2.1	Řečové jednání	65
4.1.2.2.2	Lexikální prostředky.....	66
4.1.2.2.3	Rétorické prostředky	66
4.1.3	Hlasování	66
4.1.3.1	Olomouc	66
4.1.3.1.1	Řečové jednání	69
4.1.3.1.2	Lexikální prostředky.....	70
4.1.3.1.3	Rétorické prostředky	70
4.1.3.2	Greenbelt.....	70
4.1.3.2.1	Řečové jednání	75
4.1.3.2.2	Lexikální prostředky.....	76
4.1.3.2.3	Rétorické prostředky	76
4.1.4	Projednávání jednotlivých bodů programu.....	77
4.1.4.1	Olomouc	77
4.1.4.1.1	Řečové jednání	88
4.1.4.1.2	Lexikální prostředky.....	92
4.1.4.1.3	Rétorické prostředky	94
4.1.4.2	Greenbelt.....	95
4.1.4.2.1	Řečové jednání	107
4.1.4.2.2	Lexikální prostředky.....	110
4.1.4.2.3	Rétorické prostředky	111
4.1.5	Poděkování za účast a závěr	112
4.1.5.1	Olomouc	112
4.1.5.1.1	Řečové jednání	113
4.1.5.1.2	Lexikální prostředky.....	115
4.1.5.1.3	Rétorické prostředky	115

4.1.5.2 Greenbelt.....	115
4.1.5.2.1 Řečové jednání	117
4.1.5.2.2 Lexikální prostředky.....	119
4.1.5.2.3 Rétorické prostředky	119
4.1.6 Vystoupení zvaných osob	120
4.1.6.1 Olomouc	120
4.1.6.1.1 Řečové jednání	124
4.1.6.1.2 Lexikální prostředky.....	127
4.1.6.1.3 Rétorické prostředky	128
4.1.6.2 Greenbelt.....	130
4.1.6.2.1 Řečové jednání	133
4.1.6.2.2 Lexikální prostředky.....	135
4.1.6.2.3 Rétorické prostředky	137
4.1.7 Organizace průběhu jednání	137
4.1.7.1 Olomouc	137
4.1.7.1.1. Řečové jednání	138
4.1.7.1.2 Lexikální prostředky.....	139
4.1.7.1.3 Rétorické prostředky	139
4.1.7.2 Greenbelt.....	139
4.1.7.2.1 Řečové jednání	140
4.1.7.2.2 Lexikální prostředky.....	141
4.1.7.2.3 Rétorické prostředky	141
4.2 Vyjadřovací prostředky charakteristické pro politicko-administrativní diskurz (Shrnutí a srovnání).....	141
4.2.1 Řečové jednání	141
4.2.1.1 Formálnost a neformálnost.....	143
4.2.1.2 Ustálené formulace	145
4.2.1.3 Zdvořilost.....	146

4.2.1.4 Moc a solidarita, footing	147
4.2.1.5 Oslovení.....	149
4.2.1.6 Humor a ironie, hra se slovy.....	150
4.2.2 Lexikální prostředky.....	151
4.2.2.1 Terminologie	151
4.2.2.2 Výrazy cizího původu.....	152
4.2.2.3 Citově zabarvené výrazy, deminutiva, eufemismy, politicky korektní vyjádření	153
4.2.2.4 Multiverbizace a ustálená spojení.....	154
4.2.3 Rétorické prostředky	155
4.2.3.1 Metafory a další obrazné vyjadřovací prostředky	155
4.2.3.2 Ostatní rétorické prostředky	157
5 SROVNÁNÍ RYSŮ TYPICKÝCH PRO ČESKÉ A AMERICKÉ PROSTŘEDÍ.....	160
5.1 Český kontext – Olomouc.....	160
5.2 Americký kontext - Greenbelt	161
5.3 Kulturní shody a rozdíly	163
6 CHARAKTERISTIKA POLITICKO-SPRÁVNÍHO DISKURZU	165
7 ZÁVĚR	166
ANOTACE	168
RESUMÉ	169
SEZNAM PŘÍLOH A TABULEK	170
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK.....	170
LITERATURA.....	171

CÍL PRÁCE

Cílem práce je analyzovat a charakterizovat politicko-administrativní diskurz v češtině a porovnat jej s analogickým diskurzem v angličtině (USA). Práce se pohybuje v rámci diskurzové analýzy a soustřeďuje se zejména na strukturaci (organizaci) komunikačních událostí a na ty jazykové prostředky, které mají funkci při realizaci řečového jednání (mluvní akty, přesvědčování, ne/zdvořilost).

0 ÚVOD

0.1

V současné době rozvoje působí na jazyk množství vlivů, které ho mění rychleji než kdy dříve. Díky společenským změnám na konci 80. let a v letech 90. je jednou z velmi rychle se proměňujících oblastí jazyk, který se používá při komunikaci veřejnosti se státní správou a samosprávou a při vnitřní komunikaci mezi orgány a představiteli státní správy a samosprávy (v parlamentu, na zasedání vlády, zastupitelstva obcí apod.) Vzhledem k široké medializaci tohoto druhu komunikace (přenosy z parlamentu, každodenní vystoupení politiků a dalších veřejných činitelů v různých druzích médií) dochází k ovlivňování jazyka a jazykového povědomí široké veřejnosti.

Jazyk a jazykové povědomí však není jedinou věcí, na kterou má tento typ komunikace vliv; ovlivňuje rovněž celkové povědomí veřejnosti o fungování společnosti. Proto je velmi důležité tuto oblast jazykových projevů analyzovat a s výsledky analýzy seznamovat co nejširší veřejnost tak, aby se co nejvíce lidí mohlo podílet na fungování občanské společnosti, což je možné pouze tehdy, pokud pochopíme, oč ve státní správě, samosprávě a politickém životě jde, co se nám úředníci a politici snaží sdělit či naopak zatajit, jaké jazykové prostředky k tomu používají.

0.2 Kulturní kontext

Velmi často se setkáváme s tím, že ačkoliv účastníci komunikace mluví společným jazykem (např. anglicky), dochází k nedorozumění v důsledku vlivu odlišné kulturní reality, ze které pocházejí. Zkoumání kulturních rozdílů v komunikaci tvoří tedy důležitou oblast analýzy jazykových projevů.

Ke srovnávací analýze jsem si vybrala ukázky z dvou poměrně odlišných kultur, odlišných jak z hlediska historického, tak i společenského vývoje, totiž české a americké, a to v oblasti komunikace na úrovni obecních a městských rad a zastupitelstev. I když jde o odlišné kultury, rysy politického, administrativního a institucionálního diskurzu zůstávají shodné. V obou kontextech je pro politický diskurz charakteristická jeho veřejnost a persvazivnost, sklouzávající někdy až k politické manipulaci, pro institucionální diskurz je typická asymetričnost, tj. nerovnoprávný vztah jednak mezi představitelem instituce (profesionálem) a laikem, který se na instituci obrací, jednak mezi mluvčími v rámci institucionálních komunikačních událostí, dále ustálenost a snaha představitelů instituce o neutrálnost ve

vyjadřování. Pro administrativní diskurz je pak typická snaha o objektivitu a ustálenost projevu a o věcnou správnost a výstižnost.

Zatímco však v americkém prostředí je dostupnost komunikačních událostí uvedeného institucionálního typu pro občanskou (laickou) veřejnost tradiční a schůze městských rad jsou přenášeny živě na místních kabelových televizích a nyní i na internetu, v českém kontextu trvalo zpřístupnění záznamů jednání zastupitelstev poměrně dlouho. V období 2002 – 2009 bylo nutné si tyto záznamy ve formě audionahrávky vyžádat na radnici. Pro analýzu byly použity přepisy těchto nahrávek.

0.3 Rozvržení práce

1. Definice základních pojmů, s nimiž se pracuje, přehled teoretických východisek
2. Charakteristika zkoumaného materiálu
3. Sledované aspekty/rysy analyzovaných komunikačních událostí
4. Komplexní charakteristika analyzovaných komunikačních událostí
5. Srovnání rysů typických pro a/ české, b/ americké prostředí
6. Charakteristika politicko-správního diskurzu

1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ, S NIMIŽ SE PRACUJE, PŘEHLED TEORETICKÝCH VÝCHODISEK

1.1 Analýza diskurzu a ostatní lingvistické disciplíny, postavení analýzy diskurzu v současné jazykovědě

0.1.1

Ve dvacátém století se v jazykovědě obecně kladl důraz na strukturu jazyka (strukturalisté) a jazyk jako systém (Pražský lingvistický kroužek), na co největší zobecnění poznatků a vytvoření obecných pravidel pro fungování všech jazyků (generativní mluvnice, Chomsky). V 80. a zvláště 90. letech minulého století obrací velká část jazykovědců pozornost k jednotlivým jazykovým projevům a k jejich analýze. Jde jim o detailní rozbor nejen formální stránky projevu, ale také záměru a cíle, se kterým je projev pronášen, analýzu kontextu a jeho vlivu na jazykový projev a v neposlední řadě o analýzu dopadu, který má projev na své příjemce.

Dochází proto k velkému rozvoji nových jazykovědných disciplín, jako je sociolingvistika, filozofie jazyka, pragmatika, aplikovaná lingvistika, psycholingvistika, konverzační analýza nebo právě analýza diskurzu. V následujících několika odstavcích se proto budu věnovat stručné charakteristice disciplín, jejichž poznatky budu využívat při své analýze, poté se budu věnovat jednotlivým jazykovým jevům, které tyto disciplíny zkoumají a které se objeví v mé analýze.

1.1.2 Sociolingvistika

Sociolingvistika se věnuje studiu praktického užití jazyka v kontextu různých sociálních vrstev, sleduje sociálně podmíněné variace v jazyce. Je zde velmi výrazná snaha o využití kvantitativních metod analogických k metodám využívaných v přírodních vědách. Mezi témata, kterými se sociologie zabývá, patří problematika spisovných jazyků a sociálních dialektů, registrů a jejich využití (včetně takzvaného code-mixing a code-switching, tedy míšení a přepínání kódů), vztahu jazyka, kultury a myšlení (např. Sapir-Whorfova hypotéza o vztahu jazyka a myšlení a jejich závislosti na kulturním kontextu), problematika lingvistické a sociální nerovnosti, jazykové stereotypy a předsudky a v neposlední řadě také společenské funkce jazyka, zvláště jazykové jevy, kterými se vyjadřují vztahy moci a solidarity, nadřazenosti a podřízenosti.

Touto poslední oblastí zkoumání se sociolingvistika dostává do oblasti zájmu analýzy diskurzu, proto se jí budu zabývat podrobněji v další části své práce. Celkově však přívrženci analýzy diskurzu vytýkají sociolingvistice, že se věnuje pouze popisu variací, nikoli hledání odpovědí na otázky, proč tyto varianty existují a proč se používají, kdo z toho má prospěch apod. (Fairclough, 2001).

1.1.3 Pragmatika

Pragmatika je dalším odvětvím lingvistiky, se kterým analýza diskurzu velmi výrazně spolupracuje. Pragmatika byla dlouho považována za jakýsi odpadkový koš lingvistiky (Yule, 2007, Tárníková, 2000), kam se odkládalo vše, co se nehodilo do systémů formální analýzy jazyka, tedy jevy, které stály na okraji jejich zájmu. Pragmatika byla tudíž zpočátku vymezena negativně („to, co se nehodí jinam“). V současnosti můžeme rozlišit dvě koncepce pragmatiky, a to širší, evropskou kontinentální koncepci pragmatiky jako 'vědu o používání jazyka' a užší anglo-americké pojetí pragmatiky jako jedné z lingvistických subdisciplín (Fairclough, 2001).

Pragmatika využívá a spojuje poznatky Austinovy teorie řečového jednání, která byla dále rozpracována americkým filozofem J. Searlem, a teorie konverzačních implikatur, vycházející z maxim H. P. Grice, která byla dále rozpracována G. N. Leechem (zdvořilostní princip) s dalšími teoretickými poznatky jak z oblasti lingvistiky, tak i z oblasti jiných humanitních disciplín. Základními oblastmi zájmu jsou význam, který chce ve sdělení vyjádřit mluvčí, kontextuální význam, studium toho, jakým způsobem je sdělováno více, než bylo řečeno (význam komunikovaný prostřednictvím implikatur), a v neposlední řadě vyjadřování relativní distance mezi mluvčím a posluchačem.

Při analýze zasedání obecních zastupitelstev a obecních rad bude třeba rovněž přihlídnout k rozdílnosti kultur a z toho vyplývajícím důsledkům pro srovnávací analýzu, proto se budu rovněž zabývat poznatky z kulturní pragmatiky (cross-cultural pragmatics), které se objevují např. v pracích D. Schiffrinové a A. Wierzbické.

1.1.4 Konverzační analýza

Konverzační analýza bývá považována jeden z podoborů analýzy diskurzu. Zaměřuje se především na rozbor každodenních konverzací (telefonní rozhovory, analýza konverzace mezi lékařem a pacientem apod.) Rovněž zde se objevují témata jako vyjadřování distance mezi mluvčím a posluchačem, zdvořilosti, střídání mluvčích v řeči (turn-taking) atd. Velká pozornost je věnována genderovým rozdílům v konverzaci (D. Tannenová, 1992).

V evropském kontextu se konverzační analýza zabývá např. analýzou různých žánrů politického diskurzu, typologií druhů hovorů v oblasti zdravotnictví a medicíny (Peter Kosta z Univerzity v Postupimi), schémata v dialogu apod. V českém prostředí vznikla v této oblasti, ovšem se širším sociokulturním záběrem, důležitá kolektivní publikace editovaná S. Čmejrkovou a J. Hoffmannovou (2011).

Konverzační analýze bývá (hlavně ze strany stoupců kritické analýzy diskurzu) vytýkán stejný nedostatek jako sociolingvistice, tedy to, že se příliš zaměřuje na empirický popis jevů, neodpovídá však na otázky, jak a proč k těmto jevům dochází.

1.1.5 Rétorika a neorétorika

Rétorika je jednou z nejstarších vědních disciplín, její základy položili již v antickém Řecku Sokrates, Platón a především Aristoteles, který umění veřejné promluvy věnoval své dílo *Rétorika*. Jeho odkaz potom dále rozvíjeli Cicero a Quintilianus ve starověkém Římě. Rétorika se rozvíjela i s nástupem křesťanství a během období renesance. Její význam poklesl s rozvojem národních jazyků v Evropě a později i s rozvojem jiných lingvistických disciplín v 19. století (Jelínek, 1999). Nový zájem o rétoriku se datuje od poloviny 20. století, kdy se v USA a později i v dalších zemích vědci začali znovu zajímat o odkaz svých antických předchůdců.

Moderní rétorika (neorétorika, nová rétorika – „New Rhetoric“) převzala z antiky Aristotelův koncept pěti hlavních fází přípravy a přednesu veřejného projevu, teorii řečnických figur a rovněž teorii tří stylů, vysokého, středního a nízkého, kterou se snaží spojit s teorií funkčních stylů (Ibid.). Neorétorika usiluje o zlepšení obrazu rétoriky, která je často společností vnímána v negativním a omezeném významu pouze jako plané a formalistní řečnění politiků. Soustřeďuje se nejen na výběr jazykových prostředků vhodných pro různé druhy veřejných projevů, na stavbu těchto projevů, ale také šířeji na vztah mezi obsahem promluvy a jejím kontextem a na vztahy mezi řečníkem, adresáty projevu a sdělením. Významné rétorické studie v českém prostředí publikoval J. Kraus (1974, 1984, 1987, 1998, 1999, 2004 aj.), který se věnoval i diskurzu politickému (2003). Související problematice se věnuje publikace M. Jelínka, B. Švandové a kol. *Argumentace a umění komunikovat* (1999).

Sledování rétorických aspektů v analyzovaných projevech bude pro mou práci velmi důležité. Zaměřuji se na to, jaké řečnické persvazivní prostředky se používají v kontextu jednání městských rad a jak se tyto prostředky liší v českém a americkém jazykovém prostředí.

1.1.6 Aplikovaná lingvistika

Aplikovaná lingvistika, mezi jejíž oblast studia patří témata jako jazykový imperialismus, angličtina jako globální/mezinárodní jazyk, jazyky a vzdělávání, učení se jazykům apod., je „vědecká disciplína, která se zabývá vlivem poznatků o jazyce na rozhodování v reálném světě“. (Cook, 2003, s. 5). Jedná se tedy o různé problémy, které je potřeba řešit v každodenním životě (který cizí jazyk si má zvolit naše dítě jako další cizí jazyk ve škole, standardizace pojmů z určitého oboru v různých jazycích Evropské unie, volba jednacích jazyka pro vědeckou konferenci apod.).

1.1.7 Kritická analýza diskurzu, diskurzivní analýza

1.1.7.1

Mezi oblasti, které spadají pod definici aplikované lingvistiky, zahrnují někteří jazykovědci (srov. Cook, 2003) i kritickou analýzu diskurzu (dále CDA – Critical Discourse Analysis), neboť jde o „studium vztahu mezi výběrem lingvistických prostředků a jeho následným efektem v persvazivním užívání jazyka, toho, jak tímto způsobem indoktrinovat nebo manipulovat (např. v marketingu nebo v politice) a jak se této indoktrinaci a manipulaci bránit prostřednictvím analýzy.“ (Cook, 2003, s. 8). Většinou však bývá CDA chápána jako jedna ze samostatných součástí lingvistiky. Van Dijk (2000) charakterizuje kritickou analýzu diskurzu jako pomezí lingvistickou disciplínu, která se zabývá „systematickým popisem komplexních struktur a strategií v textu a mluveném projevu tak, jak jsou skutečně vyjádřeny (produkovány, interpretovány) ve svých sociálních kontextech.“ (Ibid, s. 198). Analýza diskurzu v širším smyslu se používá i v jiných vědních oborech, např. v sociologii a psychologii. Pokud se omezíme pouze na lingvistické jevy, zaměřuje se analýza diskurzu na „(písemné nebo ústní) zaznamenání procesu, ve kterém je v určitém kontextu použit jazyk pro vyjádření určité intence.“ (Yule, 2007).

Kritická analýza diskurzu se zabývá zkoumáním diskurzu jako součásti širších procesů sociální změny. Slovo *kritická* je užito ve významu „snažící se rozkrýt spojení, která mohou být před lidmi skryta“ (Fairclough, 2001, s. 4), neboť většina komunikačních aktů slouží podle představitelů CDA k legitimizaci a reprodukci společenské moci, nadvlády a nerovnosti, tedy k prosazování určité ideologie, což si uživatelé jazyka ve velké většině neuvědomují. CDA je tedy chápána i jako prostředek v společenském a politickém boji za rovnoprávnost a spravedlnost (Fairclough, 2001, van Dijk, 2000).

Filozofická analýza diskurzu teoreticky vychází z několika zdrojů, které se věnují roli jazyka při získávání, udržování a změně mocenských vztahů ve společnosti. Jde především o práce francouzských sociologů Pierra Bourdieu a Michela Foucaulta, kteří se věnovali vztahu jazyka a moci v moderní společnosti, a „teorii komunikativní akce“ Jürgena Habermase (1981), ve které objasňuje roli moci v dialogu.

Diskurzivní analýza v lingvistickém zaměření se zabývá tématy jako komunikační kompetence a nejednoznačnost, diskurzní struktury, kontext, ko-textové (co-textual) vztahy, sémantická soudržnost (koheze, koherence), schematické konvence (koncept schématu, rámce, skriptu, replikových dvojic, tj. tzv. adjacency pairs, různé žánry diskurzu), negociace významu a kritická a textová analýza.

1.1.7.2 Významní představitelé CDA

1.1.7.2.1 Norman Fairclough

Norman Fairclough, jeden ze zakladatelů kritické analýzy diskurzu, se zabývá vztahem jazyka a moci, vztahem mezi diskurzem, mocí a ideologií. Ten považuje za centrální část jedné z forem společenské praxe, tj. diskurzu. Zdůrazňuje determinovanost diskurzu společenskými strukturami a vlivy diskurzu na společnost. Diskurz podle něj ovlivňuje společnost tím, že pomáhá reprodukovat společenské struktury. Fairclough zavádí termín řád diskurzu (order of discourse), kterým označuje soubor konvencí spojených se společenskými institucemi, se společenským pořádkem. Tyto řády diskurzu jsou po stránce ideologické vytvářeny mocenskými vztahy ve společenských institucích a ve společnosti jako celku (Fairclough 2001). Vzhledem k tomu, že lidé si ve většině případů nejsou vědomi determinací a vlivů, které diskurz na těchto úrovních má, považuje Fairclough za jeden z hlavních cílů CDA (neboli CLS – Critical Language Study, jak tuto disciplínu nazývá on sám) umožnit lidem, aby si uvědomili často na první pohled nezjevné příčiny a následky diskurzu, který sami používají. Pozornost věnuje rovněž lingvistickým dimenzím sociálních změn, analýze mediálního a politického diskurzu (např. detailní rozbor jazyka thatcherovské Británie) a v současné době globalizaci diskurzu v novém miléniu. Mezi jeho nejvýznamnější publikace patří *Language and Power*, (2001), *Language and Globalization* (2006) a *Discourse in Contemporary Social Change* (2007).

1.1.7.2.2 Teun A. van Dijk

Dalším významným současným představitelem kritické analýzy diskurzu je Teun Adrian van Dijk. Ve svých pracích se kromě všeobecných teoretických statí věnovaných (kritické) analýze diskurzu (různé úvody, editorská činnost ve vědeckých časopisech, příručky) věnuje problematice vztahu diskurzu a rasismu a diskurzu a ideologie (např. monografie *Ideology*, 1998) a diskurzu a poznání. Van Dijk ukazuje, že téměř každý aktuální diskurz je spjat s nějakou ideologií, že diskurz hraje zvláštní roli v procesu reprodukce ideologií: je užíván nejen pro přímé a explicitní vyjádření ideologií, ale má výsadní postavení rovněž při vyjadřování a pojmenování důsledků vlivu ideologií na společnost, zvláště při vytváření, změně nebo utvrzování společenských ideálů (van Dijk, 2000).

1.1.7.2.3 Deborah Tannenová

V USA působí dvě významné představitelky CDA, Deborah Tannenová a Deborah Schiffrinová. D. Tannenová kromě teoretických prací věnovaných analýze diskurzu vydala několik knih týkajících se genderových rozdílů v diskurzu *That's Not What I Meant! How Conversational Style Makes or Breaks Relationships* (1986), *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation* (1990) a diskurzu na pracovišti *Speaking from 9 to 5: Women and Men at Work* (1994), které měly mimořádný ohlas i u široké veřejnosti. V současné době se věnuje např. analýze současného mediálního diskurzu USA ve vztahu k ženám ve vedoucích pozicích (Hillary Clintonová – příspěvek v knize *Thirty Ways of Looking at Hillary*, 2008).

1.1.7.2.4 Deborah Schiffrinová

Deborah Schiffrinová v knize *Approaches to Discourse* (1994) porovnává šest převažujících přístupů k analýze diskurzu: teorii řečových aktů, pragmatiku, etnometodologii, interakční sociolingvistiku, etnografii komunikace a teorii variace z různých hledisek a aplikuje tyto přístupy na konkrétní příklady lingvistických problémů. V současné době se zabývá rovněž interdisciplinárními vztahy mezi lingvistikou a historií (analýza vyprávění lidí, kteří přežili holocaust, orální historie jako diskurz) a analýzou diskurzu a společenskou identitou.

1.1.7.2.5 Ruth Wodaková

Podobné problematice, tedy vztahu mezi pragmatikou a analýzou diskurzu, vztahem diskurzu a rasismu, xenofobie a antisemitismu nejen v současné Evropě, ale i v minulosti, se věnuje Ruth Wodaková. Ta je zastánkyní multidisciplinárního přístupu k analýze diskurzu,

zvláště pokud jde o analýzu tak komplexní problematiky, jakou je rasismus a antisemitismus produkovaný a reprodukováný v oblasti diskurzu (Wodak, 2007).

1.1.7.2.6 Christina Schöffnerová

Analýzou politického diskurzu se zabývá i další evropská významná představitelka analýzy diskurzu Christina Schöffnerová. Spolu s Paulem Chiltonem je editorkou sborníku *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse* (2002), kde je spoluautorkou úvodu, který je věnován tématům a zásadám analýzy politického diskurzu. Další oblast lingvistiky, která je předmětem jejího vědeckého zájmu, představuje translologie a spojení translologických studií s analýzou diskurzu.

1.1.7.2.7 Paul Chilton

Sám Paul Chilton se kromě analýzy různých aspektů politického diskurzu (např. monografie *Security Metaphors: Cold War Discourse from Containment to Common House* (1996), *Analysing Political Discourse: Theory and Practice* (2004) zabývá kognitivní lingvistikou a koncepty prostoru a času v jazyce; např. ve své knize *Language, Space and Mind: the Conceptual Geometry of Linguistic Meaning*, kde pro zkoumání konceptů prostoru navrhuje třídimenzní model „the Deictic Space Theory“ (2014).

1.1.7.2.8 Jay Lemke

Analýza politického diskurzu je hlavním tématem knihy *Textual Politics: Discourse and Social Dynamics* (1995) jednoho z představitelů CDA Jay Lemkeho. V jejím úvodu se věnuje charakteristice teoretických poznatků svých předchůdců i současníků, z nichž vychází a s nimiž případně polemizuje. V dalších kapitolách se věnuje mimo jiné „textuální politice“ v praxi – analýze toho, jak je diskurz využíván k politickým cílům, a jazyku sociální kontroverze (jak lze užitím toho, co vypadá jako identický argument, dojít k radikálně opačným závěrům).

1.1.7.2.9 Světlá Čmejrková

V českém prostředí se podobně zaměřeným analýzám věnovala S. Čmejrková, která analyzovala např. jazyk reklamy (2000) nebo mediální diskurz a jeho žánry, často v součinnosti s J. Hoffmannovou (2003, 2011).

1.1.7.2.10 Jana Hoffmannová

Jana Hoffmannová se ve svých pracích zabývá komplexní analýzou komunikačních procesů s důrazem na mluvenou češtinu (2011). Spolu s O. Müllerovou se zabývaly i institucionálním dialogem v knize *Jak vedeme dialog s institucemi* (2000).

Vzhledem k tomu, že práce z oblasti kritické analýzy diskurzu mají zpravidla širší než výhradně lingvistické zaměření (obvykle sledují i cíle politologické a sociologické), budeme se v následujících kapitolách přidržovat termínu **analýza diskurzu**, neboť naše práce se zaměřuje na komplexní analýzu a porovnání komunikačních událostí a konkrétních komunikátů.

1.2 Definice diskurzu

V lingvistické literatuře se setkáváme s různými definicemi diskurzu a vymezeními pojmů diskurz a text.

Někteří badatelé chápou text jako projev písemné jazykové komunikace a diskurz jako projev mluvené jazykové komunikace.

V pracích starší textové lingvistiky se termínu diskurz používá při odkazu na konkrétní text nebo promluvu v určitém společenském kontextu, zatímco text odkazuje na jejich abstraktní struktury. Diskurz je tedy jednotkou konkrétního užití jazyka, jeho performance ve smyslu de Saussureova termínu *parole*, text patří do oblasti jazykového systému (*langue*), jde tedy o abstraktní lingvistickou dovednost nebo znalost. V dnešní analýze diskurzu se toto rozlišení už jeví jako poněkud nefunkční (matoucí) a zastaralé, což je vzhledem k příklonu k analýze konkrétních komunikačních aktů pochopitelné. V současnosti tedy převládá pojetí diskurzu jako formy konkrétního užití jazyka, jako specifické komunikační události (van Dijk, 2000).

H. G. Widdowson (2007) považuje text za použití jazyka, které je určeno k tomu, aby s určitým záměrem odkazovalo na nějakou skutečnost. Text je využíván ke zprostředkování významu prostřednictvím diskurzu. Diskurz v tomto pojetí odkazuje jak k tomu, co mluvčí textem zamýšlel, tak i k tomu, co si pod tímto textem představuje jeho příjemce. Text tedy může být jak psaný, tak i mluvený. Widdowson tedy považuje text za „lingvistický projev/stopu“ (Widdowson, 2007, s. 9) procesu kódování a dekódování jazykového významu (co se říká – what is said) a pragmatického účelu (co se myslí – what is meant), lingvistický projev diskurzu.

Diskurz je v tomto smyslu chápán jako „význam, který chce jeden člověk vyjádřit produkcí textu a který druhý člověk z textu pochopí (interpretuje)“ (Ibid, s. 129).

Text je tedy vnímán jako statický koncept (produkt), zatímco diskurz jako dynamický proces vytváření a interpretace textu. (Tárnyiková, 2002)

V literatuře analýzy diskurzu rovněž někdy objevuje užší význam termínu diskurz, kdy diskurz označuje „mluvený nebo písemný *verbální produkt* komunikačního aktu“ (van Dijk, 2000, s. 194, srov. rovněž Fairclough, 2001), tedy to, co Widdowson označuje jako text a van Dijk jako text nebo promluvu (text/talk).

Jiří Kraus vymezuje diskurz jako „obsahově, tematicky a jazykově vymezenou, sociálně institucionalizovanou a situačně zasazenou formu textu“ (Kraus, 2002, s. 18). Jde tedy o konkrétní jazykový projev s „přesně vymezeným vztahem k určitému prostředí a funkci“ (Ibid.). Kraus rozlišuje tyto konstitutivní rysy diskurzu:

- a) schopnost přenášet informace, jejichž význam se vytváří v průběhu stylizační a interpretační činnosti autora a příjemce textu,
- b) soudržnost, koherence jeho jednotlivých složek – slov a výpovědí,
- c) situačnost, tj. zasazení do konkrétního prostředí a vymezení vztahu k určitému auditoriu, a
- d) intertextovost, tj. návaznost na jiné texty.

Termín diskurz ovšem kromě výše zmíněných významů bývá využíván také jako abstraktní označení souhrnu specifických žánrů a jejich jazykových rysů: lékařský diskurz, akademický diskurz, politický diskurz atd. Jde tedy o všechny žánry (např. v politickém diskurzu parlamentní debata, předvolební projev, propagační leták atd.), které se nám vybaví ve spojení s touto oblastí lidské činnosti.

V postmoderních společenských vědách se termínu diskurz rovněž využívá jako velmi širokého abstraktního pojmu, který zahrnuje všechny žánry diskurzu a všechny oblasti komunikace určitého období, komunity nebo celé kultury, což je ovšem pro účely lingvistické analýzy poněkud zavádějící.

Pro účely své práce budu používat van Dijkovu definici diskurzu jako specifické komunikační události, jejíž význam je určován v procesu kódování a dekódování určitého jazykového projevu (textu, promluvy) a spolu s určujícími adjektivy pro označení souhrnu specifických žánrů (politický, administrativní a institucionální diskurz).

1.2.1 Politický, institucionální a administrativní diskurz

Jednotlivé typy diskurzu lze různým způsobem klasifikovat podle použitých žánrů a stylů, podle situací, ve kterých se odehrávají, podle počtu účastníků, společenského postavení účastníků apod. V odborné literatuře analýzy diskurzu se tak objevují rozborů diskurzu z různých oblastí společenského života: z lékařského prostředí, z politiky, ze školství, oblasti mediální a oblasti reklamy apod.

Vzhledem k tématu své práce se zaměřím na diskurz politický, institucionální a administrativní, resp. na výsledky jejich prolínání, neboť ukázky promluv z mého souboru materiálů lze zařadit do všech těchto tří skupin.

1.2.1.1 Politický diskurz

Politický diskurz (spolu s diskurzem mediálním) je v analýze diskurzu poměrně častým objektem studia. Mezi charakteristické znaky politického diskurzu patří jeho veřejnost, neboť je určen širokému publiku, ať už uvnitř (kuloárové debaty, tzv. vnitrostranická diskuze apod.) nebo vně určité politické skupiny nebo instituce, a persvazivnost, která v určitých rovinách nabývá až formy politické manipulace. Pod pojmem manipulace bývá označována „snaha autora diskurzu přivést adresáta k názoru, který se obvykle příliš neshoduje (...) s jeho vlastními názory. (Kraus, 2002, s. 21)

Politický diskurz se „realizuje prostřednictvím debaty, polemiky, individuálního veřejného projevu, mediálního sdělení, otevřeného dopisu aj.“ (Ibid, s. 20), patří do něj tedy nejrůznější žánry. V mé práci se bude jednat o veřejný projev, diskuzi (debatu), případně polemiku na úrovni místní samosprávy.

1.2.1.2 Institucionální diskurz

V případě zasedání obecních (městských) zastupitelstev a obecních (městských) rad se kromě prvků politického diskurzu objevují i prvky diskurzu institucionálního a administrativního.

Za institucionální diskurz můžeme považovat diskurz bezprostředně spjatý s výkonem funkce určité instituce (Hoffmannová, Müllerová, 2000), přičemž pojem instituce označuje „zařízení, podnik, úřad, organizace, která má širší působnost, řídí se ve své činnosti více nebo méně přesnými pravidly a může zasahovat do soukromého života člověka“ (Ibid, s. 7).

Základními rysy tohoto typu diskurzu jsou asymetričnost, tj. nerovnoprávný vztah mezi představitelem instituce (profesionálem) a laikem, který se na instituci obrací (otázky občanů

obracejících se na členy zastupitelstva), jistá ustálenost (např. zasedání se řídí určitými pravidly, což se projevuje i v ustálenosti formulací typu *Kdo je pro návrh?*) a snaha představitelů instituce o neutralnost, která bývá vedena jak snahou působit co nejprofesionálněji („objektivně“), tak i tím, že asymetrické vztahy bývají často zdrojem konfliktu, což se projevuje zejména v různých námitkách a stížnostech občanů přednášených na zasedání (srov. Ibid, kapitola Veřejná shromáždění). Neutrálním vyjadřováním se pak představitelé instituce snaží konfliktu předejít, nebo alespoň emoce uklidnit.

1.2.1.3 Administrativní diskurz

I v administrativním (správním) diskurzu je patrná snaha o objektivitu a ustálenost projevu, není zde však tak patrná asymetrie mezi mluvčím a adresátem (např. výzvy k hlasování apod.). Jedním z nejdůležitějších rysů je zde věcná správnost a výstižnost formulací (např. návrhy vyhlášek, usnesení atd.).

1.3 Metodické postupy analýzy diskurzu

1.3.1 Faircloughův model diskurzu

V rozporu se svým názvem není analýza diskurzu jedinou lingvistickou metodou, ale vzhledem ke komplexnosti popisovaných jevů používá k analýze různé postupy. Obecně lze k analýze diskurzu využít Faircloughův trojrozměrný model diskurzu, kdy je diskurz postupně analyzován jako text (v písemném nebo ústním podání), jako diskurzivní praxe (chování) a jako společenská (sociální) praxe (Fairclough, 1992).

Analýza textu zahrnuje základní zkoumání lexikální, gramatické a syntaktické roviny textu. Jde např. o výběr lexika, užívání metafor a dalších obrazných vyjádření, využití pasivních a aktivních slovesných vazeb, modálních sloves, rozbor kohezních prostředků jako jsou spojovací výrazy, ale i různé lexikální kohezní prvky (synonyma, antonyma). Do této roviny rovněž patří analýza struktury textu.

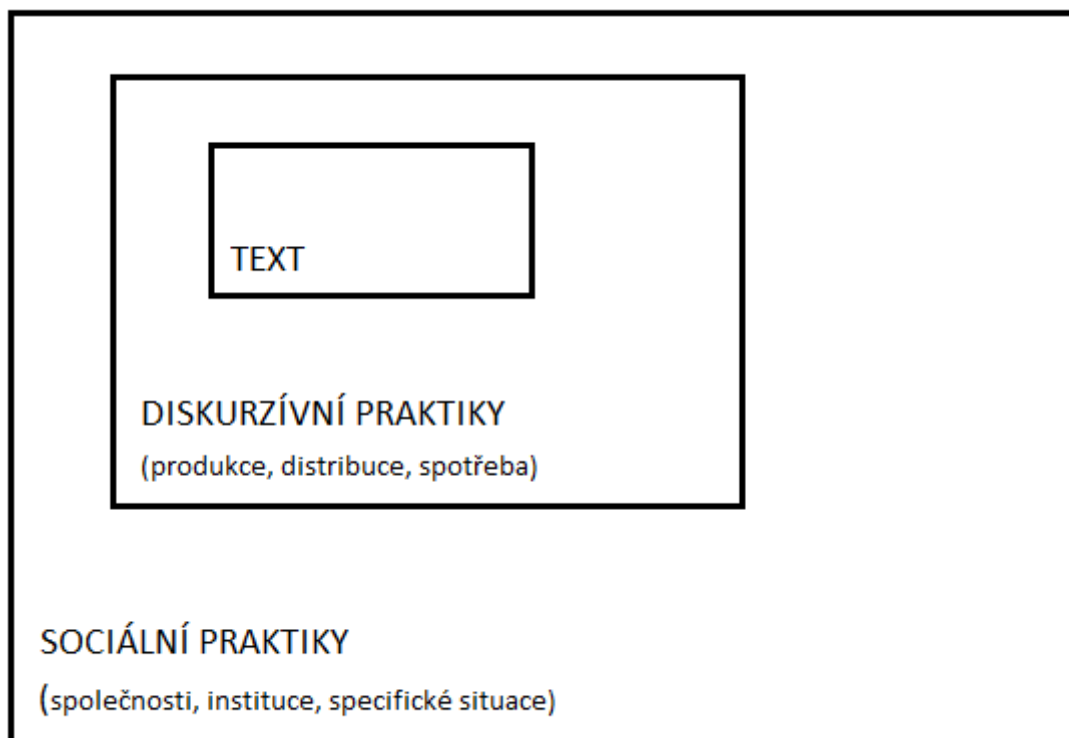
Produkce, distribuce a „konzumace“ textu patří do druhé roviny modelu diskurzu, do roviny diskurzivní praxe, kdy zkoumáme, jak a kým byl text vytvořen, jakým způsobem distribuován, tedy předán příjemcům (konzumentům), kdo tito příjemci byli a jak s textem naložili (Simpson, Mayrová, 2010). V této rovině se při analýze lexika, gramatiky a struktury textu zaměříme na to, jak se v něm projevuje intertextovost a interdiskurzivnost.

Intertextovost nám ukazuje, jakým způsobem bylo čerpáno z jiných textů, zahrnuje tedy různé aluze, odkazy a narážky na další texty, stejně jako citáty, včetně citací expertů, přímých účastníků popisovaných jednání, dokumentů vytvořených institucemi a organizacemi, i přímou řeč a způsob jejího použití. Interdiskurzivnost textu spočívá ve způsobu vytváření textu, kdy se v textech často směšují prostředky charakteristické pro různé typy diskurzu (např. hovorovost a užívání odborné terminologie při volební agitaci apod.).

Třetí rozměr diskurzu, rozměr sociální/společenské praxe se zabývá problematikou důležitou pro analýzu společenských vztahů, tedy např. jakou ideologii diskurz podporuje, proti které naopak bojuje, nebo kterou chce nějakým způsobem změnit.

Trojrozměrný model analýzy textu tedy zahrnuje jak čistě lingvistický popis textu, tak i interpretaci vztahů mezi diskurzivními procesy a textem a rovněž popis a vysvětlení vztahu mezi diskurzivními procesy a procesy společenskými (Ibid, 2010).

Tab. č. 1: Faircloughův trojrozměrný model diskurzu (upraveno podle Simpsona a Mayrové (2010, s. 54)

1.3.2 Diskurzivní struktury

V analýze diskurzu považuje Van Dijk za klíčovou analýzu jednotlivých diskurzivních struktur, které v textu odrážejí myšlenkové postoje a názory tvůrců textu, to, jak interpretují

společenskou realitu, která je obklopuje a také to, jak by si tvůrci textu přáli, aby tuto realitu vnímali a interpretovali jeho příjemci. Např. pokud představitelé města svolají mimořádné jednání, které má probrat pouze jediný bod, např. podmínky umožnění výstavby určité budovy, je zřejmé, že tuto stavbu považují za velmi důležitou, a chtějí, aby ji za takovou považovali i občané města. Takové jednání pak provází rovněž informační kampaň ve sdělovacích prostředcích, která opět zdůrazní, jakou důležitost stavba má. Pokud však je projednání výstavby určité budovy zařazeno jako jeden z mnoha bodů ke konci programu jednání zastupitelstva, signalizují tím představitelé města, že se buď nejedná o nic důležitého, nebo to, že chtějí důležitost stavby úmyslně potlačit. Van Dijk proto pro analýzu diskurzu navrhuje jako klíčové diskurzivní struktury nejen struktury lexikální či morfologické, ale také např. grafický design (typické je např. rozvržení textu na stránkách novin, zvýrazněný text na administrativních dokumentech nebo naopak drobný tisk na smlouvách) nebo strukturu diskurzivní interakce – tj. střídání mluvčích v promluvě (van Dijk, 2000).

1.3.2.1 Lexikální prostředky

Jak už bylo naznačeno, mezi nejdůležitější diskurzivní struktury patří lexikální, morfologické a syntaktické prostředky využití ve stavbě diskurzu. Analýza použitého lexika může sloužit např. k odhalení mocenských vztahů v daném diskurzu: hojné využití odborné terminologie demonstruje nadřazenost odborníka nad laiky, používaná pojmenování mohou mít rovněž hodnotící (ideologické) zabarvení. Např. pokud se o sebevražedném atentátníkovi mluví jako o *bojovníkovi za svobodu (freedom-fighter)* a v jiném případě jako o *teroristovi (terrorist)*, je zde zřetelný rozdíl v ideologickém hodnocení jeho činu a stejně tak i jeho legitimacy.

1.3.2.2 Morfologické prostředky

Morfologická analýza ukazuje možnosti využití standardních a nestandardních/substandardních jazykových variant v různých typech promluv, což opět souvisí s mocenskými vztahy ve společnosti (např. v americké angličtině užívání standardní angličtiny proti černošské či hispánské variantě angličtiny, které bývá považováno za znak nižšího společenského postavení), užívání aktivních (agentních) konstrukcí proti neosobním, což odráží postoje mluvčích k dané realitě a přebírání odpovědnosti za určité děje (*Prosadili jsme x ukázalo se, že to prosadit nejde*). Rovněž způsob vytváření nových výrazů a začleňování cizích výrazů do kontextu mateřského jazyka může pomoci analyzovat ideologické pozadí určitého typu diskurzu. Např. věta *Nabízím ODS svůj leadership a marketingové dovednosti*

odkazuje jednak k anglosaskému politicko-administrativnímu pozadí, jednak k tržní / ekonomické úspěšnosti dosahované moderními metodami.

1.3.2.3 Syntaktické prostředky

Syntaktická analýza se zaměřuje např. na typy syntaktických konstrukcí použité v různých typech diskurzu, na využití složitých souvětí s hierarchizovanou strukturou vedlejších vět a vsuvek, nebo naopak krátkých jednoduchých vět s úderným obsahem. Dalším důležitým prvkem, který je možno sledovat, je užívání zájmen, např. používání subjektového *my* vs. *oni* ukazuje rozdíly mezi inkluzí (je-li do *my* zahrnut i adresát/cílová skupina), a naopak konfrontačním pohledem na realitu u jednotlivých mluvčích.

1.3.2.4 Rétorické struktury

Rétorické struktury jsou dalším typem diskurzivních struktur, který bývá často analyzován, zvláště pokud jde o oblast veřejného vystupování a politického diskurzu. Příklady využití jednotlivých rétorických prostředků, jako jsou např. řečnické otázky, přirovnání, gradace apod., a jejich funkce budou podrobněji rozebrány v kapitole 3.

1.3.2.5 Grafika a schematické struktury/schéma promluvy

Jak už bylo naznačeno výše, grafický design v písemně zachycených výstupech (rozvržení strany, užití tučného písma a kurzívy, velikost písma atd.) stejně jako schematické struktury (např. výše zmíněné zařazení určité informace na určité místo v promluvě) jsou pro analýzu diskurzu taktéž velmi důležité. Schematické struktury jsou spojeny s organizací textu/promluvy – patří sem např. forma pozdravu (je samozřejmě rozdíl, zda mluvčí posluchače osloví *Hey, guys* nebo *Good morning, ladies and gentlemen*) nebo způsob ukončení promluvy a střídání mluvčích.

1.3.2.6 Struktura interakce

Se střídáním mluvčích souvisí další typ diskurzivní struktury – struktura interakce, která naznačí, zda má mluvčí zájem aktivně promluvu rozvíjet a podpořit interakci mezi ním a adresátem, a jakým způsobem je interakce podpořena nebo naopak potlačena. Můžeme srovnat zájem o rozvoj dialogu u těchto dvou reakcí:

a/ Včera jsem byl na schůzi zastupitelstva. – No ne! A co tam projednávali důležitého?

b/ Včera jsem byl na schůzi zastupitelstva. – Hmmmm.

U a/ je jasné, že oslovený vyjadřuje zájem o další informace, kdežto b/ žádný takový signál neposkytuje a rozvíjení informace ponechává na prvním komunikantovi.

Z výše uvedeného popisu diskurzivních struktur vyplývá, že při analýze nelze použít pouze jedinou metodu analýzy a popisu promluv. Aby bylo možné zachytit vztahy mezi diskurzem a širší společenskou realitou, je třeba metody kombinovat. Vzhledem k tomu, že při analýze zasedání obecních zastupitelstev a obecních rad hraje důležitou roli širší kontext, ve kterém se diskurz odehrává, bude proto nutné k jeho poznání využít metody využívané v pragmalingvistických analýzách; pro analýzu mocenských vztahů rovněž postupů sociolingvistických.

2 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO MATERIÁLU

2.1

Podkladem analýzy diskurzu zasedání městských a obecních rad a zastupitelstev v České republice a Spojených státech amerických, jsou přepsané záznamy jednání těchto administrativních jednotek. Ve výzkumu, který jsem začala v r. 2002, jsou zahrnuta jednání městských rad ve státě Maryland, tedy na východním pobřeží USA, a městských a obecních rad a zastupitelstev na Moravě.

V českém prostředí bylo nutno přistoupit k rozšíření vzorku o jednání městských a obecních zastupitelstev, neboť jednání městských rad jsou ve většině případů neveřejná a nepořizuje se z nich žádný veřejně přístupný zvukový záznam ani zápis (to je i případ Olomouce). Systém místní správy v USA se liší v jednotlivých státech i obcích. Obecně však lze říci, že občané volí přímo radu obce, není zde tedy rozdíl mezi zastupitelstvem a radou.

2.2 Politicko-ekonomický kontext

Nahrávky jednání byly pořízeny v letech 2002 – 2009, tedy v poměrně širokém časovém rozpětí. To se odráží i v obsahu jednotlivých jednání: v USA v roce 2002 ještě doznívaly události z 11. září 2001 (vzhledem k tomu, že stát Maryland sousedí s Washingtonem, D. C., záchranné jednotky některých měst se účastnily záchranných prací po útoku na budovu Pentagonu a někteří jejich obyvatelé byli mezi přímými účastníky těchto útoků), válka v Iráku a Afghánistánu, poměrný blahobyt v letech 2002 – 2006. V roce 2008 a 2009 se naopak již naplno projevuje vliv krize.

V českém kontextu byl jedním z důležitých momentů vstup do EU v roce 2004, v komunálním prostředí se tato skutečnost odrazila především ve formě velmi důležité možnosti čerpat ze strukturálních fondů Evropské unie. Samozřejmě rovněž Českou republiku zasáhla světová ekonomická krize, která se projevila v hospodaření jednotlivých měst a obcí, byť s určitým zpožděním, tj. až v roce 2009.

Pro svou práci jsem si vybrala analýzu zasedání městské rady a zastupitelstva měst Greenbelt a Olomouc. Obě tato města znám z hlediska reálií, společenské situace ve městě a problémů, které je potřeba řešit, což je výhodou pro lepší pochopení kontextu a jazykové situace.

2.3 Lokální kontext: Olomouc a Greenbelt

Obě města, Greenbelt i Olomouc, spojuje skutečnost, která má výrazný vliv na rozvoj města: obě jsou města historická, mající statut městské památkové rezervace, respektive *A National Historic Landmark*, byť Olomouc jako město existovala již v 11. století, zatímco Greenbelt byl založen až v roce 1935. Greenbelt byl jedním ze tří vzorových měst, která vznikla v období tzv. New Dealu prezidenta Roosevelta a představovala vizi progresivního bydlení po stránce spojení architektury s přírodou (tzv. zelená města zakomponovaná do zeleně s velkými rekreačními zónami) nebo i stránce společenské, sdružováním občanů do družstev, která měla na starosti správu domů, obchodu, školských zařízení, organizaci volného času apod. Tyto rysy, pro USA ne zcela typické, v Greenbeltu přetrvávají dodnes.

Vybraná města mají i další společné rysy, ovlivňující komunální politiku: jsou zřizovateli městské policie a městského hasičského sboru, mají na starosti správu městských zařízení (např. školní, rekreační zařízení apod.). Vzhledem k blízkosti kampusu University of Maryland ve městě College Park bydlí v Greenbeltu hodně studentů a rovněž zaměstnanců univerzity.

Jsou zde samozřejmě rovněž věci odlišné, ať už co se týká velikosti: Greenbelt má 21,5 tisíc obyvatel, Olomouc 100 tisíc, polohy: Greenbelt je součástí tzv. „Velkého Washingtonu“, aglomerace kolem Washingtonu D.C., do města jezdí washingtonské metro a městský autobus, což má rovněž vliv na skladbu obyvatelstva a firem, sídlících na území města (např. významná součást NASA – Goddardovo výzkumné centrum). Odlišná je i situace v městské radě a zastupitelstvu: zatímco v Greenbeltu byla v dané době již po několikáté volební období stále stejná sestava v čele se starostkou Judy Davisovou, v Olomouci se na postu starosty politici střídají (i když sestava vedení města zůstávala po dlouhá léta více méně beze změn).

Všechny tyto skutečnosti se potom odrážejí v jednání městské rady a zastupitelstva.

2.4 Struktura zasedání

Vzhledem k tomu, že jde o oficiální akt, dodržují zasedání jak v českém, tak i v americkém prostředí určitý řád a mají svou ustálenou podobu. Jedná se zde o komunikaci řízenou, kde mají účastníci komunikace přesně vymezené role.

2.4.1 Jednací řád

V českém kontextu vychází jednací řád zasedání zastupitelstva ze zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). Jednací řád přijímá nové zastupitelstvo vždy po volbách, má tedy omezenou platnost na určité volební období. Zasedání Zastupitelstva města Olomouce se v daném časovém období, kdy byl záznam pořízen, řídilo jednacím řádem vydaným dne 14. 5. 2007. Daný jednací řád „upravuje přípravu, průběh, způsob usnášení a náležitosti rozhodování, přerušení a ukončení zasedání zastupitelstva, způsob plnění jeho usnesení a zabezpečení všech úkolů. ... Jednací řád vychází z práv a povinností vyplývajících z výše citovaného zákona a stanoví podrobnosti o zasedání.“ (Jednací řád Zastupitelstva města Olomouce, JŘ ZMO 1/2007, 1). Přesně vymezuje role jednotlivých účastníků zasedání: předsedající (primátor nebo jeho zástupce), předkladatelé a zpracovatelé návrhů k projednání (většinou členové zastupitelstva, rada města, výbory zastupitelstva), zapisovatel a dva ověřovatelé zápisu, členové zastupitelstva, veřejnost.

Pravidla pro vyjadřování veřejnosti na zasedání zastupitelstva jsou poměrně přísná: zástupci veřejnosti se do diskuze mohou přihlásit pouze písemně „poštou, elektronickou cestou (e-mail) nebo osobním doručením ... nejpozději do 12.00 hod. v pracovní den předcházející zasedání zastupitelstva nebo v den zasedání zastupitelstva u přítomného pracovníka magistrátu města ... nejdříve 15 minut před zahájením zasedání zastupitelstva a nejpozději do 15 minut po schválení programu zasedání, popř. nejpozději do 15 minut po dodatečném schválení nového bodu zasedání, nejpozději však do ukončení projednávání tohoto nově zařazeného bodu programu zasedání zastupitelstva.“ (Ibid, s. 5) Vystoupení zástupců veřejnosti je omezeno na 5 minut.

Naproti tomu v americkém prostředí neexistuje jednací řád zasedání městské rady v písemné formě. Podobně jako jiné schůze a zasedání v anglo-americkém kontextu vychází z tradice a úzu. Tato tradice a úzus, ač si toho již většina účastníků není vědoma, je založena na tzv. *Robert's Rules of Order* - obecných pravidlech, jak vést jakékoli formální zasedání. Popisují „parlamentní postup – jednací řád“ (Parliamentary Procedure), což je „soubor pravidel chování na schůzích, který umožňuje každému, aby byl vyslyšen jeho názor a mohl přijímat jasná rozhodnutí. ... Je to časem prověřená metoda jednání na schůzích a veřejných shromážděních. Je možno ji upravit pro potřeby kterékoli organizace.“ (Introduction to Robert's Rules of Order, s. 1).

2.4.2 Program zasedání

Zasedání se pravidelně skládá ze zahájení, ověření prezence zastupitelů, přijetí navrženého programu zasedání a jeho případné změny, které mohou být po diskuzi buď přijaty, nebo nepřijaty, schválení zápisu z minulé schůze/schůzí, jeho doplnění a změny, jednotlivé body programu a diskuze k nim, vystoupení expertů k jednotlivým bodům programu, různá hlasování a nakonec z ukončení schůze. Moderátorem a vedoucí postavou zasedání, která zasedání zahajuje, řídí, dává slovo jiným řečníkům, nechává hlasovat a ukončuje schůzi, bývá primátor/starostka, tedy nejvyšší představitel města.

Přestože se jedná o dvě rozdílné kultury, některé body programu jsou v obou kontextech shodné. Jedná se především o úvodní přivítání účastníků, seznámení s programem, čtení a schválení zápisu z minulého zasedání, projednání jednotlivých bodů programu, diskuze, ukončení případně odročení schůze. Největší rozdíly jsou ve způsobu předkládání návrhů pro hlasování a ve způsobu, jak se o těchto návrzích hlasuje. Pokud jde o americký kontext, než je jakýkoli návrh (*motion*) přijat a může se o něm hlasovat, je třeba, aby byl podpořen (*seconded*) jiným účastníkem schůze. Pokud návrh není podpořen, není možno o něm hlasovat.

Předběžný program zasedání městské rady i zastupitelstva bývá zveřejněn předem na pozvánkách, webových stránkách města, v informačních materiálech města apod. Obsahuje standardní a nestandardní body programu. Připravený program je předložen zastupitelům/členům rady města na začátku zasedání ke schválení. O jednotlivých bodech programu je možno diskutovat a navrhopvat jejich doplnění či naopak stažení z programu. Proto je program konečný až po svém schválení.

2.4.3 Standardní a nestandardní body programu

Mezi standardní body programu patří uvítání a zahájení zasedání, v americkém kontextu potom slib věrnosti vlajce/Spojeným státům americkým (*The Pledge of Allegiance to the flag/the United States of America*), schválení programu včetně diskuze a případných připomínek a doplnění, projednávání jednotlivých bodů programu včetně diskuze k těmto bodům, hlasování, které, jak už bylo naznačeno, má v českém a americkém prostředí poněkud odlišnou podobu, účast veřejnosti v diskuzi (v českém prostředí formálně omezená), poděkování účastníkům a závěr zasedání.

Mezi nestandardní body programu patří různá vystoupení zvaných odborníků, právníků, znalců (např. odhadců cen nemovitostí), předávání cen, odměn, vyznamenání, vystoupení

dalších pozvaných hostů (členové vlády a parlamentu, senátoři, ale také např. příjemci stipendií města, laureáti cen apod.), vystoupení (předem ohlášených) osob z řad veřejnosti.

2.3.4 Užitá forma transkripce

V prepisech video a audiozáznamů ze zasedání zastupitelstva města Olomouce městské rady města Greenbelt, MD, je použita následující forma transkripce.

■ - pauza

┌ - postranní svorka spínající řeč téhož mluvčího

L

↑ - stoupnutí melodie

↓ - klesnutí melodie

— - nesrozumitelné nebo nejasné slovo či úsek textu

:-) - otázka

: - prodloužení samohlásky

@ - hezitační zvuk

XY - velká písmena značí zdůraznění slabiky nebo slova

= - okamžité, až překotné navázání na repliku partnera

3 SLEDOVANÉ ASPEKTY ANALYZOVANÝCH KOMUNIKAČNÍCH UDÁLOSTÍ

Jak už bylo uvedeno výše, budou pro mou analýzu důležité jazykové jevy, kterými se zabývá lingvistická pragmatika/pragmalingvistika, sociolingvistika a analýza diskurzu. Jedná se zvláště o řečové jednání (mluvní akty, komunikační funkce výpovědi), také zdvořilost, jevy vyjadřující vztahy moci a solidarity, a zvláště pak politická a genderová korektnost. Podstatné bude rovněž sledovat rétorické prostředky používané při výstavbě projevů. Budu rovněž sledovat využití jednotlivých jazykových jevů v anglickém a v českém jazyce. Všechny jazykové jevy budou pak posuzovány i z širšího hlediska mezikulturního srovnání.

3.1 Řečové jednání, řečové akty a komunikační funkce výpovědi

3.1.1 Řečový akt a řečové jednání

Řečové jednání, řečové akty a komunikační funkce výpovědi představují jedno z velmi důležitých lingvisticko-pragmatických témat. „Každý z termínů řečový akt, řečové jednání a komunikační funkce přináší do interpretace jazykové komunikace jiný pohled, zachycuje jiný aspekt řečového jednání.“ (Hirschová, 2013, s. 153)

Řečový akt je akce, kterou realizujeme prostřednictvím výpovědi (omluva, stížnost, pozvání, slib, kompliment nebo žádost) (Yule, 2007), můžeme ho tedy ztotožnit s jednotlivou výpovědí, jeho začátek a konec bývají zřetelné. Řečové jednání má komplexnější povahu a není tak striktně ohraničeno, tj. v některých případech nelze striktně stanovit jeho začátek a konec, jde zde o určitý proces, zatímco řečový akt je vnímám spíše staticky a svým způsobem jednorázově. Řečový akt může tedy být složkou řečového jednání, ale ne naopak. (Hirschová, 2013).

3.1.2 Komunikační funkce výpovědi

Komunikační funkce bývá někdy zaměňována s funkcí ilokuční (viz dále). Její význam je však širší a označuje „kterýkoli úkon, který výpověď v komunikační interakci má, a je tedy třeba výslovně odlišovat, o jakou komunikační funkci a na které rovině v daném okamžiku jde.“ (Hirschová, 2013, s. 154).

3.1.3 Teorie řečových/mluvních aktů

Teorie řečových aktů vychází z posmrtně vydaných přednášek Johna Austina *How to Do Things with Words* (1962). Austinovy teze dále rozvinul a kriticky zhodnotil J. R. Searle, z českých jazykovědců se pak touto teorií zabývali zvláště Fr. Daneš a M. Grepl.

V teorii řečových aktů rozeznáváme tři základní části (dílní řečové akty), ze kterých se skládá produkce výpovědi: lokuční, ilokuční a perlokuční akt, které spolu vytvářejí řečový akt. Výsledkem lokučního aktu je produkce smysluplného lingvistického výrazu, tedy to, co aktuálně říkáme. Podle Austina je tento akt dále rozdělen na akt fonetický (užití relevantních zvuků), fatický (realizace gramatických tvarů a intonace) a rhetický (spojení výpovědi do určitého celku za použití referencí vztahujících se k lidem, událostem apod.).

Ilokuční akt je z hlediska pragmatiky zkoumán nejčastěji, jeho popisů a klasifikací existuje velké množství. Ilokuční akt realizuje komunikační záměr mluvčího, jinými slovy, proč něco říkáme (chceme něco pojmenovat, něco slíbit, na něco si stěžovat apod.)

Perlokuční akt je naopak nejméně popsáný, a to především proto, že se týká efektu, který má výpověď na adresáta, a ten zpravidla není bezprostředně zřejmý. Proto, jak píše např. Hirschová, „je zřejmě výstižnější považovat za perlokuci rozeznání a uvědomění si ilokuční funkce přijaté výpovědi, s tím dovětkem, že adresát má možnost předstírat nepochopení nebo rozeznanou ilokuční funkci záměrně ignorovat.“ (Hirschová, 2013, s. 147)

3.1.4 IFID a podmínky úspěšnosti

K tomu, aby posluchač rozpoznal zamýšlený ilokuční záměr mluvčího, slouží dvě věci: prostředek ukazující ilokuční záměr (IFID – Illocutionary Force Indicating Device) a podmínky úspěšnosti (felicity conditions) (Yule, 2007). Mezi prostředky signalizující ilokuční funkci patří zejména tzv. ilokuční slovesa, která, jsou-li užitá performativně, realizují ten ilokuční akt, který pojmenovávají, např. *Žádám nyní přítomné, aby hlasovali* (ilokuční akt direktivní). Mezi další signalizační prostředky patří např. nominalizace ilokučních sloves (*sdělení, návrh, žádost, protest*), pořádek slov, přízvuk a intonace. Např. při užití imperativu odlišuje intonace mezi neutrální žádostí, příkazem a prosbou.

Podmínky úspěšnosti jsou očekávané okolnosti, za kterých může být realizace řečového aktu pochopena tak, jak to měl mluvčí v úmyslu. Realizace řečového aktu může být neúspěšná, pokud tyto podmínky nejsou splněny, např. výpověď nepronese osoba, která má v pravomoci určitý ilokuční akt realizovat, tedy např. pokud výpověď *Žádám nyní přítomné, aby hlasovali* pronese divák v auditoriu na zasedání zastupitelstva.

Yule podle Searla (1969) uvádí rozdělení na obecné podmínky úspěšnosti (např. znalost užitého jazyka), obsahové podmínky (např. slib musí být vyjádřen budoucím časem), přípravné podmínky (např. u slibu se událost nestane sama od sebe a bude z ní mít někdo prospěch), podmínky upřímnosti („sincerity conditions“: např. pokud jde o slib, mluvčí má opravdu v úmyslu něco vykonat) a základní podmínka úspěšnosti (u slibu výpověď mění ne-závazek mluvčího v závazek). Tato základní podmínka tedy kombinuje specifikaci toho, co musí být uvedeno v obsahu výpovědi, kontextu a záměru mluvčího tak, aby mohl být specifický řečový akt úspěšně realizován.

3.1.5 Klasifikace řečových aktů

3.1.5.1 Searlova klasifikace

Řečové akty můžeme podle jedné z nejčastěji užívaných klasifikací (Searle, 1976) rozdělit na pět typů. Nejdůležitějším kritériem je záměr mluvčího (illocutionary point) – to, co chce mluvčí svou výpovědí dosáhnout. Jsou to asertivy (akty sdělení/informování), akty závazkové (komisivní), direktivní, expresivní a deklarativní.

Asertivy představují řečové akty, ve kterých mluvčí vyjadřuje svou představu o světě – tedy konstatování faktů, různé popisy, závěry a předpoklady o tom, jak se mu jeví mimojazyková realita (např.: *Rada je usnášeníschopná.*).

Komisivy (akty závazkové) jsou řečové akty, kterými mluvčí přijímá nějaký závazek, zavazuje se k něčemu, co v budoucnosti udělá. Vyjadřují jeho záměr, jde tedy o různé sliby, výhrůžky, odmítnutí apod. (např.: *V příštím roce vybudujeme kanalizaci.*)

Direktivy mluvčí užívají k tomu, aby někoho jiného přiměli něco udělat. Jde o příkazy, zákazy, rozkazy atd., tedy vyjádření toho, co mluvčí chce, co si přeje (např.: *Posad'te se do první řady, prosím.*).

Expresivy vyjadřují to, co mluvčí cítí, jeho pocity, stav mysli, tj. např. radost, bolest, lítost (např.: *Je mi líto*), nadšení apod.

Deklarativy jsou ty druhy řečových aktů, které tím, že je vyslovíme určitým způsobem, mění skutečnost (např.: *Prohlašuji návrh za přijatý.* – pokud tuto výpověď pronese osoba, která řídí zasedání). Tyto řečové akty se proto někdy rovněž nazývají „výpovědi-skutky v užším smyslu“ (Hirschová, 2013).

3.1.5.2 Mluvní akty realizované přímo a nepřímo

Podle způsobu verbální realizace se rozlišují mluvní akty realizované přímo a nepřímo. Přímo realizaci představují tzv. explicitní performativní formule, v nichž je ilokuční sloveso užito ve tvaru 1. os. sg., indikativu, v přítomném čase a (v češtině a jiných slovanských jazycích) v nedokonavém vidu – *sděluji, upozorňuji, slibuji, žádám, nařizuji, vyzývám, prohlašuji* apod. Nepřímá realizace takový tvar ilokučního slovesa neobsahuje, záměr mluvčího je signalizován např. imperativem a/nebo adverbii a intonací (*Já opravdu ten projekt zítra dodám!*) a je zřetelný z kontextu.

U nepřímé realizace se bere v úvahu také tzv. modální typ věty daný modem slovesným (tzv. věta oznamovací, rozkazovací, tázací). Zatímco věty rozkazovací (obsahující imperativ) realizují téměř vždy nějakou variantu direktivních aktů, věty tázací jsou více variabilní – od skutečných otázek (*Kolik je hodin?*) přes žádosti (*Můžeš mi podat sůl? Mohli bychom udělat přestávku?*) přes emfatická sdělení (*No neříkal jsem ti to?* – tzv. řečnické otázky) až po výpovědi expresivní (*Copak vy to nevíte?*). Nejvíce variací umožňují věty s indikativem (oznamovací), např. věta

Čas vašeho vystoupení se naplnil.

může realizovat, v závislosti na kontextu, pouhé konstatování skutečnosti, že vymezený čas skončil, tj. sdělení. Pokud ovšem mluvčí použije stejnou větu ve smyslu *ukončete své vystoupení*, jde o žádost nebo nařízení.

3.1.6 Humor a ironie

Jako jistý typ nepřímé realizace řečových aktů lze chápat rovněž humor a ironie. Užití humoru a ironie může plnit různé funkce – může pouze ozvláštnit projev, ale může také mít funkci persvazivní, tedy posluchače přesvědčit, případně může být (ne)zdvořilou reakcí na určitý předchozí projev. Humorná vsuvka či ilustrativní příklad rovněž napomůže snadnějšímu zapamatování si předkládaných argumentů a samozřejmě i osobnosti řečníka. Humor a ironie jsou spojeny jak s hrou se slovy a aluzemi, tak i s metaforami a dalšími obraznými prostředky, proto bude jejich užívání rovněž zmíněno u rétorických prostředků.

3.2 Zdvořilost

3.2.1 Zdvořilost v komunikaci

Nepřímé vyjadřování ilokučních aktů, především aktů direktivních, je spojeno s vyjadřováním zdvořilosti v jazyce, které tvoří další velkou oblast zájmu lingvistické pragmatiky. Při komunikaci je velmi důležitý vztah mezi mluvčím a adresátem, neboť mluvčí musí brát v úvahu, např. jaké je postavení adresáta, jaká je situace, ve které komunikuje atd., a těmto okolnostem své sdělení a jeho formu přizpůsobit. Zdvořilost tedy spočívá v tom, že mluvčí bere ohled na posluchače a jeho práva v dané situaci (Spolsky, 1998).

Jiná definice říká, že zdvořilost „jakožto vlastnost komunikování souvisí s efektivitou komunikace (usnadňuje získávání a výměnu informací, podílí se na ovlivňování postojů adresáta), ale také s existujícími interpersonálními vztahy, jejich vývojem, případně i s jejich využíváním a řízením.“ (Hirschová, 2013, s. 228) Zdvořilost ve smyslu pragmlingvistickém je pak „soubor řečových strategií, způsobů užívání jazyka, které jako svůj hlavní cíl mají nejen bezproblémovou komunikaci..., ale zejména seberealizaci a sebeobranu komunikujícího individua v interakci s jinými komunikanty.“ (Ibid, s. 229)

3.2.2 Tvář (face)

Důraz na užívání jazyka jako součásti sociální interakce se blíží sociolingvistickému pojetí zdvořilosti, kde se klade velký důraz na sociální vztahy účastníků komunikace. Důležitými pojmy jsou zde pojem tvář, solidarita a moc (např. vyjadřování nadřazenosti a podřazenosti). Termín tvář (face), který převzala jak pragmlingvistika (Brownová, Levinson, 1978), tak i sociolingvistika (např. Hudson, 1999), použil původně americký sociolog Erving Goffman (1955). „Tvář“ znamená sebeprojekci, představu, jakou má člověk sám o sobě; celý život se snaží žít tak, aby „neztratil tvář“. V pragmlingvistice se tváří nazývá „sebehodnocení a sebeprojekce účastníků komunikace, které však mohou být uspokojivě realizovány pouze v interakci s jinými osobami.“ (Hirschová, 2013, s. 230)

Brownová a Levinson (1987) rozlišují dva druhy tváře: pozitivní a negativní. Negativní tvář je spojena s tím, co si mluvčí nepřeje, se snahou nenechat se okolím do ničeho nutit; zachovat si tuto tvář pomáhá běžná formální zdvořilost. Pozitivní tvář je naopak spojena s tím, co si mluvčí přeje, po čem touží. Jde hlavně o to, že každý do větší či menší míry touží být svým okolím (nebo aspoň jeho částí) uznáván a pozitivně hodnocen. (srov. např. Tannenová, 1992).

Sociolingvista R. A. Hudson rozlišuje rovněž dvě tváře, považuje ovšem rozdělení, které uvádějí Brownová a Levinson, za poněkud zavádějící, neboť se mu zdá, že termín negativní tvář implikuje určitou méněcennost této tváře. Proto zavádí termíny solidární tvář (solidarity-face) a tvář moci (power-face). Zároveň tím chce zdůraznit, že obě tváře jsou v úzkém spojení s koncepty moci a solidarity. Obě jsou založeny na určitém druhu respektu. Zatímco solidární tvář vyjadřuje „respektuji tě kvůli...“, tvář moci sděluje „respektuji tvé právo na...“.

Pojem *tvář* se v poslední době nahrazuje pojmem *identita* (sociální a vztahová).

3.2.3 Footing

Kromě termínu face přispěl Goffman k popisu vztahů moci a solidarity v komunikaci také termínem footing. Footing (termín obtížně přeložitelný do češtiny) popisuje to, jak se mluvčí v promluvě identifikuje s adresáty promluvy nebo jak se od nich naopak odděluje (Goffman, 1981). Jde tedy opět o popis toho, jak vyjadřovat postoj mluvčího ke sdělované skutečnosti a zachovávat tvář posluchačů nedotčenou nebo ji naopak narušovat.

Zdůrazňuji, že se musíme rozhodnout. Je teď na vás, jaké rozhodnutí přijmete. Hlasujte pro návrh, pro lepší budoucnost.

Vidíme, že zde střídá poměrně autoritativní použití 1. os. sg. s 1. osobou množného čísla, kdy se mluvčí identifikuje s posluchači, a tedy zmírňuje autoritativní vyznění. To se ovšem znovu vrací s použitím 2. os. mn. č., kdy se mluvčí opět od posluchačů distancuje. Autoritativní vyznění narušující/ovlivňující tvář dalších účastníků promluvy je potom podpořeno i užitím direktivní výpovědi, tedy přímého rozkazu.

3.2.4 Zdvořilostní strategie

3.2.4.1 Přímé jednání

Brownová a Levinson rozlišují čtyři hlavní typy zdvořilostních strategií: přímé jednání, pozitivní zdvořilost, negativní zdvořilost a nepřímé vyjadřování. Při přímém jednání mluvčí nebere na posluchače žádný ohled, protože mu to umožňuje buď situace (např. ohrožení života) nebo jeho nadřazené postavení (např. výzva: *Přepište to!*, pokud ji říká starosta sekretářce).

3.2.4.2 Pozitivní zdvořilost

Pozitivní zdvořilost patří do oblasti vyjadřování solidarity (respektuje společenskou vzdálenost/blízkost mezi lidmi), mluvčí oceňuje adresátovu pozitivní tvář a naznačuje blízký vztah. Většinou jde o kladné hodnocení, pochvalu apod. Pokud je mezi mluvčím a adresátem vztah větší společenské vzdálenosti, může být někdy příliš pozitivně zdvořilé vyjádření chápáno jako nevhodné (např. vlichocování se: pojišťovací agent oceňuje, jak má adresát krásně uklizený byt, hodné děti atd.). V chápání, co je vhodné a co už nikoli, hraje roli také kulturní prostředí, je např. rozdíl mezi pojetím českým a americkým, které je daleko „pozitivnější“ a daleko více než české prostředí klade důraz na solidaritu a relativně přátelské vztahy při komunikaci.

3.2.4.3 Negativní zdvořilost

Negativní zdvořilost souvisí s adresátovou negativní tváří: mluvčí se snaží adresátovu negativní tvář respektovat a nenutit ho k něčemu, co by sám ze své vůle neudělal, pokud to není nutné. „Negativní zdvořilost je kompromisem mezi snahou dosáhnout svého (komunikačního) cíle a povinností k ničemu adresáta nenutit“. (Hirschová, 2006, s. 174) Proto sem patří všechny žádosti a příkazy ve formě otázek (viz výše). Důležitým prostředkem zde jsou také tzv. hedges – výpovědi, které obsahují prostředek omezující nebo zjemňující obsah nebo ilokuční záměr výpovědi (*Obávám se, že jdete pozdě – You are late, I'm afraid; Musím vás požádat, abyste okamžitě odešel – I must request that you leave immediately*).

Zdvořilostní konvence jsou historicky a kulturně proměnlivé a jejich odlišnost se ukazuje právě při srovnání komunikace v různých jazycích. Teorii zdvořilosti v pragmalinguistice se v posledních cca třiceti letech zabývá velké množství studií.

3.2.5 Wattsova teorie zdvořilosti

Vlivnou teorii zdvořilosti (i nezdvořilosti) představil Ch. Watts (2003). Prezentuje zdvořilost jako takový rys komunikace, který není členy jazykové komunity (nelingvisty, laiky) reflektován jednotně, je o něm možné (stejně jako o nezdvořilosti) diskutovat. Sama hodnota „zdvořilost“ může u anglických mluvčích pod sebe subsumovat jak charakteristiky pozitivní (společensky korektní chování, vhodné chování, kultivovanost, ohleduplnost vůči ostatním, nevyvyšování a nevnučování se, velkorysost), tak i v podstatě negativní (odtažitost, povýšenost, neupřímnost).

Navíc, mají-li mluvčí různých jazyků (kultur) charakterizovat, co je „zdvořilé“, v žádném případě nedocházejí k jednoznačně srovnatelným charakteristikám; ty se navíc historicky proměňují. Ve všech zkoumaných jazycích se však *zdvořilost* asociovala se vzájemnou kooperativností a ohleduplností v chování. (Srov. Watts 2003, s. 12-17.) Toto v podstatě metapragmatické (v různých jazykových pojmenováních se projevující) hodnocení „zdvořilosti“ mj. ukazuje, že rodilí mluvčí se mnohem snáze shodnou na tom, co je „nezdvořilé“, „hrubé“, „urážlivé“, než na charakteristikách pozitivních.

Watts dále dochází k tomu, že od laického hodnocení je vhodné přejít k souhrnnému teoretickému konceptu ne/zdvořilosti, který se posuzuje jako vlastnost verbálního chování ve společenské interakci, přičemž „nezdvořilost“ v užším smyslu je salientní forma sociálního chování v tom smyslu, že jde proti kánonu/normě chování, které je v dané interakci chápáno jako přijatelné a vhodné. Popisuje také případy, kdy určité ustálené formule (*promiňte; pardon; omlouvám se, že vás přerušuji; děkuji*) procházejí v rozhovoru bez povšimnutí, protože jde o „procedurální“, ritualizované výrazy, které jsou v dané interakci očekávatelné – jsou součástí ustálených diskurzivních formátů. Jazykové chování, které je vzhledem k omezením platným v dané sociální interakci vnímáno jako patřičné, vhodné, a tudíž nevybočující z norem označuje jako taktické, prozíravé (*politic behaviour*, souvisí s *policy* – zásady, pravidla, řád). Toto jazykové/komunikační chování definuje jako sociokulturně determinované chování zaměřené na vytváření nebo udržování rovnováhy ve vzájemných vztazích jedinců dané sociální skupiny.

Naproti tomu výpovědi, které vybočují z očekávané komunikace (jsou salientní) jsou hodnoceny jako zdvořilé, nebo nezdvořilé v závislosti na tom, zda směřují k pozitivnímu, nebo k negativnímu pólu spektra ne/zdvořilosti. Zdvořilé chování tedy směřuje nad úroveň, která je v dané interakci vnímána jako patřičná, naopak nezdvořilé je to, co je nepatřičné. Zásadní důležitost vždy má konstelace rolí v dané skupině komunikantů a vztahy mezi nimi. Úkolem teorie zdvořilosti by mělo být nalézání možných realizací zdvořilého i nezdvořilého chování a také zjištění, jakými způsoby příslušníci dané skupiny/společenství takové chování hodnotí.

Wattsův přístup se od teorie Brownové a Levinsona, ale i od Leeché aj. výrazně liší; zejména posunem k sociologickým aspektům komunikace. Vliv jeho pojetí se významně uplatnil ve zkoumání nezdvořilosti. Zdvořilost i nezdvořilost jsou zejména v novějších pracích z oblasti teorie řečového jednání chápány jako „technické“ konstrukty (jde o techniku komunikační interakce, její inherentní vlastnost), nikoli hodnotící pojmenování. Jako pojem nadřazený vůči ne/zdvořilosti uvádí *relational work* (vztahový mechanismus), který se snaží postihnout celé spektrum interpersonálních aspektů komunikační interakce.

Watts také přichází s termínem *politic talk* – vhodné, taktické, obezřetné (odvozeno od *policy* – platná pravidla, zásady) komunikační jednání (Ibid, s. 161). Podle Wattse ne/zdvořilost vzniká kontextově v jednotlivých případech verbální interakce (Ibid, s. 142); od *politic talk* se mluvčí může z různých důvodů odchýlit směrem ke zdvořilosti nebo k nezdvořilosti.

3.3 Moc a solidarita

3.3.1 Moc a solidarita v komunikaci

Socioligvistika obecně se zabývá tím, jak řeč odráží společenské vztahy mezi mluvčím a adresátem. Zvláště důležité jsou pak vztahy moci a solidarity, které se zde projevují. *Webster's College Dictionary* definuje moc jako velkou nebo (vý)značnou schopnost něco dělat nebo konat (synonyma: *síla, energie*), případně jako mít možnost ovládat ostatní nebo jim poroučet (synonyma: *autorita, vláda, energie, převaha*). Solidarita, jak už bylo uvedeno výše, vyjadřuje společenskou vzdálenost mezi mluvčím a adresátem. Je založena na zkušenostech a sociálních charakteristikách, které spolu mluvčí a adresát sdílejí (např. podobný věk, společná škola, místo bydliště, volnočasové aktivity, stejné pohlaví apod.), a také na tom, do jaké míry jsou oba připraveni sdílet důvěrnosti.

Tyto vztahy můžeme ilustrovat na příkladu oslovení osobním jménem. Užití křestního jména *Pavle* se vyznačuje vysokým stupněm solidarity, oslovení odráží to, že adresát má méně moci než mluvčí (je takzvaný blízký podřízený). Oslovení téže osoby *pane Nováku* (které navíc obsahuje honorifikum *pane*) vyjadřuje nízký stupeň solidarity a toto oslovení naopak sděluje, že adresát má větší moc než mluvčí (jde o vzdáleného nadřízeného) (Hudson, 1999).

3.3.2 Lingvistické signály vyjadřování moci a solidarity

Vztahy moci a solidarity se v jazyce odrážejí v různých rovinách. Lingvistické signály moci a solidarity se v různých jazycích liší, ale v každém jazyce takové signály existují, což dokládá jejich velkou důležitost ve vztazích mezi lidmi. Moc i solidarita bývá často vyjadřována shodnými formami. Proto mluvčí, který oslovuje adresáta osobním jménem (*Honzo*), může vyjadřovat jak vysokou míru solidarity (kamarádský vztah dvou lidí na stejné společenské úrovni), tak i větší moc, kterou mluvčí disponuje (jde o vztah nadřízeného a podřízeného, např. učitel – žák).

Snad ještě výrazněji než u jmen ve smyslu oslovení se vztah moci a solidarity v češtině (na rozdíl od angličtiny, kde tato forma téměř zcela vymizela) projevuje ve vztahu tykání – vykání. Formální styl, jehož je vykání nedílnou součástí, bývá užíván k tomu, aby mluvčí chránil adresátovu tvář moci. To se samozřejmě projevuje i při výběru různých registrů podle toho, jaký je vztah moci a solidarity mezi mluvčím a adresátem.

Ve struktuře promluv se tyto vztahy odrážejí kromě oslovování také v navazování a ukončování kontaktu (tzv. entries and exits), např. srov. *Ahoj, Karle* vs. *Dobrý den, pane Novotný*, ve výměně rolí mluvčího a posluchače, využívání omezených výpovědí, tzv. hedges (viz výše) apod. Opět je třeba zdůraznit, že forma nemusí být v různých jazycích stejná. Například v češtině velmi časté užití negace ve zjišťovacích otázkách, které nepřímo vyjadřují direktivní funkci (*Neposadíte se? Nemohl byste mi s tím pomoci?*), je považováno za zdvořilé. V angličtině však otázky s negací vyjadřují velkou naléhavost (*Have you not seen him? Didn't you think about it?*), užije je pravděpodobně mluvčí v autoritativní pozici a za zdvořilostní formulace považovány být nemohou.

3.4 Politická a genderová korektnost

3.4.1 Genderová komunikace obecně

Z hlediska analýzy komunálního politicko-administrativního diskurzu bude velmi důležité, jak se vztahy moci a solidarity odrážejí v jazyce ve vztahu k minoritám a otázkám genderu. Tzv. politická a genderová korektnost, běžná v současné angličtině, proniká postupně i do češtiny, což se projeví rovněž v naší analýze.

O komunikaci mezi muži a ženami existuje mnoho stereotypů, např. že muži a ženy jsou z různých planet (Gray, 1994), že představují odlišné kultury (Tannen, 1992), že jedni druhým nemohou rozumět. Muži a ženy jako jednotlivci mají každý svůj individuální styl komunikace, nicméně můžeme vysledovat tendence k určitým vzorcům chování, tendence, které se vyvíjely během celé historie lidské komunikace.

Vzhledem k rozdílným specializacím v rámci společnosti se mužské a ženské role v průběhu vývoje civilizace rozvíjely každá jinak/jiným směrem, muži se stali lovci a ženy se zabývaly sběrem, později byli muži ochránci rodiny a rodinného majetku a ženy zodpovídaly za péči o děti a domácnost a jejich postavení bylo podřízeno postavení mužů. Každá z výše zmíněných specializací vyžadovala jiné komunikační a jazykové dovednosti, což se projevilo

(různým způsobem) ve struktuře všech jazyků. Teprve v posledních 200 letech došlo s vývojem technologií a rychlými změnami ve společnosti k dramatickým změnám v chápání mužských a ženských rolí. Tyto změny se s určitým zpožděním objevují rovněž v jazyce.

3.4.2 Gender v jazyce

Studium diskurzu ukazuje, že jazyk a komunikace odrážejí mocenské vztahy ve společnosti, že jazyk propagovaný jako norma a replikovaný pomocí médií, školského systému a systému vládní administrativy je jazykem skupiny lidí, která má vedoucí mocenské postavení, která zaujímá klíčové ekonomické, exekutivní a legislativní pozice (Fairclough, 2001). Je tedy zřejmé, že komunikační vzorce a jazyk, který používáme, obsahují prvky odrážející mužskou dominanci, která ve společnosti převažovala (a většinou stále ještě převažuje) celá století.

V mnohých jazycích proto můžeme vidět, že mužský rod má přednost před ženským nejen v morfologii (*muži šli, muži a ženy šli*, ale pouze *ženy šly*), ale i v lexikologii: např. ve španělštině výraz *padres* vyjadřuje jak význam *otcové*, tak i význam *otcové a matky*, tedy *rodiče*. Obdobně v češtině *studenti* (a většina dalších jmen mužského rodu) zahrnuje jak *studenty*, tak i *studentky*. Tvary mužského rodu jsou obecně vnímány jako neutrální, kdežto tvary ženského jako příznakové, jako určité odchýlení se od normy, a tedy jako deviantní (srov. např. české genderové dvojice *chirurg – chirurgyně/chirurgka*, případně *psychiatr – psychiatricka/psychiatryně*). Užití mužského rodu pro oba rody, mužský i ženský současně bývá označováno jako tzv. generické maskulinum (Hirschová, 2013).

Suzanne Romaineová ve své knize *Communicating Gender* uvádí, že ženy byly po celá staletí „soustavně vnímány jako jiné (Others)“, jako podmaněná a podřízená skupina, a „jejich způsob komunikace a chování bývá popisován jako deviantní a nelogický ve vztahu k některým jiným normám chování, kterými se vyznačují ti, kdo mají ve společnosti moc“ (Romaineová, 1999, s. 10). Jako příklad je možné uvést anglické výrazy *working mother* a *mankind*: existuje dvojice *mother – father*, ale už ne *working mother – working father (pracující otec)* – pracující otec je samozřejmostí, pracující matka je v angloamerickém kontextu chápána (stále ještě) jako něco zvláštního, co je třeba zvlášť oddělit od „normálních“ matek. Výraz *womankind* potom vyjadřuje význam „ženy na rozdíl od mužů (women as distinguished from men)“, nikoli lidé, lidstvo jako celek, což je význam výrazu *mankind*.

3.4.3 Snaha o vyrovnání genderové nerovnosti v jazyce

V současné době se nicméně v mnoha jazycích a v mnoha oblastech veřejné komunikace prosazuje užívání výrazů, které jsou genderově neutrální, např. v angličtině *humankind* místo výrazu *mankind*, *chairperson* nebo *chair* místo *chairman/chairwoman*, *police* nebo *police officer* místo *policeman/policewoman*. Čeština takové výrazy využít nemůže, nicméně i zde se objevují snahy o jazykové vyjádření rovnosti pohlaví – např. v inzerátech již nenabízejí pouze pozice *ředitele*, nýbrž i *ředitelky*, a nehledají pouze *asistentky*, ale i *asistenty vedoucí/vedoucího prodeje*. Stejně tak při oslovení genderově smíšené skupiny bývá používáno obou rodů: *milí studenti*, *milé studentky*, případně i se změnou postavení ženského rodu: *milé studentky*, *milí studenti*. Někde nicméně stále přetrvává využití pouze mužského rodu (generického maskulina): *vážení zákazníci*; *vážené zákaznice* se objevuje jen v těch případech, kdy jde o produkty nebo službu cílenou pouze na ženy.

Jana Valdřová, která se problematikou vyjadřování genderu v češtině zabývá, navrhuje, aby se uživatelé a uživatelky jazyka snažili o genderově vyvážené vyjadřování a preferovali výrazy genderově neutrální – *kupé pro cestující s dětmi* (místo *pro matky s dětmi*), *pracující v reklamě* (místo *pracovníci v reklamě*), případně používali mužské i ženské varianty: *noc vědců a vědkyň* (Valdřová, 2005, 2006)

Bude tedy zajímavé sledovat, jak a zda se genderové rozdíly v komunikaci projevují na úrovni komunální politiky.

3.4.4 Politická korektnost

I do českého jazykového úzu postupně proniká politicky korektní vyjadřování nahrazující výrazy, které by mohly vyznít pro určitou skupinu lidí negativně či hanlivě, výrazy a vyjádřeními neutrálními. Jde zvláště o obraty týkající se minorit ve společnosti, a to jak v oblasti národnostní (*Cikán – Rom*), sociální (*nepřizpůsobiví*, *sociálně slabí*), sexuální (*homosexuál*), tak i např. věku (*senioři*).

V angličtině, zvláště pak v americkém kontextu, má politicky korektní vyjadřování dlouhou tradici, což se zřejmě ukáže i v naší analýze.

3.5 Jazyk a kultura

3.5.1 Jazyk jako odraz kulturní reality

Jazyk jako základní prostředek komunikace odráží naši společenskou zkušenost, popisuje zážitky a vědomosti, které sdílíme s ostatními lidmi. Jazyk je rovněž prostředkem pro vyjádření našich postojů, názorů a vztahu k okolnímu prostředí. Tyto názory a postoje si opět vyměňujeme s dalšími členy komunity. Z toho vyplývá, že jazykem vyjadřujeme určitou (kulturní) realitu, která nás obklopuje.

Jako členové určité komunity však jazykem nejen odrážíme kulturní realitu a zkušenosti, které nás obklopují, ale tím, že spolu jako příslušníci společenské skupiny komunikujeme, rovněž vytváříme skrze jazyk určitou zkušenost (Kramschová, 1998). Tím, jaký komunikační kanál zvolíme, zda se nám zdá vhodnější pro daný obsah použít např. e-mail nebo naopak formální dopis, způsob, jakým interpretujeme to, co slyšíme v televizi nebo čteme v novinách, samo o sobě spoluvytváří významy, které jsou společné a srozumitelné pro určitou skupinu lidí. Můžeme tedy říci, že jazyk spoluvytváří kulturní realitu.

Jazyk jako systém znaků má rovněž svou vlastní kulturní hodnotu – jazyk slouží komunitě jako symbol společenské identity. Jazyk tedy zároveň symbolizuje kulturní realitu. (Ibid, 1998).

3.5.2 Kultura

Vzhledem k tomu, že slovo kultura má několik významů – např. kultura určitého národa nebo etnika, korporátní kultura různých firem a (nadměrných) společností, kultura určitého náboženství, popkultura, profesní kultura atd. (srov. Gibson, 2002), bude pro potřeby práce nutné určit, v jakém významu ho budeme používat. Kultura v pojetí této práce je definována jako „členství v diskurzivní komunitě, která má společný sociální prostor a historii a má rovněž společný systém standardů prožívání, víry, hodnot a chování“ (Kramschová. 1998, s. 10)

3.5.3 Sapir-Whorfova hypotéza

Vztahem jazyka a kultury se zabývá několik lingvistických disciplín, zvláště pak lingvistická antropologie. Vzájemnou provázanost a podmíněnost jazyka a myšlení zkoumal v první polovině 20. století Edward Sapir a později jeho žák Benjamin Lee Whorf; jejich závěry

jsou známy jako Sapir-Whorfova hypotéza o jazykové relativitě, teorie předpokládající, že to, jakým jazykem člověk mluví, ovlivňuje jeho myšlenkové procesy. Sapir-Whorfova hypotéza byla zvláště ve své extrémní verzi (jazyk zcela determinuje naše myšlení) mnohými lingvisty vyvracena, faktem nicméně zůstává, že kulturní prostředí se v jazyce a komunikaci určitým způsobem odráží. Zdánlivě stejné pojmy tedy mohou mít díky kulturním rozdílům v sémantických asociacích různé významy.

Z této zdánlivé sémantické shody potom vyplývají různá nedorozumění při převodech takových pojmů z jednoho jazyka do jiného: např. anglické *house* označuje obydlí pro jednu rodinu, zatímco český výraz *dům* má širší význam. Z hlediska interkulturní komunikace nemusí být problematické pouze jednotlivé pojmy, velmi často lze narazit na rozdílné chápání komunikačních situací: např. v asijských kulturách je jako velmi nezdvořilé chápáno přímé odmítnutí, proto místo přímého „ne, nejde to, neudělám to“ následuje na dotaz či žádost odpověď „zítra, někdy v budoucnosti, snad“, což může vést k poměrně nepříjemným nedorozuměním.

3.5.4 Teorie lingvistické relativity

V 90. letech dvacátého století se lingvisté ke vztahu jazyka a kultury vrátili. V roce 1996 vyšel sborník *Rethinking Linguistic Relativity*, který se zabýval teorií lingvistické reality ve světle nových poznatků z antropologie, kognitivní vědy, etnografie, pragmatiky a sociolingvistiky. John J. Gumperz a Stephen C. Levinson, editoři sborníku, v předmluvě kladou důraz na vyvážený postoj jak k základní myšlence jazykové relativity, tedy že „kultura ovlivňuje skrze jazyk způsob našeho myšlení“ (Gumperz, Levinson, 1996, s. 1), tak i myšlenku existence jazykových univerzálií, tedy že určité koncepty jsou více méně stejné nezávisle na jazyce, že realita a její struktura se odrážejí v naší myšlení a řeči (Ibid.). Ovšem každý člověk, který se učí jakýkoli cizí jazyk, narazí na problémy s překladem ať už jednotlivých výrazů nebo celých větných frází, které pojmenovávají úsek reality odlišně v původním a v cílovém jazyce, na „trosky diplomatického úsilí, které narazilo na útesy jazyka a rétoriky“ (Gumperz, Levinson, 1996, s. 1)

Pro srovnávací pohled z hlediska české a americké kultury bude tedy důležité sledovat, zda jsou jazykové prostředky použity k popisu shodné nebo podobné reality, případně jak a v čem se tyto prostředky liší. Jak již bylo zmíněno výše (podkapitola 3.2, 3.3), tyto rozdíly se projevují při využití různých postupů např. při vyjadřování zdvořilosti, vztahů moci a solidarity, ale také u rétorických prostředků a zvláště pak metafor, kterým budou věnovány následující dvě podkapitoly.

3.6 Rétorické prostředky ve veřejném projevu

V politickém diskurzu se na všech úrovních od lokální politiky až po politiku mezinárodní používají jazykové prostředky, které slouží k zaujetí a přesvědčení posluchače, prostředky, které se tradičně již od dob Aristotelových nazývají rétorické. Tyto prostředky nesmějí chybět v žádném dobře vystavěném veřejném projevu, který si klade za cíl posluchače motivovat k nějaké akci, k určitému jednání, tedy např. ke zvolení promlouvajícího politika.

Využití rétorických prostředků řadí Max Atkinson, odborník na veřejné projevy, mezi nejdůležitější přesvědčovací techniky objevující se zvláště v politickém diskurzu a v diskurzu reklamy. Mezi nejčastěji zmiňované patří aluze, antiteze a kontradikce, gradace, opakování, řečnické otázky a (naznačené) odpovědi, parenteze, paralelismus, hra se slovy, výčet tří skutečností (list of three), metafora a přirovnání a v angličtině také aliterace (Atkinson, 2005).

V naší práci se budeme detailněji věnovat pouze několika hlavním rétorickým prostředkům, které využijeme v analýze zasedání městských rad a zastupitelstev. Naopak vzhledem k tomu, že metafora je nejen frekventovaným jazykovým prostředkem s persvazivní funkcí, užívaným při výstavbě projevů, ale je také obecně důležitým prvkem poznávání mimojazykové (a tudíž i politické) reality, bude jí věnována zvláštní podkapitola (3.7).

3.6.1 Aluze

Aluze (odkaz, narážka) je výraz nebo slovní spojení, které úmyslně odkazuje na text nebo část textu, které jsou obecně známy. Posluchač nebo čtenář pomocí inference odhaluje její implicitní význam právě na základě znalosti původního textu. Typickými aluzemi jsou odkazy na pasáže z Bible, hojně se vyskytují odkazy na všeobecně známé literární texty např. texty Williama Shakespeara. Nemusí však jít jen o literární aluze, často se odkazuje i na texty populární hudby (*All you need is love* – The Beatles, *What a wonderful world* – Louis Armstrong), na projevy známých osobností (W. Churchill, J. F. Kennedy, M. L. King) apod.

Václav Havel ve svém prvním prezidentském novoročním projevu (1. 1. 1990) použil aluzi jako jedno z ústředních témat svého projevu. Odkazoval na projevy předcházejících komunistických prezidentů a polemizoval s nimi:

Milí spoluobčané, čtyřicet let jste v tento den slyšeli z úst mých předchůdců v různých obměnách totéž: jak naše země vzkvétá, kolik dalších miliónů tun oceli jsme vyrobili, jak jsme všichni šťastni. Předpokládám, že jste mne nenavrhli do tohoto úřadu proto, abych vám i já lhal. Naše země nevzkvétá.

3.6.2 Opakování

Opakování jednotlivých slov, slovních spojení nebo celých větných celků je častou, ale velmi účinnou persvazivní technikou. Ostatně moc, kterou opakování má, výstižně vyjadřuje úsloví „stokrát opakovaná lež se stává pravdou“. Účinek opakování lze ukázat na části inauguračního projevu J. F. Kennedyho:

And so, my fellow Americans, ask not what your country can do for you. Ask what you can do for your country.

Dalším klasickým případem je opakování věty *I have a dream* v projevu Martina Luthera Kinga na shromáždění za rovnoprávnost amerických obyvatel černé pleti v roce 1968.

3.6.3 Řečnické otázky a (naznačené odpovědi)

Řečnické otázky jako jeden z prostředků, které zdůrazňují důležitost toho, co je sdělováno, jsou součástí učebnic rétoriky již od dob Aristotelových. Při kladení těchto otázek mluvčí nečeká, že by posluchači odpovídali, případně odpověď sám naznačí. Výskyt řečnických otázek se nicméně neomezuje pouze na veřejné projevy, ale jsou součástí běžných každodenních promluv:

To si chceš na sebe obléct?

Nestydíš se?

Velmi časté a téměř nezbytné jsou řečnické otázky spolu s odpověďmi na ně pro výstavbu politických projevů:

Vážení přátelé, co konkrétně dosvědčuje, že dobrý potenciál naší společnosti žije a umí se projevit? Kdo to svým počínáním potvrzuje? Jsou to například učitelé, lékaři, ...

(V. Havel)

3.6.4 Výčet tří skutečností

Dalším rétorickým prostředkem, který nesmí chybět v dobře vystavěném a promyšleném veřejném projevu je výčet tří (v některých méně častých případech i čtyř a více) významově podobných nebo spolu souvisejících výrazů, které mají podtrhnout důležitost dané myšlenky.

The energy, the faith, the devotion which we bring to this endeavor will light our country and all who serve it, and the glow from that fire can truly light the world. (J. F. Kennedy)

Chtěl bych Rusnokově vládě poděkovat. Poděkovat za to, že její ministr průmyslu rozuměl průmyslu, že její ministr zemědělství rozuměl zemědělství, že její ministr obrany rozuměl problematice armády a tak dál. (M. Zeman)

I would say to the House, as I said to those who have joined this government: "I have nothing to offer but blood, toil, tears and sweat. (W. Churchill)

3.6.5 Hra se slovy

Hru se slovy, využití humoru a anekdot doporučuje Atkinson (2005) jako prvky, které zvyšují zájem publika o daný veřejný projev, dělají jeho myšlenky snadněji zapamatovatelnými - posluchači potom tyto myšlenky snadněji vezmou za své – jejich vhodné užití tedy zvyšuje persvazivnost projevu, srov. např. kombinaci dvou rčení ve výpovědi *Dopadl jsem jak hubkař u Chlumce*.

Hra se slovy byla typická pro projevy Václava Havla, již uvedený příklad *naše země nevzkvétá* je pouze jedním z mnoha. Tento rétorický prostředek se nevyskytuje pouze ve státnických projevech, je častý rovněž v běžné mluvě a zvláště pak ve slangových projevech; také zde slouží k ozvláštňení promluv a tudíž k jejich snadnější zapamatovatelnosti a k vytvoření určitých emočních vazeb jak k tématu promluvy, tak i k osobě samotného mluvčího. Tyto emoční vazby nemusí být vždy pozitivní, jak dokazují např. reakce na některé z projevů prezidenta Miloše Zemana.

Některé případy obrazných vyjádření a neotřelých slovních obrátů použitých v působivých veřejných projevech jsou tak dobře zvolené, že dochází k jejich přejímání veřejnými médii a později se stávají součástí obecného diskurzu. Nejprve je tedy vytvořeno nové spojení, poté se používá ve formě aluze a nakonec z něj stává výraz běžné slovní zásoby, případně se jeho užití chápe jako klišé. Tento postup lze dokumentovat na obratech jako *blbá nálada* (atmosféra ve společnosti – V. Havel), *utahování opasků* (nutnost úsporných opatření – V. Klaus), *tunelování fondů* nebo *odklonění peněz*, které se staly součástí mediálního, politického a později i obecného diskurzu. Tento vývoj od jedinečného pojmenování až k banalizovaným frázím lze pozorovat i u metaforických vyjádření, kterým bude věnována následující podkapitola.

Rétorika rozlišuje řadu dalších prostředků, které slouží ke zdůraznění některých myšlenek (nebo k potlačení těch nežádoucích) a k přesvědčování posluchačů, nicméně pro účely práce byly zvoleny pouze ty nejčastěji používané. Známé projevy významných osobností,

ve kterých se výše zmíněné prostředky spojují, jsou inspirací pro autory projevů a zároveň slouží jako studijní materiál pro všechny, kdo chtějí zlepšit své komunikační dovednosti. Lze na nich také velmi dobře ukázat, jak je důležité přemýšlet nejen o tom, co nám mluvčí chce sdělit, ale také o tom, jak to sdělil, jak nás chce ovlivnit a případně i o tom, co chtěl zamlčet.

3.7 Metafory a obrazná vyjádření

3.7.1 Tradiční pojetí metafory

Jak již bylo řečeno v předcházející podkapitole, v nejpůsobivějších veřejných projevech se různé řečnické prostředky prolínají a pomáhají vytvářet různá obrazná vyjádření, od prostých přirovnání až po rozvětvené expresivní metafory.

Metafora bývá tradičně chápána jako pojem, kterým se zabývá literární teorie rétorika. Metafoře se věnuje již Aristoteles ve své Poetice a Rétorice (zvláště v knize III Rétoriky), v posledních desetiletích je však rovněž předmětem zkoumání kognitivní lingvistiky, která zkoumá vztahy mezi myšlením a jazykem.

Metafora v užším smyslu je „užití slova nebo slovního spojení v přeneseném, nevlastním, posunutém významu na základě podobnosti“ (Encyklopedický slovník češtiny, 2002, s. 258), např. *dal mu stoličku* (= zápasnický chvat); v širším smyslu pak „užití slova v nevlastním, posunutém významu“ (Ibid, s. 259).

3.7.2 Klasifikace metafor

V českém kontextu se metafoře v lingvistickém kontextu věnoval např. J. V. Bečka (1971), který ve svém článku „metafora ve větě“ popisuje různé typy metafory jak z hlediska formy a zasazení metafory do výpovědi (metafory substancí, činností, vlastností, dalších určení činností a vlastností, celých výpovědí), tak i z hlediska stylu, ve kterém se metafory vyskytují (metafory básnické, beletristické, publicistické, lidové a slangové a metafory v odborných textech). J. V. Bečka se rovněž zmiňuje o metaforických frazeologismech, které jsou užívány k popisu určitých, často se opakujících situací (*mravenčí práce, upadnout do rozpaků*). Metaforické frazeologismy vznikly původně jako metafory, ovšem častým užíváním se vytratila jejich expresivnost a subjektivita (osobitost), staly se z nich metafory plně lexikalizované.

Hledisko „novosti“ a „stáří“ metafor uplatňuje ve své klasifikaci Newmark (1988); dělí metafory na mrtvé (dead metaphors), klišé (cliché m.), standardní (standard/stock m.),

adaptované (adapted m.), nedávné (recent m.) a originální (original m.). Tato klasifikace odráží postupnou lexikalizaci původně originálních, ad hoc použitých metafor.

3.7.3 Metafory ve vědě a institucionálním a administrativním diskurzu

Metafory se vyskytují i v oblastech, kde bychom je neočekávali, např. ve vědeckém diskurzu, tedy diskurzu, který vyžaduje přesná a jasná vyjádření. Metafory najdeme ve vědeckém názvosloví: *černá díra*, *krevní destičky*, *teorie velkého třesku* v českém i anglickém jazyce (*black hole*, *blood vessels*, *big bang theory*). Obrazy, které jsou s těmito termíny spojeny, ovlivňují zpětně to, jak určitý jev vnímáme: *černá díra* evokuje něco nebezpečného, záhadného, spojeného s padáním a pády (srov. Stachová, 1970, 1990).

Institucionální a administrativní diskurz vzhledem k tomu, že prioritní je zde snaha o co nejpresnější vyjádření, nové, expresivní a neotřelé metafory téměř neobsahuje. Vyskytují se zde ovšem metafory lexikalizované: *vstoupit do diskuze*, *dát projektu zelenou*, *brownfields* (= zanedbaná městská území bývalých továren).

3.7.4 Kognitivní přístup k analýze metafor

Kognitivní přístup k analýze metafor uplatnili už v roce 1980 George Lakoff a Mark Johnson v monografii *Metaphors We Live By*. Jak jsme již zmínili výše, metafory ovlivňují to, jak vnímáme určité pojmy, jaké charakteristiky s těmito pojmy spojujeme. Lakoff a Johnson ukazují, že „lidské myšlenkové procesy jsou do značné míry metaforické“ (Lakoff, Johnson, 2003, s. 3) a že metafora, která označuje určitý pojem, má vliv i na další kolokace s tímto pojmem spojené. Například spolu s metaforou *čas jsou peníze* se objevují slovní spojení *utrácet (zbůhdarma) čas*, *čas je drahý* apod.

Lakoff a Johnson rovněž upozorňují na důležitý jev, který se při užívání metafor objevuje: dochází totiž k zdůraznění pouze jednoho (nebo nejvýše několika) aspektů dané reality a k potlačení aspektů ostatních. Např. u metafor *práce je zdroj (bohatství) – labor is a resource*, která je často užívána v ekonomickém a politickém diskurzu, je práce vnímána jako přírodní zdroj, komodita, zatímco další aspekty, jako např. to, že práce může být smysluplná, nebo naopak odlidštěná, otrocká, jsou potlačeny. Tímto způsobem „neutrálně znějící vyjádření zastírá realitu lidské degradace“ nebo naopak potěšení, pozitivní emoce (2003, s. 337).

Podobně v metaforách *politika je špinavá*, *v politice si každý ušpiní ruce*, jsou akcentovány pouze negativní konotace, které lidé s politikou spojují, a jsou ignorovány konotace pozitivní – rozvoj demokratických myšlenek, politici snažící se o dobrá rozhodnutí.

3.7.5 Metafora v politickém diskurzu

Metaforami a jejich užitím v politickém diskurzu se zabýval např. Paul Chilton. Klade důraz na metaforu jako kognitivní, nikoli lingvistický fenomén. Chápe ji jako určitý způsob, jakým si lidská mysl organizuje poznatky, a definuje metaforu jako přenášení zobrazení ze zdrojové domény do domény cílové („a mapping from a source domain ... to a target domain“ Chilton, 2009, s. 622).

Politika využívá jazyk jako určitou formu politické akce a jako způsob reflexe politického chování, které zahrnuje jak spolupráci, tak i soupeření, a v němž jsou velmi důležité mocenské vztahy. Chilton (2009) analyzuje základní obrazná schémata, která se v politickém diskurzu objevují. Jde zvláště o prostorová schémata vpředu-vzadu (*přední politik, předstoupit před národ, zaostávající ekonomika*, srov. také *kupředu, zpátky ni krok; kráčíme vpřed k zářné budoucnosti, zpátečníci*), nahoře-dole (*horní a dolní komora parlamentu, podřízený – nadřízený, povstání, mít dohled nad*), uvnitř-vně (*sociálně vyloučení*) a metafory užívající obraz těla a jeho atributů, což je např. *nemoc, (hlava církve, orgány strany, osoby parazitující na úspěchu strany, léčba neúspěchu)*, obraz budovy (*solidní základy naší politiky*), obraz stroje (*politika je výkonná, efektivní, vztahy se pokazily*).

V souvislosti s metaforami je potřeba zdůraznit, že metafory úzce souvisí s kulturním a jazykovým kontextem. Proto je někdy poměrně obtížné metafory v cizím jazyce pochopit a přeložit. Budeme sledovat, jaké metafory používá český a jaké americký lokální politický diskurz.

4 KOMPLEXNÍ CHARAKTERISTIKA ANALYZOVANÝCH KOMUNIKAČNÍCH UDÁLOSTÍ

4.1 Analýza jednotlivých částí programu zasedání zastupitelstva a městské rady

Na zasedáních se v obou jazykových prostředích objevují jak připravené (úvodní představení bodů programu, různá usnesení, vystoupení pozvaných odborníků a hostů), tak i nepřipravené projevy (reakce na diskuzní příspěvky). Adresáty jsou nejen lidé bezprostředně přítomní v místnosti či zasedacím sále, tedy kolegové volení zástupci, zaměstnanci úřadů a zástupci veřejnosti, ale také širší veřejnost – voliči, kteří se o názorech mluvčích dozvídají zprostředkovaně, prostřednictvím záznamů (video, audio), zápisů (zápisy ze zasedání, minutes) nebo ze zpravodajství a komentářů v médiích.

Mluvčí se snaží adresáty přesvědčit o správnosti svých názorů a postojů, obhájit svá stanoviska i stanoviska svého stranického klubu. Stranické zařazení bývá v českém kontextu důležité hlavně na úrovni větších měst, v Olomouci tedy hraje určitou roli stranická příslušnost jednotlivých zastupitelů, hlavně jejich příslušnost ke koalici stran ve vedení města nebo naopak k opozici. Opoziční zastupitelé velmi často vstupují do diskuze s dotazy, zpochybňují názory a stanoviska vedení města, snaží se zvrátit návrhy usnesení, které považují za nesprávné nebo škodlivé pro město, případně pro svou stranu a své voliče. V případě americké komunální politiky nehraje stranická příslušnost (opět kromě velkých měst jako je New York či Washington D.C.) velkou roli. Radní zde musí veřejnost přesvědčit, že konají ve prospěch všech obyvatel města a že tvoří dobrý tým, schopný co nejlépe řešit všechny problémy.

Pro větší přehlednost při analýze nerespektujeme při uvádění příkladů formu přepisu mluveného diskurzu, ale příklady jsou upraveny do podoby psaného jazyka. Jednotlivé promluvy, které byly použity jako podklady pro analýzu, ovšem byly příliš dlouhé (více než jedna strana souvislého textu), byly autorkou pro potřeby práce kráceny. Krácení je v textu vyznačeno, plná verze přepisu se nachází v elektronické verzi na CD, které je přílohou disertační práce.

4.1.1 Zahájení

4.1.1.1 Olomouc

Zasedání zastupitelstva statutárního města Olomouce zahajuje primátor. Zahájení se skládá z dílčích kroků – provádí se ověření přítomnosti zastupitelů prostřednictvím pokusného hlasování - viz promluva (1) a zároveň kontrola funkčnosti hlasovacího zařízení – rovněž promluva (1). Počet přítomných zastupitelů je důležitý pro přijímání usnesení zastupitelstva – je potřeba nadpoloviční většina všech členů – opět v promluvě (1). Jsou přečtena jména zastupitelů, kteří se omlouvají, jsou vybráni dva ověřovatelé zápisu z různých politických stran a určen zapisovatel - promluvy (2) – (8). Naše ukázka obsahuje rovněž výzvu ke klidu v sále (promluva (8), což je výzva, která se v různé formě opakuje i v jiných bodech programu v průběhu celého zasedání. Výzva ke klidu je reakcí na stávající situaci, nejde o složku programu.

(1) *Primátor: vážené kolegyně zastupitelky↑ vážení kolegové zastupitelé↓ vážení hosté:↑ vítám vás v tuto chvíli na SEDMNÁCTÉM zasedání zastupitelstva statutárního města Olomouce ■ ve funkčním období @ dva tisíce šest až dva tisíce deset↑ teď jsem chvílku přemýšlel↑(smích) @ dovolte mi↓ abych na úvod konstatoval↓ že ZATÍM dle prezenčních listin je přítomno třicet devět členů zastupitelstva↑ ten přesný počet za chvílku ověříme↓ @ pokusným hlasováním↑ leč přesto mi dovolte už nyní konstatovat↓ že @ je přítomná nadpoloviční většina↑ zastupitelů města↓ takže naše dnešní jednání JE schopno jednat a usnášet se↑ @ pojďme jako tradičně prosím na úvod @ vyzkoušet funkčnost hlasovacího zařízení↑■ prosím↓ abyste se přihlásili svými čipy↓ které jste obdrželi @ obdrželi u prezence↑■ invencemi bohužel v tuto chvíli ■ pojďme pojďme hlasovat nikoli o datu↓ ale třeba o PŘÍTOMNOSTI v sále↑@ prosím aby ten↓ kdo je přítomný v sále↓ aby zmáčkl kterékoli ze ZELENÝCH↓ ŽLUTÝCH↓ či ČERVENÝCH tlačítek↑ a hlavně sledoval↓ zda se na obrazovce objeví TA barva↓ která odpovídá jeho hlasování↓ poprosím tedy naše spolupracovnice↓ které sedí u obsluhy hlasovacího zařízení↓, aby GONGem spustily toto pokusné hlasování↓*

■

(2) *Primátor: tak↓ kolegyně a kolegové↓ teď vám dám ještě chvílku času↑ abyste PŘÍpadně se přihlásili ■ s technickou poznámkou či do diskuze↓ pokud u vašeho jména svítí nějaká JINÁ barva než ta↓ která odpovídá vašemu hlasování↑ zdá se↓ že NENÍ tomu tak↑ můžeme tedy hlasovací zařízení považovat ■ za prověřené↑ jeho funkčnost↓*

připomínám↑ že: k přijetí usnesení na našem jednání je potřeba nadpoloviční většina VŠECH členů zastupitelstva města↓ nikoliv pouze přítomných↑ a je to jako vždy tedy DVACET TŘI hlasů↓ @ konstatuji↓ že jsem obdržel omluvy před jednáním zastupitelstva ■ od @ inženýra M. T.↑ který se omlouvá z dnešního jednání↓ pana doktora A. S. ↑@ pana P. K. ↑■ dva zastupitelé téhož jména@ z KDU-ČSL↓ tedy z té téhož příjmení↑@ pan Š. mi avizoval↓ že bude mít půlhodinové zpoždění: ZHRUBA↓■ k zápisu↑ z minulého zasedání zastupitelstva↓ které se konalo↓ připomínám dvacátého dubna letošního roku↓ nebyla podána námitka↑ a v souladu se zákonem o obcích↓ a jednacím řádem zastupitelstva JE tedy @ tento zápis pokládán za SCHVÁlený↓ pro @ obsluhu hlasovacího zařízení připomínám↓ máte instruktážní @ materiály přímo u něj↑ kdybyste měli jakékoli problémy↑ jistě vám zodpoví tyto materiály jakékoli↓ problémy↑ s obsluhou hlasovacího zařízení↑ NYNÍ je potřeba v souladu se zákonem o obcích a jednacím řádem zastupitelstva určit DVA ověřovatele zápisu↓ já poprosím o návrhy↑ z klubů:↑ hlásí se pan doktor T.↑

(3) Dr. T.: já jsem z klubu ODS↓

(4) Primátor: a pan inženýr O.↑

(5) První ověřovatel zápisu: za klub ODS pan G.↓

(6) Primátor: takže pan G.↑

(7) Druhý ověřovatel: za klub ČSSD pan magistr P. V.↓

(8) Primátor: pan G. ↑ a pan magistr V.↑@ jiné návrhy☺ nejsou↑ o tomto návrhu se nehlasuje↑ připomínám oběma určeným zapisovatelům↑ pardon↓ ověřovatelům zápisu↑ že tento zápis je potřeba ověřit do deseti DNŮ↓ což v NAŠEM případě znamená do DRUHÉHO července letošního roku↑ říkám to zdůrazňuji to zejména s ohledem na ■ období DOVOLENÝCH↓@ zapisovatelkou↑ si dovolím určit paní G. S.↓ a zároveň vás kolegově poprosím↓ přece jenom je tu ZVÝŠENÁ hladina hluku↑ i pana K.↓ abychom @ OMEZILI naše vzájemné diskuze↓ obtížně se moderuje↓ protože ten hluk je tady docela vepředu SLYšet↓■ pojďme tedy @ ke klíčovému úvodnímu kroku↑ a tím je schválení↓ programu↑

Úvodní bod programu – uvítání a zahájení zasedání má ustálenou formu, v důsledku toho se zde opakují stejné výpovědi :

- *Vítám vás na x-tém zasedání zastupitelstva statutárního města Olomouce.*
- *Je potřeba v souladu se zákonem o obcích a jednacím řádem zastupitelstva určit dva ověřovatele zápisu.*
- *Naše dnešní jednání je schopno jednat a usnášet se.*

4.1.1.1.1 Řečové jednání

Z hlediska řečových aktů se zde nejčastěji objevují výpovědi sdělovací, a to realizované jak přímo, tak nepřímo:

- *připomínám, že k přijetí usnesení na našem jednání je potřeba nadpoloviční většina ...*
- *konstatuji, že jsem obdržel omluvy před jednáním zastupitelstva ...*
- *zasedání zastupitelstva, které se konalo, připomínám, dvacátého dubna letošního roku*
- *pan Š. mi avizoval, že bude mít půlhodinové zpoždění*
- *jiné návrhy nejsou, o tomto návrhu se nehlasuje,*

Méně často se objevují direktivy: *Pojďme hlasovat.*

Formulace direktivů je buď nepřímá (viz příklad výše), nebo je výzva ze zdvořilostních důvodů formulována jako prosba:

- *Prosím, abyste se přihlásili svými čipy; Prosím o návrhy z klubů.*

Mezi další projevy zdvořilosti patří hedgeové výpovědi, např. *zdá se, že není tomu tak; dovolím si určit; případně*

- *dovolte (mi) už nyní konstatovat, že je přítomná nadpoloviční většina zastupitelů města,* které v těchto případech zdůrazňují formálnost promluvy.

Formálnost je zdůrazněna rovněž využitím knižních výrazů *či, leč, téhož, nikoli*, sloves *konstatovat, zodpovědět, avizovat, usnášet se*, pasivních větných konstrukcí (*zápis je pokládán za schválený*), krátkých tvarů adjektiv (*je přítomno třicet devět členů zastupitelstva; je schopno jednat*) a multiverbizovaných vyjádření: *obdržel jsem omluvy; v souladu se zákonem; zdůrazňuji to zejména s ohledem na...; nebyla podána námitka*, které někdy mají až charakter klišé: *pojďme ... ke klíčovému úvodnímu kroku.*

Volba vyjadřovacích prostředků je z hlediska řečového jednání vedena snahou nezdůrazňovat projevy vůle, usilováním o to, aby se posluchači necítili přímočaře ovlivňováni (nebyla ohrožena jejich negativní tvář):

- *abyste se případně přihlásili; můžeme tedy hlasovací zařízení považovat za prověřené; nyní je potřeba ... určit dva ověřovatele; jistě vám zodpoví; zápis je potřeba ověřit.*

Jiným způsobem, jak vyjádřit neutralitu a objektivitu postoje a zachovat nedotčenou tvář posluchačů, je střídání komunikačních strategií a tzv. footing, tedy to, jak se mluvčí v promluvě identifikuje s adresáty promluvy nebo jak se od nich naopak odděluje. Mluvčí buď potlačuje svou roli (vůdčí postavení) při řízení zasedání – užívá deagentních konstrukcí:

- *naše dnešní jednání je schopno jednat; o tomto návrhu se nehlasuje; obtížně se moderuje;* nebo naopak tuto roli využitím 1. osoby jednotného čísla zdůrazňuje: *vítám vás; připomínám; zdůrazňuji; teď vám dám ještě chvíli času.* Může se na adresáty i obracet (jde o překrývání vykáni a 2. os. plurálu): *dovolte mi; kdybyste měli jakékoli problémy.* Užití tvaru 1. os. množného čísla představuje inkluzivní „my“ – mluvčí se identifikuje s adresáty: *pojdme hlasovat; poprosím, ... abychom omezili naše vzájemné diskuze,* kdy vtahování adresátů do průběhu zasedání představuje nejen zdvořilostní strategii, ale má i přesvědčovací funkci.

Důležitým prostředkem komunikace s posluchači, který je opět spojen se zdvořilostí i formálností projevu, je oslovení. Oslovení má komunikační funkci navazování kontaktu a identifikace mluvčích nebo objektů promluvy. Použitá oslovení jsou formální, s využitím akademických a administrativních titulů. Je zde patrná snaha o politicky a genderově korektní vyjadřování s využitím feminin:

- *vážené kolegyně zastupitelky, vážení kolegové zastupitelé, vážení hosté*
- *kolegyně a kolegové; inženýr M. T.; pan P. K.; pan doktor A. S.; pan náměstek*

Genderově korektní je rovněž použití femininních tvarů *spolupracovnice, zapisovatelka.* Těchto tvarů je ovšem použito pouze, pokud je známa identita takto označených osob, jinak je ve většině případů použito pouze generického maskulina: *nyin je potřeba ... určit dva ověřovatele, zároveň vás kolegové poprosím, ...*

4.1.1.1.2 Lexikální prostředky

Kromě již výše zmíněných knižních výrazů se v zahájení zasedání vyskytuje jednak velké množství termínů a pojmenování z oblasti administrativy, které jsou spojeny s řízením zasedání a fungováním státní správy a samosprávy: např. termíny *ve funkčním období; zákon o obcích; jednací řád zastupitelstva;* a administrativní pojmenování *zasedání zastupitelstva statutárního města Olomouce; funkčnost hlasovacího zařízení; nadpoloviční většina zastupitelů; pokusné hlasování; zapisovatel; ověřovatel; moderovat zasedání...* Tyto výrazy rovněž přispívají k formálnímu charakteru výpovědí. Naopak výrazy a tvary nespisovné a hovorové se vyskytují pouze zřídka, což souvisí rovněž s připraveností daných výpovědí a jejich opakováním při každé schůzi.

4.1.1.1.3 Rétorické prostředky

Vzhledem k tomu, že tento bod zasedání má svůj ustálený průběh, který je dán jednacím řádem, není zde příliš mnoho prostoru k využití rétorických prostředků. Přesto se mluvčí snaží o ozvláštnění svého projevu; jde především o obměny ustálených spojení *a je to jako vždy, tedy dvacet tři hlasů; pojďme jako tradičně prosím na úvod vyzkoušet...* Tímto způsobem se mluvčí snaží odlehčit příliš formální atmosféru a zároveň udržet pozornost posluchačů. Přílišné inovace však nejsou žádoucí a vzhledem k závaznosti předepsaných formulací ani možné. Sám mluvčí to naznačuje v nedořečené vsuvce v promluvě (1), kdy přemýšlí, o čem nechat hlasovat v pokusném hlasování: *invencemi bohužel v tuto chvíli (nemůžeme ztrácet čas, není pro ně vhodná doba).*

4.1.1.2 Greenbelt

Rovněž zasedání městské rady města Greenbeltu zahajuje nejvyšší představitel města, v tomto případě tedy starostka – promluva (9). Po zahájení provádí kontrolu přítomnosti členů městské rady a dalších představitelů města (City Clerk, City Manager – tedy hlavní městský úředník/sekretář a vedoucí úřadu) hlavní úřednice (City Clerk) – promluva (10). Každý z přítomných musí po přečtení svého jména stvrdit svou přítomnost slovem *aye (ano)*. Hlasovací zařízení se v Greenbeltu nepoužívá, není tedy nutné provádět jeho zkoušku. Během začátku zasedání přítomní drží minutu ticha (promluva 11) za zesnulé spoluobčany, případně za oběti různých katastrof, teroristických činů apod. V další části pak všichni přítomní slibují věrnost vlajce Spojených států, tento slib věrnosti je nedílnou součástí všech zasedání (promluva 12). Poté se již přechází k dalšímu bodu a tím je schvalování programu (promluva 13)

(9) *Mrs D.: 7 I am to call this meeting to order at eight oh fi:ve↑■ madam clerk↑■ if you call a roll, please ☺*

Mám (povinnost) zahájit tuto schůzi v osm nula pět. Paní úřednice, mohla byste prosím udělat docházku?

(10) *(Roll call – reading names and answers) Prezence – čtení jmen a odpovědi jednotlivých přítomných*

(11) *(Minute of silence) Minuta ticha*

(12) *(Pledge of Allegiance): I pledge allegiance to the Flag of the United States of America, and to the Republic for which it stands, one Nation under God, indivisible, with liberty and justice for all*

Slibuji věrnost vlajce Spojených států amerických a republice, kterou představuje, jeden národ před Bohem, nerozdělitelný, kde je svoboda a spravedlnost pro všechny

(13) *Mrs D.: Now we'll go to the agenda ■ and Ms. M. ■ I know you have an addItion↓*
Nyní budeme pokračovat programem zasedání a paní M., vím, že máte nějaký dodatek.

4.1.1.2.1 Řečové jednání

Podobně jako v českém kontextu se i v anglickém zahájení zasedání vyskytují explicitní případy řečového jednání, které ale (jako direktivní výpovědi níže) mají podobu ustálených formulací:

- *I am to call this meeting to order at eight oh five; you call a roll,*

Tyto formulace jsou specifické pro formální schůze a zasedání; v jiných kontextech se prakticky nevyskytují (spojení *roll call; call the roll* – „číst jména ze seznamu“ se vyskytují rovněž ve vojenském, školském, případně vězeňském a právním diskurzu).

I pro anglický kontext je v tomto bodu programu typické využití formálních výrazů: modální konstrukce *to be to* (*I am to call this meeting to order*) je ve svém použití omezena na formální texty, při čemž vyjadřuje povinnost („mám za úkol“) a plánovanou akci. Rovněž zdvořilostní konstrukce *if you ... please* se vyskytuje spíše ve formálních promluvách.

K formálnosti a oficiálnímu charakteru celé komunikační události přispívá i *Pledge of Allegiance*, který má nejen předepsaný text, ale zákonem (4 US Code § 4) je stanovena i forma přednesu (v pozoru směrem k vlajce USA, s pravou rukou směřující k levému rameni, dlaň zakrývá srdce). „Slib/přísaha“ je výrazný komisivní akt a jeho zařazení na začátek schůze působí na přítomné velmi emotivně: upozorňuje na závažnost (a závaznost) jejich jednání a zároveň tím, že tento slib pronášení všichni účastníci společně, zvyšuje pocit sounáležitosti a příslušnosti k danému společenství, v tomto případě tedy městu.

4.1.1.2.2 Lexikální prostředky

Jak už bylo zmíněno výše, z lexikálních prostředků jsou při zahajování zasedání typické formální obraty, které jsou využívány téměř výlučně v kontextu zahájení schůze: *call this meeting to order*.

Formálnost je rovněž zdůrazněna textem *Pledge of Allegiance*, který obsahuje výrazy mající knižní charakter: *pledge; allegiance*.

Také oslovení má formální charakter: *madam clerk, Ms. M.*

Výskyt spojení *Madam clerk* je opět omezen pouze na konkrétní administrativní kontext; v běžném mluveném diskurzu by toto spojení působilo směšně, ironicky až urážlivě.

4.1.1.2.3 Rétorické prostředky

Podobně jako český ani americký kontext vzhledem k předepsaným oficiálním formulacím užívaným pro zahájení schůze nedovoluje extenzivní užití rétorických prostředků.

V Pledge of Allegiance se nicméně (vzhledem k tomu, že jde původně o básnický text) objevují obrazná vyjádření:

- *one Nation under God, indivisible, with liberty and justice for all*
- *flag ... which stands for ... the Republic*

4.1.2 Schválení programu

4.1.2.1 Olomouc

Ihned po uvítání a zahájení zasedání zastupitelstva následuje další důležitý bod, a tím je schválení programu. Tento bod opět uvádí primátor (replika 14), střídá se však se svými náměstkyněmi, kteří vysvětlují navrhované změny programu a důvody těchto změn (15), případně další změny v plánovaných zasedáních zastupitelstva (repliky 16, 17, 18). Poté primátor opět rekapituluje navržený program včetně změn a nechává o něm hlasovat (replika 19).

(14) *Primátor: pojd'me tedy @ ke klíčovému úvodnímu kroku↑ a tím je schválení↓ programu↑ návrh programu byl společně s materiály rozvezen kurýrní službou↓ a to jedenáctého června↑ letošního roku■ JEŠTĚ nad rámec těchto rozvezených materiálů↓ byl na stůl rozdán materiál↑ který je přílohou k bodu DVA↑ k programu kontrola usnesení↑ týká se hlavně plnění rozpočtu↑ letošního roku↓ a DODATEK↑ k bodu programu šest prodej DOMŮ↓@ v TUTO CHVÍLI ■ si dovolím udělat takové malé intermezzo↑ a spolu s vysvětlením↓@ spolu s vysvětlením↓ které vám podá pan náměstek M.↑ to jest↓ že bod tři tečka jedna plán investic dnes nebude↑ pane náměstkyně*

(15) *Náměstek M.: vážení kolegové↓ bod číslo tři jedna↑ který vám měl být rozdán u prezence↓ se týkal investičních akcí↓ které měly být nebo které mají být financovány z prostředků Evropské investiční BANKY↓ nicméně v řádném termínu tento materiál zaprvé nemohl být rozvezen↓ neBOŤ jednání s touto institucí se posunula AŽ koncem minulého týdne↑ o tom bude hovořit můj kolega pan náměstek M.↑ a primátor↓ tudíž tento materiál bude součástí balíku programu↓ který BUDE řešit přijetí úvěru↓@ z této instituce a jakoby SUBBOD tohoto materiálu↓ bude i soupis investic↓ které budou*

realizovány z těchto prostředků↓ tudíž jej dnes stahuju↓ a bude na programu jednání příštího zastupitelstva↓ děkuji↓

- (16) Primátor: @já teď využívám tedy TĚTO problematiky↓ jak jsem avizoval k tomu↓ že: bych chtěl s: vyřešit spolu s VÁmi zastupiteli JEDNU otázku↓ kterou bychom mohli řešit až v různém↓ ■ leč myslím↓ že je dobré ji vyřešit hned TED↓ @předám slovo náměstkovi M.↑ který vám řekne stručnou informaci o průběhu jednání s Evropskou investiční bankou↓ a pak vám vysvětlím↓ co z toho vyplývá pro náš pracovní kalendář↓ ■ pane náměstkovi↓
- (17) Náměstek M.: vážený pane primátore↑ vážená kolegyně↓ vážení kolegové↑ přeji dobrý den↑@jak UŽ řekl pan primátor↓@jsem připravený vám říci@ nejčerstvější informace týkající se PRŮBĚHU vyjednávání S Evropskou investiční bankou↓ ve věci Úvěrového rámce↓ který by naše město rádo přijalo↓ @ V: NOCI↓ ZE čtvrtka na pátek nám přišla@ konečně první verze budoucí smlouvy↑v a to samozřejmě v anglickém provedení↑ proto jsme @ poměrně intenzivně přes víkend pracovali na jejím překladu↑ já mám TED v ruce↓@ ten první překlad do českého jazyka↑ je ale samozřejmě↓ že takto závažná smlouva vám dnes nemůže být předložena takto hnedka ke SCHVÁLENÍ↓ je potřeba se ještě podívat na jednotlivé ustanovení↑ této smlouvy↓ zkontrolovat↓ zdali @ veškeré body↓ které jsme si dali jako naše podmínky↑ tam jsou v této smlouvě obsaženy↑ @ bude nás čekat ještě určitě řada @jednání se zástupci Evropské investiční banky↓ abychom BYLI připraveni vám potom poskytnout již @ to finální ZNĚNÍ↓ pan primátor @ vás potom bude informovat o: @ tom technickém dalším postupu↓ jak budem při přistupovat k projednávání↑ a ke schvalování↑ této smlouvy↑ já jenom @ dopředu avizuji↓ že k↓ vzhledem k obsáhlosti toho textu předpokládám↓ že @ nebude @ dán požadavek↓ aby každý zastupitel dostal kompletní znění smlouvy↓ nebývá to ani obvykle zvykem↓ většinou zastupitelé schvalují pouze to rámcové zadání @ parametrů té smlouvy↓ samozřejmě ale po jednom exempláři↓@ potom doručíme @ do VŠECH poslaneckých klubů tak↓ aby v případě ten klub byl schopen↓ tuto smlouvu nějakým způsobem si pročíst↓ a @ klást následné dotazy↓ ■ protože se jedná o materiál↓ který je ale velmi zásadní↓ pro další @ PRŮBĚH @ čerpání investičních prostředků↓ v průběhu jak↑ letošního roku↓ tak i v průběhu dalších let↑ @ bude nutno svolat mimořádné jednání zastupitelstva↑ je nám jasné↓ že to je záležitost↓ která bude pro řadu z vás z časových důvodů poměrně komplikovaná↓ bohužel ale bez tohoto kroku se neobejdeme↑@ obdobné jednání bude jednat @ bude probíhat i na STRANĚ Evropské

investiční banky↑ a pokud ■ OBĚ JEDNÁNÍ↓ to jest jak↑ na půdě našeho zastupitelstva↓ tak i v rámci vedení Evropské investiční banky↓ dopadne @ očekávaným způsobem↓ DOJDE k začátkem začátkem července k PODEPSÁNÍ↑ této smlouvy a: naše město bude připraveno @ čerpat z takto nabídnutých investičních prostředků↓ nyní bych teda už požádal pana primátora↓ aby řekl ty technické věci↓ týkající se případného jednání zastupitelstva↓ děkuji za pozornost↓

- (18) Primátor: @ tak dámy a pánové↓ já ještě připomenu↓ že celá ta otázka se řeší v kontextu↓ který jsme vám avizovali už při schvalování rozpočtu↑ letošního roku↓ kdy jsme vám předem řekli↓ že ten rozpočet je jakýmsi rozpočtem FAKTICKY na první půlrok↑ a že musíme dotáhnout během prvního pololetí tato jednání↑ @ čili tím jenom vysílám apel↓ že ten rozpočet je skutečně konstruován tak↓ že dořešení této otázky POTřebuje a že nesnese příliš odkladu↑@ že se MUSíme sejít↓ @ zároveň pan náměstek dostal tehdy i od vás usnesení mandát JEDnat↑ o financování investičních akcí města↓ zejména v souvislosti s financováním Evropských @ dotací↑ @ které nás čekají v tom @ plánovacím období Evropské unie do roku dva tisíce třináct↑ je tam to N plus dva či kolik↓ neboli můžou to být akce až do roku dva tisíce patnáct↑ @ na všechny tyto akce připravujeme tento úvěrový rá:mec↑ @ v rozsahu MILIARDA a PŮL↑ @ v českých korunách↑ s tím↓ že v tuto chvíli to vypadá↓ že první smlouva že by nám Evropská investiční banka TENto rá:mec↓ který jsem řekl↑ miliarda a půl↑ @ schválila↑ s tím↓ že první smlouva by se týkala zhruba miliardy korun↑ poté by investiční banka vyhodnotila↓ JAK město PLNÍ tyto podmínky a mohla by následovat ta další tranže↓ ale bavíme se o MNOHA↑ @ následujících letech s přesahem VÝrazným do jiných volebních období↑ @ přesto @ je nezbytné už i kvůli letošnímu podzimu se o této věci bavit a proto já se dostávám konečně k tomu nejdůležitějšímu↓ protože @ jistota naší účasti @ je nepochybně větší↓ JEŠtě než začne období dovolených↑ proto @ jsem se rozhodl SVOlat mimořádné jednání zastupitelstva k tomuto jedinému bodu na příští týden↑ úterý↓ kdy se koná i rada města Olomouce↑ to jest třicátého šestý na patnáct nula nula hodin↑ @ to zastupitelstvo by mělo být skutečně jenom k tomuto bodu↑ kromě tedy diskuze která může být třeba i rozsáhlá k tomuto bodu↑ nepředpokládáme Jinou agendu tohoto zastupitelstva↑ a já: vás proto↓ ■ že je to DŮležitá věc↑ v tuto chvíli požádám o ■ pokusné hlasování číslo dva↑ ■ kterým byste vyjádřili to:↓ protože potřebujeme být usnášenischopní to příští úterý↑ zda JSTE SCHOPNI se zúčastnit příští úterý třicátého šestý od patnácti hodin ZHRUBA hodinového podle délky diskuze

zastupitelstva k jedinému bodu↓ a to je financování investičních akcí v příštích ■
řekněme v příštím STŘEDNĚdobém výhledu↓ to jest řekněme v horizontu tří:↑ čtyř pěti
let↓ @ poprosím vás↓ aby gong jednak oznámil zahájení hlasování a prosím ZELENÝM
tlačítkem @ se přihlaste ti↓ kteří v to úterý můžete↓

■ ■

- (19) Primátor: je potřeba počítat s tím↓ že někteří jsou dnes omluveni↓ ale příští týden budou bez problémů moci↑ takže by nás mělo být minimálně můj odhad pětatřicet↓ šestatřicet↑ @ to by mohl být slušný slušný počet↓ mně to tedy dává vnitřní klid↓ že si MŮŽU dovolit svolat jednání zastupitelstva↓ navíc když se dívám na ta červená JMĚna↑ je to plus mínus průřezově asi↓ ■ s výjimkou jednočlenného ■ zeleného zastoupení v našem zastupitelstvu↓ @ se to netýká nějaké @ politické strany jako celku↓ čili ■ mě to uklidňuje↓ tolik tato technická záležitost↑ @ avizují tedy↓ že @ mimořádné zastupitelstvo se odehraje třicátého↓ zároveň uděláme MAXIMUM pro to↓ abychom @ vá:m všechny @ materiály↓ je JASné↓ že v tuto chvíli nestihneme patnáctidenní předstih↑ @ proto se to tady snažím už i tak takto extenzivně avizovat↑ ale budeme se snažit všem klubům maximum informací dát tak↓ aby se mohly buď ještě v pátek tento týden nebo v pondělí SEjít a udělat si na tuto problematiku jasný politický ná:zor↓ pojďme tedy k programu DNEŠního jednání zastupitelstva↑ @ já si ho dovolím zrekapitulovat i po těch materiálech↓ které jste obdrželi na stůl↑ @ zároveň chci ■ avizovat↓ že dnes @ zazní @ po tomto úvodu↓ po schválení programu↓ vystoupení jedné ze stipendistek↑ stipendia města Olomouce↑ tak jak je tradicí↑ na zastupitelstvu poté následuje kontrola↑ usnesení↓ blok ekonomický↑ majetkoprávní↓ končící prodejem domů:↑ poté blok obecně závazných ■ vyhlášek↑ místní poplatek @ za povolení VJEZDU↑ daň z nemovitosti plus cenová MAPA↑ potom blok změn územního a regulačního plánu↑ poté bod třináct prominutí pohledávek↑ integrovaný plán rozvoje města↓ revitalizace a regenerace sídliště čtrnáctka↑ dodatek zřizovací listiny ZŠ Heyrovského↑ tradiční zpráva kontrolního výboru↑ hospodaření českého dědictví UNESCO↑ jakožto čestné hlášení↓ a konečně body osmnáct různé↑ devatenáct ZÁvěr↓ jsou nějaké: JINĚ návrhy na úpravu či doplnění programu dnešního jednání↓ kolegyně a kolegové☺ ■ pakliže tomu tak není:↑ tak poprosím↓ abychom hlasováním takto navržený program SCHVÁlili↓ což vám zároveň doporučuji↑

Také v tomto bodě programu se vyskytují ustálené formulace týkající se výzev k hlasování, podávání návrhů, případně předávání slova dalším mluvčím:

- *Jsou nějaké jiné návrhy na úpravu či doplnění programu dnešního jednání?*
- *pakliže tomu tak není, tak poprosím, abychom hlasováním takto navržený program schválili...*
- *poprosím, ... aby gong ... oznámil zahájení hlasování ...*
- *ted' předám slovo náměstkovi M....*

4.1.2.1.1 Řečové jednání

Při schvalování programu se většinou objevují sdělovací výpovědi ve formě nepřímé:

- *tom bude hovořit můj kolega...*
- *vysvětlením, které vám podá pan náměstek...*
- *dovolím (si) udělat takové malé intermezzo...*
- *já ještě připomenu, že celá ta otázka se řeší...*
- *v tuto chvíli požádám o pokusné hlasování...*
- *poprosím vás, aby gong jednak oznámil zahájení hlasování...*

Výrazy *dovolím si, připomenu, poprosím* nejsou jako dokonavá slovesa performativní, jejich užití je vnímáno jako zdvořilejší než direktivní výpověď, např.

- *prosím zeleným tlačítkem se přihlase...*

Užití dokonavých sloves obsahuje rys budoucího času, tzn. hypotetičnosti; je ted méně naléhavé vůči ostatním účastníkům komunikační situace.

Deklarativy jsou rovněž hojně zastoupeny:

- *avizují, že...*
- *předpokládám, že nebude dán požadavek...*
- *využívám této problematiky, ... k tomu, že...*
- *vysílám apel....*

Naopak direktivy jsou vzhledem k formálnosti a očekávané zdvořilosti projevu poměrně vzácné:

- *přihlase (se) ti, kteří v to úterý můžete...*
- *pojd' me tedy k programu dnešního jednání....*
- *řekněme...*

Působily by totiž na negativní tvář posluchačů, kteří by mohli mít pocit jejího ohrožení. To by bylo v rozporu se snahou o zdvořilost v komunikaci.

Mezi zdvořilostní strategie, které jsou v tomto bodu programu použity, patří užití konvenčních zdvořilostních formulí např. *dovolují si uvést*, což je významově ekvivalentní k *uvádím*, ovšem z hlediska „*politic talk*“ obsahuje první výraz výrazný zdvořilostní prvek (jde o hedge, omezení), který v druhém výrazu chybí.

Se zdvořilostí souvisí i při projednávání a schvalování navrženého programu rovněž užívání nepřímých komunikačních strategií:

- *Předpokládám, že nebude dán požadavek, aby každý zastupitel dostal kompletní znění smlouvy*

Je zde zdvořilá žádost, aby adresáti promluvy něco nedělali, která je vyjádřena nepřímo pomocí jmenné vazby a zdůrazněna užitím záporného tvaru slovesa. Ti, na které se mluvčí obrací, jsou uvedeni ve 3. osobě – mohou tedy (teoreticky) předstírat, že se jich věc netýká – je tak zachována jejich negativní tvář a částečně před odmítnutím chráněna rovněž i tvář mluvčího.

Zdvořilost je vyjádřena také střídáním inkuzivity a exkluzivity mluvčího v rámci participačního rámce (footing):

- *Já teď využívám tedy této problematiky, jak jsem avizoval k tomu, že bych chtěl s - vyřešit spolu s vámi zastupiteli jednu otázku, kterou bychom mohli řešit až v různém, leč myslím, že je dobré ji vyřešit hned teď. Předám slovo náměstkovi M., který vám řekne stručnou informaci o průběhu jednání s Evropskou investiční bankou, a pak vám vysvětlím, co z toho vyplývá pro náš pracovní kalendář.*

Exkluzivní *já* se střídá s inkuzivním *my*, poté se mluvčí obrací přímo na adresáty (*vám řekne, vám vysvětlím*) a končí opět inkuzí *naš pracovní kalendář*. Inkluze zde slouží k naznačení, že mluvčí a adresát jsou (jakoby) ve stejném postavení (i když to není pravda) a také k legitimizaci celého jednání.

Využívání pasívních konstrukcí je velmi časté; někdy slouží pouze ke zdůraznění objektivitu a formálnosti – *zápis je pokládán za schválený*, jindy ovšem zastírá skutečnost, že někdo něco měl udělat a neudělal, nebo naopak provedl něco, co neměl:

- *bod ..., který vám měl být rozdan u prezence;*
- *jednání s touto institucí se posunula;*

což v prvním případě podtrhuje i užití modálního *měl být*.

Dalším velmi výrazným prvkem, který se v této části zasedání objevuje, jsou hedgeové výpovědi:

- *myslím, že je dobré; chtěl bych vyřešit; takže by nás mělo být, minimálně, můj odhad, pětatřicet; je to plus minus průřezově asi....,*

kteří opět slouží k zachování tváře. V posledním příkladu pak užitím redundantních výrazů s obdobným významem dochází k opakování a tím zdůraznění hedgeové výpovědi.

Se zdvořilostí a formálností promluv v tomto bodě programu souvisí rovněž oslovení: *kolegyně a kolegové; vážený pane primátore, vážené kolegyně, vážení kolegové; dámy a pánové; pane náměstkyně*, kdy většina mluvčích dbá na genderovou korektnost a užívá feminina, pouze u některých mluvčích se vyskytuje generické maskulinum *vážení kolegové*. Oslovení bývá rozšířeno o pozdrav *přeji dobrý den* a poděkování *děkuji za pozornost* na závěr promluvy – jde opět o zdvořilost, která se od (nově) promlouvajících osob očekává.

4.1.2.1.2 Lexikální prostředky

Při diskuzi o programu zasedání a jeho schvalování se objevují knižní výrazy *pakliže, leč, tudíž, to jest*, které podporují formální vyznění promluvy.

Pro administrativní a institucionální diskurz je charakteristické užití multiverbizovaných vyjádření, např.

- *dojde k podepsání smlouvy; učinit rozhodnutí; nebude dán požadavek; řekne vám stručnou informaci.*

Multiverbizace někdy ovšem zní komicky, až ironicky: *vysílám apel*.

Podobně někdy vyznívá i snaha o užívání slov cizího původu

- *subbod; dovolím si udělat takové malé intermezzo; snažím se extenzivně avizovat;*

jindy užívání těchto výrazů pouze zdůrazňuje formálnost promluvy:

- *finální znění; maximum informací; zrekapitulovat; uděláme maximum pro to, abychom...*

Pro tento typ diskurzu jsou dále typická slovní spojení užívaná v ekonomii, urbanistice a právním diskurzu, což souvisí s projednávanými záležitostmi – hospodařením města, jeho rozvojem a právním rámcem jeho fungování:

- *čerpání investičních prostředků; investic, které budou realizovány; parametry smlouvy; cenová mapa; místní poplatky; integrovaný plán rozvoje města; revitalizace a regenerace sídliště; dodatek zřizovací smlouvy; mandát jednat.*

Užití těchto výrazů opět přispívá k formálnímu vyznění promluvy.

Přestože jde ve velké většině o předem připravené projevy pronášené spisovnou češtinou, přesto někdy mluvčím uklouznou substandardní tvary a slova:

- *minulýho týdne; teda; hnedka; je nezbytné ... se o této věci bavít,*

protože přece jen se jedná o veřejné proslovy, nikoli pouze čtení připraveného textu. Užití hovorových výrazů a spojení slouží rovněž k odlehčení formální atmosféry:

bavit se o něčem; nyní bych teda už požádal pana primátora, aby řekl ty technické věci spojením ty technické věci mluví zároveň zlehčuje závažnost avizované promluvy.

4.1.2.1.3 Rétorické prostředky

Schvalování programu neposkytuje příliš možností k užití rétorických prostředků, některé se však přece jen objevují, např. různá obrazná vyjádření:

- *bez tohoto kroku se neobejdeme;*
- *jednání na půdě našeho zastupitelstva;*
- *materiál bude součástí balíku programu;*
- *musíme dotáhnout tato jednání;*

objevuje se rovněž opakování, které slouží k zdůraznění naléhavosti obsahu:

- *mně to tedy dává vnitřní klid – mě to uklidňuje;*

někdy se vyskytuje i gradace, která opět zvyšuje naléhavost a persvazivnost promluvy:

- *v příštím střednědobém výhledu, to jest řekněme v horizontu tří, čtyř, pěti let....*

4.1.2.2 Greenbelt

Také v americkém Greenbeltu je dalším bodem programu po uvítání účastníků a zahájení zasedání projednání a schválení programu schůze. S navrženým programem jsou všichni zastupitelé seznámeni předem stejně jako v Olomouci, nicméně před jeho definitivním schválením mohou žádat o stažení některých bodů – promluva (23) - nebo naopak o zařazení nových – promluva (21). Po takovém návrhu může (ale nemusí) následovat diskuze – promluvy (24) – (59). Aby se o změně programu mohlo hlasovat, je potřeba dva zastupitele – jeden, který návrh podá, a druhý, který ho podpoří – promluvy (60) – (67). Pokud zastupitel vidí, že nemá dostatečnou podporu, návrh nepodá – promluva (67). Po projednání programu se pak přikročí k hlasování o jeho schválení.

(20) *Mrs D.: Now we'll go to the agenda ■and Ms. M. ■ I know you have an adDition↓.*

Nyní budeme pokračovat programem zasedání a paní M., vím, že máte nějaký dodatek.

(21) *Ms M.: Yes, I'd like to a:dd to the agenda "Appointments to Committees" ■ for boards↓.*

Ano, ráda bych k pořadu jednání přidala „Členství ve výborech“ v(e) (správních, dozorcích) radách.

- (22) *Mrs D.: So that would be item number 24↓. ■■ And Mr. R.↑, you said you wanted to remove an item↑☺*

Takže to by byl bod číslo 24. A pane R., vy jste říkal, že jste chtěl jeden bod odstranit.

- (23) *Mr R.: I want to remove number seventeen:n because I think it needs to be: ■ properly advertised. It's important enough to↓. ■ It wasn't advertised in the: ■ news review↑ or any other public ■ publication.*

Chci odstranit číslo sedmnáct, protože si myslím, že musí být řádně inzerován. Je natolik důležitý, aby... Nebyl inzerován v přehledu zpráv ani v žádné další veřejné publikaci.

- (24) *Mrs D.: Because of the error↑☺*

Kvůli té chybě.

- (25) *Mr R.: Yeah, apparently↑ ■ I've got a ■ message from the staff that says it wasn't a:↑dvertised↓*

Ano, podle všeho. Přišla mi zpráva od zaměstnanců úřadu, která říká, že nebyl inzerován.

- (26) *Mrs D.: OK↑*

OK

- (27) *Mr R.: There was an error in ■ agenda.*

Vyskytla se chyba v programu zasedání.

- (28) *Mrs D.: Mr. ■ M., could you explain that↑ please☺*

Pane M., mohl byste to prosím vysvětlit?

- (29) *Mr M.:Eh ■ let ME explain ■if you will. Eh ■ in preparing the agenda ■ the agenda ADD for the news revie:w ■ which is going on TUEsdays ■ eh ■ they say error was made at the staff level ■ eh ■ prior agenda was used as a format ■ it got cut and pasted ■ a:nd the: ■ what happened was ■ instead of ■ the: items listed on this on tonight's agenda under other business ■ eh ■ what's got listed as ■ under other business were items from council's June 22nd meeting ■ a:nd my apologies for that error↓*

Ehm, dovolu mi vysvětlit. Ee, při přípravě programu zasedání, inzerát programu zasedání pro přehled zpráv, který vychází každé úterý, ee, řekli, že chyba byla udělána na straně zaměstnanců, ee, předchozí program zasedání byl použit jako vzor, bylo tam vyjmuto (to původní) a vloženo (nové) a co se stalo, bylo, že místo bodů uvedených na tomto na dnešním programu zasedání pod různé, ee, byly uvedeny pod různé body z jednání rady dne 22. června a omlouvám se za tuto chybu.

- (30) *Mrs D.: Miss P. did↑ ■ I believe ■ post it on Greenbelters↑ ■ Did we post it on the website↑ ☺*

Paní P to, myslím, zveřejnila na Greenbelters. Uveřejnili jsme to na webových stránkách.

- (31) *Mr M.: Yes ■ we post it on the website ■ it ran continuously for a period of time ■ on the: ■ Cable Channels as well↓*

Ano, uveřejnili jsme to na webových stránkách, bylo to tam nepřetržitě po určitou dobu, stejně jako na Cable Channels.

- (32) *Mr H.: = So, when looking at the web page ■ for the city, it's there↓ ☺*

Takže, když se podíváme na webové stránky města je to tam.

- (33) *Mr M.: Yes↓*

Ano

- (34) *Mrs D.: Alright, well, Mr. ■ R. has asked for that item to be withDRAWN ■ Ms. M., do you have any: ■ questions↑ ☺*

Dobře, takže, Pan R. žádal, aby byl tento bod odebrán. Paní M., máte nějaké otázky?

- (35) *Ms M.: I:↑'d prefer to have it on the agenda ■ tonight and, if we need to take it up again:↑ ■ at the NExt meeting ■ we can do it TWICE↓.*

Dala bych přednost tomu mít ho na programu jednání dnes, a pokud se jím budeme muset znovu zabývat na dalším zasedání, můžeme to udělat dvakrát.

- (36) *Mrs D.: OK.*

Dobře.

- (37) *Mr P.: I just _____ (speaks very quietly due to some technical problems).*

Já jenom ... (mluví tiše kvůli technickým problémům)

(38) *Mrs D.: Mr. H.?*

Pane H.?

(39) *Mr H.: Well, I like council member M.'s ■ suggestion and ■ I'd like to move forward with this ■ ehm ■ but again, it does not ■ prevent us from bringing it up again*

Tedy, mě se líbí návrh členky rady M. a rád bych s tímto pokročil, ehm, ale na druhou stranu to nezabrání tomu, abychom se tím zabývali znovu

(40) *Mrs D.: OK.*

Dobře.

(41) *Mr H.: Maybe.*

Možná

(42) *Unknown: ____ ...second meeting is September...*

____ ...druhé jednání je v září...

(43) *Mr M.: /One complication*

Jedna komplikace

(44) *Mrs D.: /the one which i:s*

Která je

(45) *Mr M.: /would be that Mr. M. will not be ■ eh ■ the first meeting in September is is Laurel meeting.*

By byla, že pan M. nebude, ee, první zasedání v září je je zasedání v Laurelu.

(46) *Mrs D.: Right↓*

Správně

(47) *Mr M.: This is ■ the next available meeting here would be the second meeting in September↓*

To je, další dostupné zasedání zde by bylo druhé zasedání v září

(48) *Mrs D.: Well ■ I know[↑] that folks have been asking about this, when looking ■ forward to it or not looking forward to it, as a case may be[↑]■ and I think we need to ■ put this on ■ this week's agenda and then we can ■ if some issues come up that need to be ■ readdressed, we can do it then and we can put it on the agenda for ■ the second meeting at September ■ Ehm ■ I think the report needs to be made P^Ubl^Ic ■ so that folks can look at it[↑] and read it[↑] and I think that the only way we can do[↑] that is if we discuss it tonight ■ and make it public, so that ■*

Tedy, vím, že lidi se na to ptali, když se na to těšili nebo možná případně netěšili a myslím si, že to musíme dát do programu zasedání tento týden a poté můžeme, pokud se objeví nějaké problémy, které by musely být znovu projednány, můžeme to udělat potom a můžeme to zařadit do programu na dalším zasedání v září. Ehm, myslím, že zpráva musí být zveřejněna, aby se na ni lidé mohli podívat a přečíst si ji a myslím, že jediný způsob jak to udělat je, že to probereme dnes a zveřejníme to, takže

(49) *Mr H.: = Twice then, right ☺*

Tedy dvakrát, dobře.

(50) *Mrs D.: Pardon[↑] ☺*

Prosím?

(51) *Mr H.: Do it twice[↑] ☺*

Udělat/Udělejte to dvakrát.

(52) *Mrs D.: We can[↑] put it to the agenda on ■ in September*

Můžeme to zařadit na program jednání na v září.

(53) *Ms M.: = I, I would like to do it twice ■ so those people who couldn't come tonight[↑]■ can come (Mrs D.: Right.) to the second meeting on September ■ but in the mean time[↑] they would have a month or so to: ■ look at the report*

Já, já bych to ráda udělala dvakrát, aby ti lidé, kteří nemohli přijít dnes, mohli přijít (Paní D.: Dobře.) na druhé jednání v září, ale mezitím by měli měsíc nebo tak nějak na to prohlédnout si tu zprávu.

(54) *Mr H.: = I'm sorry – so would we do that tonight ☺*

Promiňte, takže udělali bychom to dnes

(55) *Mrs D.: Yes.*

Ano.

(56) *Mr H.: Mr. R., are you ok with that↑ ☺*

Pane R., je to tak pro vás v pořádku?

(57) *Mr R.: Ehm ■ well, what I think is the report could be released publicly ■ and then it could be on ■ the next agenda.*

Ehm, tedy, myslím si, že zpráva by mohla být zveřejněna, a poté by to mohlo být na příštím programu zasedání.

(58) *Mrs D.: Well ■ the only problem with THAT is that, I believe that ■ several of us ■ would like to make COmments ■ and make a state↑ments so that ■ if THAT is public ■ If we just put out the rePORT↑■ there still may be some questions ■ and so forth and so↑ on ■ And, ehm ■ I think that some of us have been ■ a little ■ I'm speaking for myself - I have been quiet ■ because we waited for the report↓. And report is here now↓*

Tedy, jediný problém s tím je, že, domnívám se, že, několik z nás by rádo něco poznamenalo a učinilo prohlášení tak, aby, jestliže to bude zveřejněno; pokud pouze vydáme zprávu, mohou stále být nějaké dotazy a tak dále a tak dále. A, ehm, myslím si, že někteří z nás byli trochu, mluvím za sebe – nic jsem neříkala, protože jsem čekala na tu zprávu. A zpráva je nyní zde.

(59) *Mr H.: Yep ■ I would like the opportunity to speak as well↓*

Jo, rád bych dostal příležitost také mluvit.

(60) *Mrs D.: Alright, so Mr. ■ R. has made a MOtion to wit- ... Are you making ↑ a motion to withdraw? ↑ ☺*

Dobře, takže pan R. podal návrh na ode- ... Podáváte návrh na odebrání?

(61) *Mr R.: Well, I ■ simply, I don't ... that's usually ■ my motion.*

Tedy, já jednoduše, já ne... to je obvykle můj návrh

(62) *Mr P.: I think... (speaks unintelligibly)*

Já myslím... (mluví nesrozumitelně)

(63) *Mr R.: Normally, 'cause... ↓ (speaks too quietly)*

Normálně, protože... (mluví příliš potichu)

(64) *Mrs D.: OK. ↑*

OK.

(65) *Mr R.: Obviously, I'm outnumbered ■ three or three ■ to one, so...*

Očividně jsem v menšině, tři nebo tři proti jednomu, takže...

(66) *Everybody: (speaks at the same time)*

(mluví všichni najednou)

(67) *Mr R.: I'm not gonna make a motion. I simply ■ think that ■ when we have something this important then it should be properly... ehm, ■ yeah... advertised. That's ■ all I'm asking. ↓*

Nebudu podávat návrh, jednoduše si myslím, že když máme něco tak důležitého, tak by to mělo být pořádně... ehm, ano... inzerováno. To je vše, o co prosím.

(68) *Mrs D.: It's a sort of balance inactive, what you have ■, your concern, which is a valid concern. But also for the fact ■ that ■ it's an issue that has been sort of lying out there and ■ people have been waiting for the report. ■ So this gives us a chance ■ to get the report, ■ hear some statements ■ and we can bring it up again, so Mr. M., if you could put it on ■ the agenda for ■ more discussion ■ on second meeting on September.*

Je to jakási patová situace, kterou máte, vaše obava (starost), která je opodstatněnou obavou.. Ale také protože je fakt, že je to problém, který jaksi byl na stole, a lidé čekali na tu zprávu. Takže toto nám dává šanci získat zprávu, vyslechnout si nějaká prohlášení a můžeme se tím opět zabývat, takže pane M., kdybyste to mohl dát na pořad jednání k dalšímu prodiskutování na druhém jednání v září.

(69) *Mr M.: I'll do that.*

Udělám to.

(70) *Mrs D.: OK.*

OK.

(71) *Mrs D.: ehm..with that. Are there any additions? ↑ ☺ We already did that.*

Ehm.. to by bylo. Nějaké další dodatky? To už jsme udělali.

(72) *Ms M.: We already did that.*

To už jsme udělali.

Ve výše uvedené ukázce můžeme sledovat snahu o konsensus, o dosažení společného řešení, se kterým by byli spokojeni všichni účastníci jednání, což se nakonec podařilo i za cenu toho, že se bude stejná záležitost projednávat na dvou zasedáních. Tato část – vyjednávání o zrušení bodu v navrženém programu – je promluvou nepřipravenou, což se projevuje v užití stažených tvarů a hovorových výrazů.

4.1.2.2.1 Řečové jednání

Z hlediska řečového jednání převažují při schvalování navrženého programu zasedání mluvní akty sdělovací nepřímé:

- *Mr. R. has asked for that item to be withdrawn.*
- *We post it on the website.*
- *We need to put this on this week's agenda.*
- *I'd prefer to have it on the agenda.*
- *I'm not gonna make a motion.*

Direktivy se vyskytují pouze nepřímé:

- *If you could put it on the agenda...*,

což souvisí s formálností promluvy, která vyžaduje zdvořilé vyjadřování, přímé direktivy by byly chápány jako nepatřičné, nezdvořilé.

Mezi další zdvořilostní strategie, které jsou v tomto bodu programu použity, patří užití hedges, které přispívají k tomu, že promluva zní méně autoritativně, slouží jako tzv. downtoners, zmírnění:

- *I think the report needs to be made public;*
- *Miss P. did I believe post it on Greenbelters;*
- *It's a sort of balance inactive;*
- *It's an issue that has been sort of lying out there.*

Dalším prostředkem vyjadřování solidarity a naopak potlačení projevů vůle/moci může být explicitní vyjádření, kterým mluvčí protějšek ujišťuje, že chápe jeho pocity, že s ním (do určité míry) souhlasí:

- *what you have, your concern, which is a valid concern...*

S formálností projevu rovněž souvisí použitá oslovení, která jsou vesměs formální: *Mr. R.*; *Miss P.*; *council member M.*, *Mayor D.*

4.1.2.2.2 Lexikální prostředky

Přestože jde o promluvu z velké části nepřipravenou (diskuze nad jednotlivými body programu), pro kterou je typická spíše neutrální až neformální angličtina, objevují se i zde výrazy typické pro oficiální schůze: *item on the agenda*; *item to be withdrawn*; *prior agenda*; *make a motion*,

případně pro formální administrativní styl:

- *appointment to committees*; *error was made at the staff level*; *and so forth*.

Nicméně velmi charakteristickým rysem jsou výrazy neutrální a výrazy typické pro neformální promluvy, tedy stažené tvary:

- *I'd like to move forward*; *I'd prefer*; nebo přímo hovorové
- *I'm not gonna*

a dále rovněž široké využití tzv. frázových sloves (která jsou v některých případech dána do kontrastu se svými formálními protějšky):

- *put out the report* x *the report could be released publicly*;
- *put it on the agenda*; *bring it up again*;

Z dalších hovorových výrazů se objevují výrazy *folks*; *yep*; *are you ok with that?*

4.1.2.2.3 Rétorické prostředky

Projednávání a schvalování programu, které je velmi věcné a snaží se o objektivní projednání dané problematiky, neposkytuje příliš prostoru pro využití rétorických prostředků.

Nicméně vyskytují se některé metaforické obraty:

- *an issue that has been sort of lying out there*,
případně opakování: *and so forth and so on*.

4.1.3 Hlasování

4.1.3.1 Olomouc

Hlasování je částí programu, která se opakuje vícekrát během jednoho zasedání. Může to být ve formě pokusného hlasování, které ověřuje funkčnost hlasovacího zařízení a počet

přítomných zastupitelů – např. v promluvě (74), nebo ve formě hlasování o různých záležitostech fungování města (vyhlášky, územní plán a jeho změny, daně a poplatky, nákupy a prodej nemovitostí atd.), které jsou součástí projednávání různých bodů programu zasedání.

Na začátku každého hlasování proběhne rekapitulace toho, o čem se hlasuje – promluva (73) ukázky A, promluva (75) ukázky B a promluva (79) ukázky C. Po výzvě k hlasování – promluvy (73), (77) a (79) – následuje samo hlasování a poté shrnutí výsledku hlasování – promluvy (74), (78) a (80).

Ukázka (A)

(73) *Primátor: ... pojďme tedy k programu DNEŠNÍHO jednání zastupitelstva @ já si ho dovolím zrekapitulovat i po těch materiálech ↓ které jste obdrželi na stůl @ zároveň chci ■ avizovat ↓ že dnes @ zazní @ po tomto úvodu ↓ po schválení programu ↓ vystoupení jedné ze stipendistek ↑ stipendia města Olomouce ↑ tak jak je tradicí ↑ na zastupitelstvu poté následuje kontrola ↑ usnesení ↓ blok ekonomický ↑ majetkoprávní ↓ končící prodejem domů: ↑ poté blok obecně závazných ■ vyhlášek ↑ místní poplatek @ za povolení VJEZDU ↑ daň z nemovitosti plus cenová MAPA ↑ potom blok změn územního a regulačního plánu ↑ poté bod třináct prominutí pohledávek ↑ integrovaný plán Rozvoje města ↓ revitalizace a regenerace sídliště čtrnáctka ↑ dodatek zřizovací listiny ZŠ Heyrovského ↑ tradiční správa kontrolního výboru ↑ hospodaření českého dědictví UNESCO ↑ jakožto čestné hlášení ↓ a konečně body osmnáct různé ↑ devatenáct ZÁVĚR ↓ jsou nějaké: JINÉ návrhy na úpravu či doplnění programu dnešního jednání ↓ kolegyně a kolegové ☺ ■ pakliže tomu tak není: ↑ tak poprosím ↓ abychom hlasováním takto navržený program SCHVÁLILI ↓ což vám zároveň doporučuji ↑*

■ ■

(74) *Primátor: děkuji vám ↑ hlasování o programu bylo pro všech čtyřicet PŘÍTOMNÝCH zastupitelů ↓ tím se nám i doplnilo to číslo na přesné číslo ↑ dnešní přítomnosti ↓ nikdo nebyl proti ↓ nezdržel se ↓ konstatuji ↓ že program byl schválen ↓*

Ukázka (B)

(75) *Primátor: ... jako VŽDY bychom měli zároveň odsouhlasit možnost vystoupení konzultantů ↑ k jednotlivým bodům navrhuji ↓ abychom ho odsouhlasili en bloc ↑ k bodu rozpočtové změny paní L. ↑ k majetkoprávním záležitostem magistra K. ↓ inženýrka K. ↓*

magistr M.↑ k prodeji domů magistr K.↑ ■ pokud jde o vyhlášky↓ @ obecně závazná vyhláška↓ kterou se ruší: vyhláška číslo deset lomeno dva tisíce tři↑ paní doktorka D.↑ k cenové mapě inženýr D.↑ vydání číslo @ vydání změny číslo šestnáct↑ územního plánu inženýr D.↑ inženýr D.↓ inženýrka architektka K.↑ pořízení souboru změn číslo ŠEST z regulačního plánu pan inženýr architekt P.↑ pořízení změny územního plánu v lokalitě Nová Ulice Mošnerova inženýr D.↓ inženýrka architektka K.↑ k prominutí pohledávek doktorka S.↑ k integrovanému plánu rozvoje města inženýr S.↑ a k zřizovací listině ZŠ Heyrovského↓ k jeho jejímu dodatku paní doktorka F.↓ jsou nějaké návrhy na doplnění↑ konzultantů☺ pan náměstek M. se hlásí↑

(76) Náměstek M.: já bych rád omluvil paní L.↓ která bohužel ze zdravotních důvodů se dneska nemůže účastnit↓ proto jako konzultan-TY k rozpočtovým změnám tady mám paní V. a paní K.↓

(77) Primátor: ano:↓ takže paní bakalářka V.↑ a paní K.↑ ■ děkuji↑ nevidím žádné Jiné přihlášené a proto si opět poprosím požádat ■ proto opět prosím o gong↑ @ kterým ■ zahájíme hlasování a en bloc schválíme navržený seznam konzultantů↓

■

(78) Primátor: kolegyně a kolegové↓ v tomto hlasování bylo pro čtyřicet↑ přítomných zastupitelů↓ nikdo nebyl proti↑ ani se nezdržel↑ hlasování↓ seznam tak jak byl předložen a doplněn ještě panem náměstkem M.↑ BYL schválen↓

Ukázka (C)

(79) Primátor: NEJSOU žádné další přihlášky do diskuse z hlediska bodu kontrola usnesení☺ dávám poslední šanci↑ není tomu tak↑ a proto se vás chci zeptat↓ zda máte nějaké návrhy na úpravu usnesení☺ ■ a pakliže ne↓ můžeme zahájit hlasování↓

■

(80) Primátor: kolegyně a kolegové↓ v tomto hlasování bylo PRO čtyřicet přítomných zastupitelů↓ to jest všichni↑ konstatuji↓ že usnesení bylo schváleno↓

Vzhledem k tomu, že hlasování je jednou z nejdůležitějších částí jednání zastupitelstva a jeho výsledky jsou pro zastupitelstvo právně závazné, má svou předepsanou oficiální formu a formulace.

4.1.3.1.1 Řečové jednání

Z hlediska řečového jednání se zde vyskytují výpovědi sdělovací realizované přímo:

- *navrhují, abychom ho odsouhlasili;*
- *konstatují, že usnesení bylo schváleno;*
- *což vám doporučuji;*

i nepřímo:

- *já si ho (program) dovolím zrekapitulovat*
- *nikdo nebyl proti.*

Součástí řečového jednání jsou i deklarativy:

- *dávám poslední šanci.*

Direktivy se objevují v nepřímé formě:

- *pojd'me tedy k programu dnešního jednání zastupitelstva*

nebo ve formě prosby:

- *poprosím, abychom hlasováním ... program schválili;*

případně nepřímé výzvy:

- *můžeme zahájit hlasování,*

což souvisí s formální zdvořilostí, která je pro celý projev typická.

Mezi zdvořilostní strategie, které jsou v tomto bodu programu použity, patří rovněž užití hedgových výpovědí:

- *já bych rád omluvil paní L.;*
- *a proto se vás chci zeptat;*
- *a proto si opět poprosím požádat.*

V posledním příkladu došlo k přeroknutí, místo *dovolím si* je užití sloveso *poprosím si*; což by mohlo být jak vlivem slovenštiny, tak i pouze snahou o větší zdvořilost, jak je patrné z opravy *a proto opět poprosím o gong.*

Ve velké míře se i při hlasování objevují pasívní a jmenné tvary:

- *usnesení bylo schváleno; tím se nám doplnilo i to číslo; vyhláška ... se ruší;*
- *seznam..., jak byl předložen a doplněn,*

což opět přispívá k formálnímu vyznění celého projevu.

K formálnosti projevu přispívá i oslovení *kolegyně a kolegové* a důsledné užívání titulů *pan inženýr architekt P., doktorka S., inženýrka architektka K., pan náměstek M.* Zatímco u oslovení spojených s konkrétními jmény se dbá na užívání feminin (*architektka, doktorka*),

jinde je použito pouze generické maskulinum (*seznam konzultantů*). Zajímavé je váhavé užití generického maskulina i v případě, kdy jde o dvě ženy:

- *jako konzultan – TY ... tady mám paní V. a paní K.*

Mluvčí si při vyslovení slova zjevně váhal, pak ale zvolil „jistější“ variantu, tedy generické maskulinum místo feminina.

4.1.3.1.2 Lexikální prostředky

Z lexikálních prostředků se při hlasování používají ustálené formulace typické pro tento typ diskurzu:

- *Kdo je pro návrh? Nikdo nebyl proti, nezdržel se, ... program byl schválen.*
- *Jsou nějaké jiné návrhy na úpravu či doplnění programu?; Máte nějaké návrhy na úpravu usnesení?*

Formálnost aktu hlasování je podpořena užitím spisovné češtiny a ještě zdůrazněna knižními výrazy: *to jest, pakliže*, případně využitím slov cizího původu:

- *en bloc schválíme ... seznam.*

Při popisu toho, o čem se bude hlasovat, se pak objevují odborné výrazy související s obsahem hlasování *integrováný plán rozvoje města, změny územního plánu v lokalitě..., revitalizace a regenerace sídliště* a podobně.

4.1.3.1.3 Rétorické prostředky

Vzhledem k tomu, že při hlasování se užívají ustálené – předepsané formulace, není zde mnoho prostoru pro užití rétorických prostředků, což ani není nutné, neboť přesvědčování a expresivní výrazy jsou součástí jiných bodů programu, např. diskuze nebo vystoupení odborníků a zvaných hostů.

Pokud se rétorické prvky objeví, jde spíše o snahu ozvláštnit výše zmíněné administrativní formulace:

- *nejsou žádné další přihlášky do diskuze ... dávám poslední šanci;*
než o snahu přesvědčit a nadchnout posluchače.

4.1.3.2 Greenbelt

Rovněž v americkém kontextu má hlasování oficiální, ustálený a více méně předepsaný charakter. Také zde se zjišťují případné návrhy na změny obsahu hlasování – promluvy (81),

(100) a (105), podává se oficiální návrh („motion“) na hlasování – promluvy (87) – (89), (98) a (105), který musí být podpořen („seconded“) dalším členem zastupitelstva – promluvy (90), (99) a (106) – (108). Hlasování neprobíhá prostřednictvím hlasovacího zařízení, proto se čte seznam zastupitelů a užívají výzvy „kdo je pro/proti/zdržel se“ – promluvy (91) – (94), (100) – (104). Nakonec následuje shrnutí výsledků hlasování – promluvy (95) a (120).

(81) *Mrs D.: But let me just ask if anybody else has any additions to the agenda?* ↑☺ *Mr. P.?* ↑☺

Ale dovolte mi zeptat se, jestli má někdo další jakékoliv dodatky k pořadu jednání? Pane P.?

(82) *Mr P.: No.*

Ne.

(83) *Mr H.: No other additions from me.*

Ode mě žádné další dodatky.

(84) *Mrs D.: And...ehm... Mr. R.?* ↑☺

A ... ehm ... pan. R.?

(85) *Mr R.: No.*

Ne.

(86) *Mrs D.: OK.*

Dobře.

(87) *Mrs D.: Is there a motion to approve the agenda?* ↑☺

Je zde návrh na schválení programu zasedání?

(88) *Ms M.: I'll move.* ↓

Já podám návrh.

(89) *Mrs D.: With that addition?* ↑☺

S tím dodatkem?

(90) *Mr H.: I'll second that.* ↓

Já to podpořím.

(91) *Mrs D.: All those in favor please say “aye”. ↑*

Všichni, kdo jsou pro, prosím řekněte „ano“.

(92) *Everybody: Aye.*

Všichni: Ano.

(93) *Mrs D.: Anybody opposed? ↑ ☺*

Je někdo proti?

(94) *Mr R.: No.*

Ne.

(95) *Mrs D.: OK. ■ So that was a four to one.*

OK. Takže to bylo čtyři ku jednomu.

Ukázka (B)

(96) *Mrs D.: OK. Now we will move on to minutes and I did ask to ■...ehm ■...to pull off ■ the minutes for ■ July 29th ■ for an amendment. ■ On page one, ■ way down at the bottom, second paragraph from the bottom ■ it talks about “council also asked about the current process for collection ■ of ethics forms.” ■ We don’t have ethics forms, as far as I know. ■ I believe what ■ was referred there was financial reports. ■ Was that...(pause)...what council understands? ↑ ☺*

Paní D.: OK. Nyní přejdeme k zápisu a já jsem žádala o ... ehm... stáhnutí zápisu z 29. června pro doplnění. Na straně jedna, úplně dole, druhý odstavec odspodu, kde se mluví o „rada se také ptala na aktuální postup při vybírání etických formulářů.“ Pokud vím, nemáme etické formuláře. Myslím si, že to na co se tam odkazuje, byly finanční zprávy. Bylo to...(pauza)... co má rada na mysli?

(97) *Ms M.:Right.*

Dobře.

(98) *Mrs D.: OK, so with that ■ amendment, I move that we accept the minutes from the ■ work session of July 29th.*

OK, takže s tímto pozměňovacím návrhem navrhuji, abychom schválili zápis z pracovního zasedání 29. června.

(99) *Unknown: Second.*

Podporuji návrh.

(100) *Mrs D.: OK. Any discussion? ☺ All those in favor, please say "Aye".*

Dobře. Nějaká diskuze? Všichni, kdo jsou pro návrh, prosím řekněte „ano“.

(101) *Everybody: Aye.*

Ano.

(102) *Mrs D.: Anybody opposed? ☺ ↓ OK. Mr. R.? ☺ ↑*

Někdo proti? Dobře. Pane R.?

(103) *Mr R.: OK. Anybody have a problem with the minutes? ☺*

OK. Má někdo problém se zápisem?

(104) *Mr H. and Mr P.: No.*

Ne.

(105) *Mr R.: I'll move ■ the approval of the executive session minutes from July 29th, 2009. ■ Council met at ■ 10:02 PM in the senior classroom in the community center. (coughs) Eh...council held this closed meeting in accordance with the Section 10-508 (a)(1)(i), ■ (7) &(8) of the State Government Article of the Annotated ■ Code of Public General Laws of Maryland, ■ to discuss a personal matter that affects one individual, ■ to consult with a legal counsel on a legal matter ■ and to consult with staff for potential litigation. ↑*

Navrhuji schválení zápisu pracovního zasedání z 29. června 2009. Rada se sešla ve 22:02 v seniorské učebně v komunitním centru. (Kašle) Eh... rada uspořádala toto uzavřené jednání v souladu s kapitolou 10 – 508 (a)(1)(i), (7) & (8) State Government Article of the Annotated ■ Code of Public General Laws of Maryland aby projednala osobní věc, která se dotýká jedné osoby, aby se poradila s právním zástupcem o právní záležitosti a aby se poradila se zaměstnanci o možném sporu.

(106) *Mrs D.: Is there a second? ☺ ↑*

Má návrh podporu?

(107) *Mr P.: Second.*

Podporuji (návrh).

(108) *Mrs D.: Second by Mr. P. Any discussion? ☺ ■ OK. Mr...eh...Madam clerk, if you could call a roll, please?*

Pan P. podporuje návrh. Nějaká diskuze? OK. Pan... ee... paní úřednice, mohla byste prosím přečíst seznam?

(109) *Madam clerk: Mr. H.? ☺*

Pan H.?

(110) *Mr H.: Yes.*

Ano.

(111) *Madam clerk: Ms M.? ☺*

Paní M.?

(112) *Ms M.: Yes.*

Ano.

(113) *Madam clerk: Mr. P.? ☺*

Pan P.?

(114) *Mr P.: Here... ■ yes.*

Zde ... ano.

(115) *Mrs D.: (laughs) (smích)*

(116) *Madam clerk: Mr. R.? ☺*

Pan R.?

(117) *Mr R.: Yes.*

Ano.

(118) *Madam clerk: Mayor D.*

Starostka D.

(119) *Everybody: (laughs) (smích)*

(120) *Mr H.: It's all dangerous five.*

Je to celá nebezpečná pětka.

(121) *Mrs D.: OK, ■ thank you.*

Dobře, děkuji.

4.1.3.2.1 Řečové jednání

Také v angličtině se při hlasování využívá formálního jazyka, což souvisí se závazností a oficiálností této části zasedání. Nicméně vzhledem ke snaze o efektivnost a zrychlení celého procesu, který je oproti českému zdlouhavější (nutnost podpořit návrh, hlasování po jednotlivých představitelích města), vede k užívání neúplných vět, respektive k jejich zkracování prostřednictvím vypuštění pomocného slovesa, nebo slovesa vůbec (třetí příklad), případně celé části věty, jejíž význam je jasný z kontextu (poslední příklad):

- *Any discussion?*
- *No other additions from me.*
- *Anybody have a problem with the minutes?*
- *I'll move.*

Převažují asertivní řečové akty, většinou nepřímé:

- *we will move on to minutes;*
- *it talks about „council also asked ...“;*
- *I'll move the approval...*

Přímé řečové jednání (zde návrh) se vyskytuje v ustálených formulích:

- *I move that we accept the minutes*

V tomto případě je formálnost dané formule ještě zvýrazněna užitím konjunktivu, který se v současné angličtině používá hlavně v americkém administrativním stylu k vyjádření žádosti a méně často i k vyjádření přání.

V ustálených formulích se objevují i přímé direktivy, které jinak v tomto kontextu používá angličtina velmi zřídka:

- *all those in favor please say "aye"*.

Obvyklejší jsou i tady direktivy nepřímé:

- *let me just ask if anybody else has any additions ...*,

často ve formě otázky:

- *if you could call it a roll, please?*

Se zdvořilostí souvisí i zjemňování projevů moci/vůle v promluvě prostřednictvím hedges:

- *as far as I know; I believe, what was referred there was ...;*

Rovněž oslovení bývá formální a zdvořilé *madam clerk, Mr. R., Ms. M., Mayor D.*

Nicméně objevují se i pokusy o humor – např. humorné zhodnocení výsledků hlasování:

- *It's all dangerous five.*

4.1.3.2.2 Lexikální prostředky

Z užívaných lexikálních prostředků jsou velmi časté odborné výrazy spojené s projednávaným obsahem: *state government article of the Code of Public General Laws* a formální výrazy typické pro administrativní styl: *amendment, financial reports, legal council, legal matter, potential litigation, agenda, minutes.*

Jak již bylo naznačeno výše, pro samotné hlasování a oznámení jeho výsledků se užívají ustálené formulace:

- *all those in favor please say "aye"*
- *that was four to one*

Méně často se vyskytují hovorovější výrazy, např. ve formě frázových sloves: *to pull off the minutes.*

4.1.3.2.3 Rétorické prostředky

Rétorické prostředky se při hlasování (kromě již zmíněné elipsy, vedené snahou po větší efektivnosti a rychlosti projednávání) neuvžívají. Je to způsobeno celkovým charakterem této části zasedání, kdy jsou formulace předem dány a kvůli jejich závaznosti a oficiálnosti je není možné příliš měnit ani obměňovat.

4.1.4 Projednávání jednotlivých bodů programu

4.1.4.1 Olomouc

Projednávání jednotlivých bodů programu je nejrozsáhlejší částí zasedání zastupitelstva. Každý bod je nejprve uveden předsedajícím (primátor) a zastupitelé jsou vyzváni k pokládání dotazů a diskuzi – promluvy (122), (132-133), (144-145), (162), (151), (164). V případě, že se do diskuze (předem) přihlásí zástupce z řad veřejnosti, dostane slovo jako první diskutující (148) a (163). Teprve po jeho vystoupení následuje reakce příslušných radních/zastupitelů, případně konzultantů – promluvy (124-125), (127), (140), (150), (153) a (164) a pokračuje diskuze (129), (154-160), (165-167). Pokud už se nikdo do diskuze nehlásí, předsedající ji ukončí a vyzve zastupitele k hlasování o projednaném bodě programu – promluvy (130), (143), (161). Jednotlivé body se většinou skládají z několika/mnoha podbodů, které jsou zastupitelům předloženy předem v psané formě. Proto se jednotlivé projednávání podbody podrobněji projednávají pouze, pokud má někdo ze zastupitelů dotaz, jinak se zniňují pouze strany textu, kde se nachází psaná verze – promluvy (126), (133), (142), (136-137).

Ukázka (A)

(122) *Primátor: @ @ kolegyně a kolegové↓ jsme u bodu číslo DVĚ↑ dnešního jednání zastupitelstva↓ tím je kontrola usnesení a já už teď @ vás @ si dovolím poprosit↓ abychom se vrhli na tu SUCHOU @ VĚCNOU agendu dnešního jednání↑ @ a probrali po stranách tento materiál↓ kontrola usnesení↓ dotazy ke straně jedna↑ ■ dotazy ke straně DVĚ↑ @ vidím dotaz inženýr K.↓*

(123) *Ing. K.: dobrý den↑ všem přítomným↑ pane primátore↓ já bych potřeboval nebo poprosil o upřesnění: @ plnění termínu na straně jedna z třináctého dvanáctý dva tisíce pět↑ tam je prodloužení termínu do↓ ■ dvanáctého měsíce dva tisíce deset↑ a: studie bude zpracována v červnu dva tisíce devět↓ není tam náhodou překlep☺*

(124) *Primátor: = já to možná já to možná vysvětlím extenzivněji↑*

(125) *Ing. K.: děkuju↓*

(126) *Primátor: @ ta pracovní skupina↓ která se zabývá tím územím botanické zahrady Korunní pevnůstky a Rozária↑ jde teď zhruba touto cestou:↑ @ vlastní:↓ @ dneska občanské sdružení či jaká to je právní forma↓ která @ Olomoucká pevnost↓ která je majitelem tohoto objektu↓ si zpracovává svoji vlastní studii na rekonstrukci Korunní*

pevnůstky↑ potřebovali vědět jenom nějaké ty NEJ-DŮ-ležitější VNĚJŠÍ návaznosti↓ ■ kudy proudí lidé↓ kde je východ a podobně↑ @ a: to je jejich studie↑ která bude skutečně hotová↓ my se jí budeme nějak zabývat↓ ale ■ území to ŠIRŠÍ:↓ to jest území botanické zahrady @ Rozárie jako takové:↑ chceme řešit VLASTNÍMI silami↓ a diskutovat @ o něm INTERNĚ na radě města↓ a v na Odboru koncepcí a rozvoje případně v zastupitelstvu↑ a ta provázanost té jejich studie na tuto↓ oni tam můžou něco navrhnout↓ ale my se tím chceme zabývat hlavně SAMI↑ a v tom smyslu ty data nejsou v rozporu↓ jsou to dvě různá data↓ to datum vzdálenější je NAŠE vnitřní datum↓ ■ strana dvě↑ ■ nevidím dotaz↑ ■ strana tři↑ ■ strana čtyři↑ já bych pouze jenom stručně okomentoval↓ než dám slovo panu náměstkovi M.↓ který vám řekne něco k tomu plnění rozpočtu↑ @ snažím se k tomu bodu↓ který se týká lékařské fakulty psát i v: podstatě veškerá fakta↓ která se týkají univerzity jako celku↓ protože je to jakási podmnožina↑ proto tam nacházíte KOMPLEXNÍ referát o spolupráci města s univerzitou↓ budoucnost lékařské fakulty TEĎ řešíme zejména na správní radě univerzity↑ do které jsem byl nedávno ministrem školství jmenován↓ takže je to DALŠÍ forma↓ která může šk @ město Olomouc zasahovat PŘÍMO a snažit se podpořit tuto věc↓ jenom to říkám proto↓ že ten text je tematicky širší↓ než to usnesení↓ ■ tak↓ a nikdo jiný se nepřihlásil než pan náměstek M.↑ který měl od @ dnes bohužel nepřítomného pana @ zastupitele K.↑ jeden ÚKOL a já mu předávám slovo↓

- (127) Náměstek M.: @ děkuji↑ takže @ dnes jste na stůl obdrželi poměrně velmi stručný materiál týkající se @ informace o daňových příjmech↑ ■ ten materiál vám byl rozdan AŽ dnes↓ protože jsme samozřejmě do posledního okamžiku čekali na ty NEJčerstvější informace↓ tak aby ta tabulka bylo co nejméně @ přibližná realitě↑ materiál se skládá ze DVOU tabulek↓ @ začnu tou DRUHOU↑ ta popisuje skutečné plnění daňových příjmů DO třicátého prvního května↑ jak vidíte↓ @ jsou tam @ propady oproti očekávaným příjmům↑ @ samozřejmě v okamžiku↓ kdy jsme sestavovali rozpočet↓ tak jsme ho sestavovali na základě informací↓ které jsme MĚLI Z předchozích období:↑ potom došlo @ K změně atmosféry V ekonomické @ ekonomických kruzích↑ všechny nás nějakým způsobem zasáhla ekonomická krize↓ a to se projevilo i ve výběru sdílených daní↑ je potřeba si ale uvědomit↓ že ta čísla jsou zkreslená↓ protože @ legislativa zasáhla do těchto čísel↓ možnosti:↓ JAK pro fyzické osoby podnikající↓ tak i pro právnické osoby odvádět ZÁLOHY na daň v jiné výši↓ než jak to bylo v uplynulých letech↑ @ protože daně se z velké části platí formou záloh↓ na základě daňových

výsledků V předchozích zdaňovacích obdobích↑ @ v tomto roce fyzické i právnické osoby podnikající mě mají možnost si UPRAVIT↑ @ tento odvod↓ a to se samozřejmě promítá V ČÍSlech↓ která nyní před sebou vidíme↓ tabulka číslo jedna↑ se odborně nazývá věštění z křišťálové koule↓ protože nám popisuje něco↓ co ještě nenastalo a nikdo neví↓ jak @ se daňové příjmy budou vyvíjet do konce roku:↑

...(zkráceno)...

to znamená samozřejmě jako zastupitelé budete nadále seznamováni↓ s vývojem v této oblasti↓ a na dalších zastupitelstvech @ vás budu I informovat o tom↓ jak se daná situace vyvíjí↓

(128) Primátor: @ tak pan profesor M.↑

(129) Pan profesor M.: já s s politováním musím @ vyslovit poznámku k té spolupráci univerzity a města↑ protože právě dneska pořádně zaskřípala↑ protože jsem dostal↓ možná jako někteří další:↑ pozvánku na slavnostní otevření novostavby přírodovědecké fakulty↑ které se NIKDO vlastně nemůžeme zúčastnit↓ takže to je pro mě málo pochopitelné↓ JAK TAKTO může aparát na rektorátě fungovat↓

(130) Primátor: já to asi nebudu dál komentovat↓ my jsme se tady bavili i: s panem náměstkem hejtmana K. a podobně↓ pan hejtman je třeba v zahraničí↓ je to prostě realita↑ ano↓ osobně s námi to datum nikdo nekonzultoval a musíme dát všichni přednost tomuto jednání↓ bohužel↓ je to velká symbolická stavba za hodně peněz @ v tomto městě↓ LEČ je to tak↑ jak to je↓ bohužel je to tak↓ ALE zkusíme to kolegům sdělit↓ tento náš postřeh↓ @ K tomu výkladu pana náměstka M. asi v tuto chvíli má smysl říct↓ že my to podrobně sledujeme↑ zatím je to pouhá extrapolace vývoje @ za: to první čtvrtletí↑ a s jakousi znalostí možnosti↓ jak to dopadne za první pololetí↓ to číslo JE řešitelné↓ je řešitelné rozložením výdajů v čase↑ SPÍŠ↑ a to já zdůrazňuji při každé příležitosti↓ protože se to vůbec netýká jenom města Olomouce↑ týká se to všech srovnatelných měst v republice↑ my jsme schopni ještě dva tři čtyři roky nejruznějším způsobem tlačit tu kouli před sebou↓ ale jednou dojde k problému↑ a musí se vláda zamyslet nad finančním financováním obcí v České republice↓ protože DLOUHODOBĚ ten vývoj NENÍ udržitelný↓ NEJSOU žádné další přihlášky do diskuse z hlediska bodu kontrola usnesení☺ dávám poslední šanci↑ není tomu tak↑ a proto se vás chci zeptat↓

zda máte nějaké návrhy na úpravu usnesení☺ ■ a pakliže ne↓ můžeme zahájit hlasování↓

■

(131) Primátor: kolegyně a kolegové↓ v tomto hlasování bylo PRO čtyřicet přítomných zastupitelů↓ to jest všichni↑ konstatuji↓ že usnesení bylo schvá:leno↓

Ukázka (B)

(132) Primátor: ... pokračujeme bodem číslo tři↑ tím jsou rozpočtové změny roku dva tisíce devět↑ a já poprosím pana náměstka M.↓ aby nás PROVEDL tímto materiálem↓

(133) Náměstek M.: tak↓ doufám↓ že technika již bude v pořádku↑ bylo to asi způsobeno tím notebookem↓ který tady byl umístěn↑ @ myslím si↓ že k tomuto materiálu není potřeba dávat zvlášť nějaký dlouhý komentá:ř↓ opět je rozdělen do dvou ČÁSTÍ↓ část A: rozpočtové změny schvalované radou↓ část B: rozpočtové změny↓ které budeme schvalovat DNES↑ na jednání tohoto zastupitelstva↓ takže bych @ poprosil o vaši pozornost↓ @ ke straně jedna↑ důvodové zprávy↓ ■ strana dvě↑ ■ strana tři↑ ■ čtyři↑ ■ strana pět↑ ■ šest↑ ■ mám tam dotaz↑

(134) Primátor: ano↑ hlásí se pan inženýr K.↑ prosím↑

(135) Ing. K.: já bych poprosil o: vysvětlení částky sedm set devadesát čtyři tisíc za průkaz energetické náročnosti staveb škol↓ to se jedná o všechny školní budovy nebo ■

(136) Primátor: = je to na straně

(137) Ing. K.: = strana šest↓ druhý odstavec odspoda↓ děkuju↓

(138) Náměstek M.: v tento okamžik bych možná poprosIL poprosil někoho z oboru školství:↓ protože se přiznám↓ že toto je záležitost týkající se speciálně tohoto odboru↓ a já nejsem schopen podat přesnou informaci↓

(139) Primátor: paní doktorka F. je přítomna↑ a předpokládám↓ že to souvisí ■ s otázkou DLOUHOdobou energetických auditů na našich školních budovách↓ paní doktorko↓ zkuste nám zodpovědět↓

(140) Doktorka F.: @ tady u této částky @ se jedná: o: @ zpracování aktualizace energetických auditů↓ které byly zpracovány již dříve↑ v roce dva tisíce tři↓ a: ta

aktualizace byla zadána v souvislosti s podáním @ projektu na: @ o: dotaci↑ @ a: v rámci: této aktualizace bylo zpracová:ny aktualizace TRINÁCTI budov↓ a nejen škol↓ jedna z nich tam byla budova @ Odboru sociální pomoci na ulici Hálkově↓ který je taky zahrnut do seznamu budov města↑ @ na které @ bude žádáno o dotaci: na: @ realizaci energetických opatření↓

- (141) Primátor: tak↓ vyčerpávající informace↑ sám nejsem odborník v oblasti těchto analýz↓ abych posoudil↓ jestli ta částka JE adekvátní↑ předpokládám↓ že ano↑ pojďme dál↑
- (142) Náměstek M.: takže jestli můžeme pokračovat↑ skončili jsme tedy u strany šest↑ takže NYNÍ strana sedm↑ ■ strana osm↑ ■ strana devět↑ ■ deset↑ ■ strana jedenáct↑ ■ strana dvanáct↑ ■ třináct↑ ■ strana čtrnáct↑ ■ patnáct↑ ■ šestnáct↑ ■ a NA straně sedmnáct↑ začíná JIŽ avizovaná část B:↑takže strana sedmnáct↑ ■ osmnáct↑ ■ devatenáct↑ ■ závěrečná: strana dvacet↑ jak již bývá zvykem↓ JE v příloze číslo jedna připojena @ tabulka a soupis některých požadavků↓ to jest věci↓ které bychom RÁDI profinancovali ještě v tomto roce nad RÁMEC rozpočtu↓ samozřejmě v případě↓ že se vytvoří ■ případné volné finanční prostředky↓
- (143) Primátor: tak↓ kolegyně a kolegové↓ poslední prostor pro vaše případné dot dotazy↑ končím v tuto chvíli diskusi↑ do níž se už nikdo další nepřihlásil↑ dávám vám šanci @ navrhnout úpravu či změnu usnesení:↑ a protože ani s tímto↑ se nikdo nehlásí↓ můžeme zahájit hlasování↓ k bodu číslo TŘI Rozpočtové změny↓

Ukázka (C)

- (144) Primátor: jako obvykle v tuto chvíli ještě @ poznámka z hlediska občanů přihlášených do↓ diskuze↑ na dnešní zastupitelstvo @ ■ k bodu↑ ČÍSLO↓ a teď se musím teď se musím podívat↓ protože je to napsáno tak↓ že ■ k bodu číslo osm↑ obecně závazná vyhláška SMO o stanovení koeficientu pro výpočet DANĚ ■ z nemovitosti↑ @ pan J. Ch.↑ a k bodu číslo deset↑ @ což je změna územního plánu číslo šestnáct paní D. K.↓ takže tolik přihlášení občané ■ do diskuze↑ k jednotlivým bodům našeho dnešního jednání↑

Ukázka (D)

- (145) Primátor: ... v našem projednávání se dostáváme @ k bodu číslo osm↑ jímž je obecně závazná vyhláška města↓ která se týká koeficientu souvisejícím s daní ■ nemovitosti↑ je to první bod našeho dnešního jednání↓ k němuž máme přihlášku do diskuze z řad

občanů:↑ proto ještě před panem náměstkem M. @ promluví pan J. CH.↓ který se přihlásil @ k tomuto bodu ■ do diskuse↓

(146) Příspěvek do diskuse - občan J. Ch.: vážení přítomní↓ vážení zastupitelé↓

(147) Primátor: = jenom si vás dovolím upozornit v souladu s jednacím řádem↓ že na vaše vystoupení máte pětiminutový LIMIT↓ prosím↓

(148) Příspěvek do diskuse - občan J. Ch.: jedna výhoda je v předkládaném materiálu v tom↓ že o co se mně zvýší↓ daň nemovitostí↑ se nemusím o nic starat↑ v květnu dostanu výměr↑ a zaplatím podstatně dost vysokou částku↓ další nevý teďka je nevýhoda to je v tom↓ že vlastně obce jako: z nemovitosti neplatí↑ čili si nedělají starosti↓ jak komu se jako zvedne↓ ■ nemovitost↑ z poplatků↓ a: další nevýhoda je tady v tom↓ že není napsaný↓ jak tato @ vyhláška bude platit↓ protože v materiálu nebo ve vý- v zákoně je napsaný↓ že koeficient↓ který tam máte tych tři a půl↓ se může zvýšit ještě o JEDEN bod↑ a: v paragrafu dvanáct↑ místní koeficient může dojít až k číslu pět↓ takže: ■ v důvodové zprávě mně chybí jedna věc↑ že by tam mělo být napsaný↓ jak vlastně procentuelně se zhodnotí: poplatek dotyčného občana↓

... (zkráceno)...

A↓ já bych si ještě třeba ještě nějak představoval↓ že by prostě mohl být nějaké zpracované materiál↓ JAK město pronajímá některý nemovitosti↓ a kolik z toho je teda jako zisku pro město↑ protože když jsem tady ukázal nebo poukázal na některý věci↓ tak prostě by bylo vhodné↓ zapomněl jsem ještě na to↓ když jsem ke Korunní pevnůstce↓ tak když tam má někdo před tó mateřskou školku zdevastovanou tu budovu↑ takže buď by ju měl zbourat↑ anebo by měl každé DEN platit pokutu↓ aby prostě tu nemovitost vlastně dal do toho STAVU↓ jak by měla vypadat↑ anebo prostě možná↓ že ani na to ten nájem neplatí↓ nebo tu daň↓ děkuji Vám za pozornost↓

(149) Primátor: tak↓ @ jsme v tom vašem vystoupení slyšeli shrnuty skoro všechny problémy tohoto města↑ přeháním↑ ale říkám to proto↓ že pan náměstek M. bude mít docela obtížné si udělat všechny poznámky a na všechno zareaguje↓ předávám mu slovo↓

(150) Náměstek M.: pane primátore↑ děkuji za slovo:↑ @ s panem Ch. jsme se už párkrát potkali a věřím tomu↓ že se ještě potká:me↑ takže budeme mít spoustu MOŽNOSTÍ si jednotlivé problémy vydiskutovat↓ @ já teďka nebudu samozřejmě odpovídat

samozřejmě na všechny @ podněty↓ které tady vystupující občan měl↑ jenom mu řeknu věc↓ kterou mu říkám vždy↑ a týká se to všech občanů našeho města↓ s KAŽDÝM individuálním problémem je možno se samozřejmě obrátit jak na mně↓ tak na: moje kolegy↓ kteří mají příslušnou problematiku ve svém resortu↓ a: věřím tomu↓ že vždy budou ochotni VÁM @ vyjít nějak vstříc↑ a hledat možné řešení:↓ ■ teďka už k tomu vlastnímu materiálu↓ @ dovolím si takové krátké entré↓ protože je to materiál↓ který nepředkládám Z žádnou velkou radostí↓

...(zkráceno)...

■ nechce se mi opakovat ZDE ta dlouhá diskuse↓ která probíhá na Radě města:↑ @ věřím tomu↓ že jsem aspoň pro ZAČÁTEK↓ vidím↓ že už budou nějaké dotazy↑ @ řekl to nejdůležitější:↓ a nyní už budu odpovídat na konkrétní otázky↓

■

(151) Primátor: do diskuse se již dlouho hlásí pan doktor K.↑ máte slovo↑

(152) Dr. K.: děkuji↑ paní kolegyně páni kolegové↓ moje otázka je motivovaná: článkem tři↓ vyhlášky↑ ■ kdybych chtěl být ■ možná vtipný↑ tak bych se pozastavil nad tím↓ že jsou zábavně spojeni chataři a podnikatelé↑ já si UVĚDOMUJU↓ že tam jde o to: jeden a půl↓ o to číslo jeden a půl↓ ten koeficient↓ že proto jsou spojeni chataři a podnikatelé:↓ já: @ MÁM obavu↓ že s tímhle tím nebudu moci souhlasit↓ a že bych byl @ klidně pro to↓ aby se I podnikatelé↓ ne NE toliko chataři↑ chataři ne:↓ ti nechť zůstanou jeden a půl↓ podnikatelé NECHTĚ by se přesunuli do tří↓ pokud se MÝLÍM↑ v TOM↓ že:↓ že: v absolutních hodnotách to jeden a PŮL↓ pro podnikatele znamená přiměřeně tolik jako tři: pro majitele DOMŮ:↓ třebas↓ tak bych s tím problém NEMĚL↓ ale takhle ho mám↑ a takto o tom hovořím↓ jó↑ chcete-li mně to vysvětlit↑ vysvětlete↓ budu rád↓ děkuju↓

(153) Náměstek M.: tak k té první části↑ to je opravdu část technická↓ kdy @ každá obecně záva závazná vyhláška by měla být co nejstručnější↓ proto jsme ji nechtěli nějakým způsobem rozšiřovat do více odstavců:↑ ale to jste zodpověděl si víceméně i SÁM↑ co se týká: ■ toho↓ zda-li podnikatele nějakým způsobem ■ více↓ znevýhodnit↑ dát jim větší sazbu↓ musíme @ brát↓ že porovnáme neporovnatelné↓ jako OBČAN↑ který má nějakou nemovitost↓ tak @ samozřejmě ano↑ u něho to bude znamenat větší dopad↑ nebo u NĚKTERÝCH↓ to bude znamenat větší dopad↓ než tomu bylo v minulosti↑ ale vždycky se pohybujeme u staveb↓ @ které mají zastavěnou plochu sto dvacet↓ sto

padesát metrů čtverečních↑ A z toho vypočítáváme↓ @ tu výslednou absolutní částku↓ v okamžiku↓ kdy se podíváme na stavby určené k podnikání↓ tak se bavíme o i velkých HALÁCH↓ o @ výrobních prostorách↓ kde ti podnikatelé ZAMĚSTNÁVAJÍ občany našeho města↑ v okamžiku↓ kdy je začneme @ nějak tvrdě nutit @ do @ velkých plateb↓ protože tam to je v ŘÁDECH↓ statisíců KORUN↓ tak @ oni začnou zjišťovat↓ zda-li prostě přemístit jejich @ halu pro ně nebude výhodnější do Velké Bystřice↑ nebo možná ještě někam úplně jinam↓ kde takový koeficient mít NEBUDOU↓ a v konečném důsledku to bude mít negativní dopad na zaměstnanost @ v našem městě↓ kdy právě v okamžiku↓ kdy TA @ zaměstnanost JE čím dál tím horší↓ vzhledem k probíhající ekonomické krizi↓ tak udělat DALŠÍ krok↓ další hřebíček do té rakve některým těm podnikatelům↓ si myslím↓ že by NEBYL rozumný krok↑ ale je to samozřejmě věc↓ @ o které tady nějakým způsobem teďka můžem diskutovat↓

(154) Primátor: možná připomenu v tuto chvíli↓ že pokud některé analýzy říkají↓ která vrstva z hlediska podnikatelské sféry je nejohroženější↓ tak by to měli být drobní a střední živnostníci↑ @ ve svých ve svých prostorách↑ i STŘEDNÍ živnostníci↓ tam ty prostory nemusí mít zrovna malé↓ pan magistr M.↑

(155) Mgr. M.: tak jenom tak možná matematický dotaz↓ koeficient tři a půl↓ ■ krát↑ teda jako současná daň☺ plus krát tři☺

(156) Náměstek M: vychází se vychází se ze zastavěné plochy:↑ @ u té zastavěné plochy máme vždy vždy podle TYPU daného objektu↓ @ danou legislativou nějakou @ sazbu↓ tu sazbu my násobíme tím @ velikostním koeficientem↑ to je ten koeficient tři a půl↑ dojdeme k nějakému výsledku↑ a ten potom násobíme TÍM @ místním koeficientem↓

(157) Mgr. M.: takže já si to ještě upřesním↓ mám tisíc↑ krát tři a půl↓ je tři je tři a půl↑ krát tři je deset a půl☺

(158) Náměstek M.: ano↓

(159) Mgr. M.: děkuji↓ prozatím děkuji↓

(160) Náměstek M.: = ale předpokládám↓ že teďka nemluvíte o rodinném domu↓ já teda ■ moc domů↓ které mají tisíc metrů čtverečních v Olomouci NEZNÁM↓ ■ jo↓ TISÍC korun↓ ano↓

■

(161) *Primátor: tak↓ dotazy☺ ■ zdá se↓ že se do diskuse už nikdo nehlásí:↑ já jenom možná přece jenom v tuto chvíli ještě jednou připomenu↓ že ■ všechna zastupitelstva srovnatelných měst jsou v tuto chvíli tak trošku:↓ @ rukojmími↑ DLOUHOLETÉ↓ státní politiky↑ ať už jakékoli barvy↑ v posledních letech↑ @ všichni si POROVNEJME↑ já se tím možná takovým oslím můstkem dostanu k tomu úvodnímu vystoupení pana Ch.↑ ■*
...(zkráceno)...

troufám si říci↓ že majetek města Olomouce je spravován VELMI slušně↓ z hlediska srovnání s ostatními městy a že dnes snese srovnání KLIDNĚ↑ i s tou západní Evropou↓ nejenom se srovnatelnými místy v České republice↓ @ ale přesto opakuju↓ že jsme hodně @ v pozici rukojmích↑ pokud STÁT nezmění CENTRALizova-ný charakter fiskální soustavy↑ pokud DEVADESÁT pět procent daní se bude řešit celostátně↓ a jenom DROBNÁ procenta daní budou místní daně↓ a pokud ještě někdo znovu vymyslí takové kulišárny jako jeden nejmenovaný ministr financí↓ že veškerou tu zodpovědnost přenáší na nás↓ na OBCE↓ budeme vždycky v takové situaci↓ ten pes je zakopán na celostátní úrovni↓

Ukázka (E)

(162) *Primátor: ... naše dnešní jednání pokračuje bodem číslo deset↑ s názvem Vydání změny číslo šestnáct územního plánu↑ města Olomouce↑ a je to ■ druhý a poslední bod tohoto dnešního jednání↓ kde máme ■ přihlášku občanů:↑ přihlásila se nám do diskuse ■ paní D. K.↑ a já ji já ji poprosím↓ aby se ujala slova↑ @ připomínám pětiminutový LIMIT↓*

(163) *D. K. - příspěvek DUHA: dobré dopoledne↑ dámy a pánové↑ @ budete @ za chvíli budete hlasovat a rozhodovat o: změně územního plánu číslo @ šestnáct↑ a: to paradoxně v době↓ kdy @ město Olomouc s velkou slávou a propagací mediálním jaksí dopadem↓ @ významu veřejnosti připravuje ZCELA nový územní plán↓ který by měl nahradit ten územní plán stávající↓ který by se touto vyhláškou↓ @ touto touto změnou měl opět změnit↓ @ mimoto↓ že: budete rozhodovat o změně samotné↓ budete také rozhodovat o: námitkách zástupce veřejnosti↑ kterým bylo zmocněno hnutí Duha Olomouc↑ které zmocnilo více než dvě stě občanů města Olomouce↑ @ Hnutí Duha jakožto zástupce veřejnosti podalo celkem TŘINÁCT bodů: námitek↑ nebo námitku v rozsahu třinácti bodů:↑*

...(zkráceno)...

já bych si vás tedy závěrem dovolila požádat o to↓ abyste alespoň jednou nepodléhali lobbistickým tlakům↓ a změnu územního plánu tak↓ jak je tady předložena↓ neschválili↑ @ ta změna je opředena příliš mnoho nejasnostmi↓ aspoň podle mého názoru↓ a: podivnými kroky↓ o nichž by se dalo jednoznačně říct↓ že se tady @ se všemi NEHRAJE čistá hra↓ takže já děkuji předem↓ nashledanou↓

■

(164) *Primátor: tak↓ dámy a pánové↓ a teď už @ začíná @ ŘÁDNÉ projednání toho bodu:↑ já si dovolím přednést své úvodní slovo↑ s tím↓ že @ se budu snažit ve svém úvodním slově říct MAXIMUM podstatných argumentů:↑ zároveň v uvozovkách si vás dovolím vystrašit↓ že v případě (smích) v případě množství dotazů jsou moji kolegové pan inženýr D. a pan inženýr D. připraveni v případě jakýkoliv nejasností přednést zhruba půlhodinovou detailní prezentaci všeho↓ co s tím touto problematikou @ souvisí↓ PROČ @ si myslím↓ že jsme argumentačně připraveni☺ právě proto↓ že diskuze kolem této změny územního PLÁNU trvá VÍCE než DVA roky↑ byla otevřena po celou dobu↑ a PŘEKVAPEN může být jenom TEN↓ kdo tu to překvapení HRAJE↓ jinak @ zcela otevřeně říká:m↓ že jsme už někdy před více než před dvěma lety↓ zahájili otevřenou debatu o této změně územního plánu↓ a to prostřednictvím jednání↓ které jsme svolali na olomouckou radnici tuším v rámci rozšířené komise @ hospodářského rozvoje↓ kde jsme pozvali zástupce VŠECH institucí↓ které mají co říct k hospodářskému rozvoji města Olomouce↑ a upozornili jsme↓ že nás ČEKÁ řešení této otázky↑ to jest řešení NALEZENÍ NÁKÉ rozvojové plochy ve městě Olomouci↑ pro nejbližších ZHRUBA↓ DESET let↑ v kontextu VŠECH těch otázek včetně v kontextu otázky ochrany zemědělského půdního fondu↑ konec konců↓ @ pracovníci ochrany zemědělského půdního fondu byli už na TOTO jednání tehdy @ POZVÁNÍ↓ @ město Olomouc a já zkusím stručně↓ @ začalo tuto otázku řešit prostřednictvím analýzy↑ kdy jsme si nechali zpracovat rozsáhlý materiál↓ který PLOCHU PO PLOŠE vyhodnotil VŠECHNA MOŽNÁ rozvojová území ve městě Olomouci↓ ze VŠECH představitelných kritérií↓ VČETNĚ ochrany zemědělského půdního fondu↓*

...(zkráceno)...

a možná poslední argument↑ já když se občas dívám ve své kanceláři na obraz Petrovice↓ @ který zobrazuje město Olomouc v době PŘED @ zbouráním pevnosti↑ fortové↑ její části↑ tak @ mi to tak trošku symbolicky připomíná tuto naši dnešní

situaci↓ my si nepochybně musíme vážně klást otázku↓ @ míry budoucího rozvoje města Olomouce↓ nechceme narušit jeho charakter↓ nechceme žádným ZÁSADNÍM způsobem vstupovat do krajiny↓ a tuto krajinu @ ve velkém rozsahu devastovat↑ přesto NĚJAKÁ území:↓ a to v REÁLNÉM čase↑ ■ našeho reálného života↑ musíme pro podnikatelské prostředí NAJÍT↓ já si myslím↓ že ta diskuse o rozsahu toho jevu nás ČEKÁ↓ pokud tady by bylo řečeno↓ že je to nesystémové z hlediska nového územního PLÁNU↓ připomínám↓ že ta diskuse začala už SKORO před třemi lety↑ S VĚDOMÍM↓ že je potřeba dosáhnout REÁLNÉHO výsledku v nějakém střednědobém horizontu↑ pokud bychom diskutovali s územním PLÁNEM↓ tak budeme mít JAKÉSI teze↓ v roce dva tisíce jedenáct↑ pak budem řešit nějaké KONKRÉTNOSTI ještě spoustu let↑ a opravdu zdůrazňuju↓ že ten hospodářský rozvoj nám může utéct↓ A na závěr možná takovou ironickou↓ poznámku↑ už TEDĚ jsem zvědav↓ @ jaké se nám podaří najít SPOLEČNÉ stanovisko↑ ■ ze strany ochránců zemědělské půdy v okolí města Olomouce↓ PRÁVĚ při hledání ploch pro další rozvoj města v rámci územního plánu↑ a KDE z JEJICH hlediska↓ ty lokality do dosažitelné v čase našich životů↑ budou existovat↓ děkuji vám za pozornost↓

■

(165) Primátor: tak↓ a teď se hlásí pan doktor K.↑

(166) Doktor K.: pěkné poledne↑ kolegyně kolegové↑ hosté↑ k tomu dotazu:↓ jak jsem se k tomu tématu dostal↓ je to poměrně jednoduché↑ na začátku↓ když se začalo o této lokalitě mluvit↑ tak právě to pracoviště Ministerstva životního prostředí nejdříve si vyžádalo studii VŠECH možných lokalit v rozvojových v rámci↓ města Olomouce↑ v situaci↓ kdy město tuto studii zpracovalo↑ řeklo pracoviště↓ že to je sice fajn↑ ale že by bylo lepší↓ kdyby existovala stejná studie na úrovni kraje:↑ inu začala se pořizovat stejná studie na území celého kraje↑ v tu chvíli↓ kdy jsem byl — Olomouckého kraje↓ tak jsem se těch jednání UŽ v Olomouci samozřejmě účastnil↑ posléze↓ kdy tuto věc @ začala řešit jako ROZPOR↓ začalo řešit Ministerstvo životního prostředí↓ tak všechny POZVÁNKY↓ šly na mé jméno↑ a to i poté↓ co jsem přestal být hejtmánem↑ a s vědomím STÁVAJÍCÍHO↓ hejtmana jsem na to poslední jednání↓ které se konalo v tom avizovaném termínu↓ do Prahy pochopitelně také jel↑ nepochybně i náměstek ministra životního prostředí pan inženýr P. dobře věděl↓ že v té době jsem NEBYL hejtmán↑ byl jsem náměstek hejtmana↑ musím říct↓ že postoj toho místního pracoviště↓ kterého se

mylně přátelé hnutí Duha zastávají↓ já považuji za fundamentalistický↓ a buď buď bude rozvoj města možný↑ a oni své stanovisko nějakým způsobem upraví↑ anebo ten rozvoj města v zásadě možný nebude↓ jakákoliv změna územního plánu města↓ teď už mluvím jako zastupitel↑ či radní města Olomouce↑ ať u chceme změnit zemědělskou PŮDU PRO bydlení↓ pro rekreaci↓ pro čo cokoliv jiného↓ vždycky toto pracoviště má: ten fundamentalistický přístup↓ z mého pohledu nedrží ani své slovo↓ když si něco VYŽÁDÁ náklady stotisícovými↑ to město pořídí různé studie↓ a pak je samo samo jakoby neakceptuje↓ myslím si↓ že – nechci mluvit už dlouho↓ že stojí za to promítnout obrázek↓ jestli je to k dispozici↑ abychom si uvědomili↓ o jaké lokalitě se v zásadě BAVÍME↓ kdyby náhodou ten obrázek promítnout nešlo↑ tak by stačilo vzít si dnešní výroční zprávu↓ kterou jsme tady dneska všichni dostali↑ a na straně dvacet DVA↑ ten dolní obrázek je přesně obchvat rychlostní komuci komunikace↓ pětatřicet↑ čtyřlístek↓ které který nevybudovalo město↓ vybudoval ho stát↑ a právě v jednom z do z těch ramen toho čtyřlístku↓ v místě↓ kde už stojí↑ jak je vidět↓ různé objekty↑ tak se chce udělat to zvěrstvo↓ že se zabere část zemědělské půdy↓ a umožní se tam vystavět technologický PARK↑ ■ já bych možná ■ považoval za dobré také připomenout to↓ co mnozí z vás nemohli nemůžete vědět↑ že například pod olomouckým Horním náměstím↑ je také zemědělská půda lo bonity JEDNA↓ jinými slovy↓ nevím↓ nebo možná víme↑ jak se mohlo podařit našim předkům↓ že: na této půdě postavili radnici↓ náměstí↓ ■ možná proto↓ že neexistovalo hnutí Duha↓

(167) Primátor: tak↓ kolegové↓ @ to byla úvodní slova k naší @ k této problematice konkrétně @ bodu↓ který se týká pořízení @ změny územního plánu číslo šestnáct↑ samozřejmě na vaše dotazy jsou připraveni odpovědět i naši konzultanti↓ paní inženýrka H.↓

4.1.4.1.1 Řečové jednání

Tato část jednání představuje nejdůležitější část zasedání, protože se při ní projednávají záležitosti vlastní správy a fungování města. Jde o nejobsáhlejší část programu, která zahrnuje vystoupení různých mluvčích. Vyskytují se zde všechny typy řečových aktů, a to jak ve své přímé, tak i nepřímé podobě.

Nejfrekventovanější jsou už ze své povahy akty sdělovací:

- *poprosím pana náměstka M., aby nás provedl touto problematikou;*
- *nejsou žádné další přihlášky do diskuze;*

- *já to asi nebudu dál komentovat;*
- *(daň) je jedna z mála možností, kde můžeme získat nějaké finanční prostředky;*

Vyskytují se zde poměrně často explicitní performativní formule (obsahují 1. os. přít. času nedokonavého slovesa)

- *předávám mu slovo; děkuji předem; končím v tuto chvíli diskuzi; konstatuji;*

které jsou střídány zmírněnými formulacemi

- *chci jí popřát; možná připomenu v tuto chvíli; poprosím*

zde jde o nepřímou realizaci (místo *připomínám, prosím*), která na rozdíl od přímého vyjádření potlačuje projevy moci/vůle, které jsou u přímého vyjádření zřetelné.

Objevují se ustálené formule a formule typické pro administrativní styl:

- *diskuze ... probíhá; přednést své úvodní slovo;*
- *já ji poprosím, aby se ujala slova;*
- *máte slovo*

zde jde konvencionalizovanou formuli užívanou pro výzvu, má tedy direktivní funkci.

Využití nepřímých direktivů souvisí se snahou o zdvořilost:

- *já bych poprosil o upřesnění;*
- *pojd'me dál;*
- *prosím, kdybyste si vzali ... materiál a otočili na stranu ... pokračujeme stranou dvě...;*
- *zkuste nám zodpovědět*

přestože jde v posledním příkladě o direktiv přímý, je zde příkaz oslaben použitím slovesa *zkusit*

Přestože jde o projednávání bodů týkajících se správy a tím i dalšího rozvoje města, jen velmi zřídka se zde objevují komisivy, tedy akty, kdy se mluvčí k něčemu zavazuje. Pokud už se zastupitelé, tedy lokální politici, k něčemu zavazují, je to většinou nepřímě:

- *(soupis požadavků), které bychom rádi profinancovali ještě v tomto roce;*
- *s každým individuálním problémem je možno se samozřejmě obrátit jak na mě, tak na moje kolegy;*

jen zřídka přímo:

- *my se jí (studii) budeme nějak zabývat;*
- *uznáváme investici starou osmnáct let.*

Expresivy se vyskytují většinou v nepřímé formě:

- *musíme říkat, že je nám líto...*

Deklarativy jsou velmi často součástí ustálených formulí typických pro tento typ diskurzu:

- *končím v tuto chvíli diskuzi; dávám vám šanci navrhnout úpravu; předávám mu slovo*

Často se také vyskytují reference k jinému řečovému jednání:

- *budoucnost lékařské fakulty teď řešíme zejména na správní radě univerzity;*
- *(na) jednání, které jsme svolali, ... upozornili jsme, že nás čeká řešení té otázky;*
- *diskuze začala už skoro před třemi lety...*
- *kladli jsme si otázku;*
- *jsme si ... tu otázku položili a řekli jsme si, že máme zodpovědnost....*
- *předložili jsme námitku.*

V rámci jednoho případu řečového jednání se tedy může referovat i o řečovém jednání jiném.

Formálnost a oficiálnost zasedání vyžaduje dodržování zdvořilosti a s ní spojené zachování tváře (zvláště negativní) účastníků komunikace.

Kromě již výše zmíněných nepřímých vyjádření jsou časté konvenční zdvořilostní formule pro výpověď s interogativní funkcí:

- *já bych si dovolil dotázati se*

nebo s funkcí výzvy:

- *poprosím o upřesnění; dovolím si poprosit, abychom ...;*

Obvyklé je rovněž využití modality:

- *já nejsem schopen podat přesnou informaci;*
- *mohl byste nám objasnit;*

Využití modality ovšem souvisí rovněž s tím, že politici mají tendenci neříkat věci přímo (srov. použití komisivů):

- *ten propad se může přiblížit až k těm sto čtyřiceti milionům;*

Časté je také využití tzv. disclaimers, kdy se mluvčí vzdává zodpovědnosti za dané jednání, hodnocení, ať už ze zdvořilostních důvodů nebo z politických:

- *sám nejsem odborník v oblasti těchto analýz.*

Se zdvořilostí a také neochotou převzít zodpovědnost souvisí i hedgeové výpovědi, které jsou při projednávání různých záležitostí a diskuzích velice časté. K posouzení, zda jde o zdvořilost, o zříkání se odpovědnosti nebo případně vyjádření nejistoty mluvčího, slouží kontext:

- *já to možná vysvětlím extenzivněji;*
- *já to asi nebudu dál komentovat;*
- *a možná je pro nás tento okamžik důležitý;*
- *mám obavu, že s tímhle tím nebudu moci souhlasit;*
- *jestli je ta částka adekvátní, předpokládám, že ano;*
- *věřím tomu, že jsem aspoň pro začátek ... řekl to nejdůležitější.*

Tyto hedges – omezovací strategie mohou být realizovány pomocí modálního slovesa (*chci říci*), nebo pomocí modální částice (*já to možná vysvětlím*). Hedge může být také součástí konvenčních formulí, které opět přispívají ke zdvořilému vyznění výpovědi:

- *dovolím si upozornit; troufám si říci.*

Dalším způsobem, jak se zřící zodpovědnosti, jsou deagentní konstrukce:

- *je diskutováno toto téma; toto téma je demonizováno; nikdo neví, kde na ni vzít peníze...*

Footing a střídání komunikačních strategií s ohledem na konatele děje je pro politický diskurz zásadní: podle toho, jak to vyhovuje jejich zájmům, se mluvčí zahrnují mezi adresáty promluvy a konatele děje (*pojďme hlasovat, chceme to řešit vlastními silami, chceme se tím zabývat hlavně sami*) nebo dokonce zdůrazňují svou mocenskou pozici (*já věřím, končím diskuzi, dávám poslední šanci*) nebo naopak se prezentují jako objekty děje (*byl jsem ministerstvem jmenován*) a nebo jako někdo, kdo s celou záležitostí nemá nic společného a nemá na její průběh žádný vliv (*materiál, který vyhodnotil území; devadesát pět procent daně se bude řešit centrálně; námitka je navržena k nevyhovění*).

Zdvořilost a formálnost se i při projednávání jednotlivých bodů programu zasedání projevuje i při oslovování. Mluvčí užívají formálních oslovení *pane primátore, vážené dámy a pánové, kolegyně a kolegové, pan zastupitel K., paní náměstkyně T., pan profesor M., pan náměstek hejtmána K.*

Z pohledu genderové korektnosti je zde opět vidět snaha o oslovení mužů i žen a o užívání ženských podob titulů a pracovních pozic v případě, že jde o konkrétní osobu, jinak (kromě přímého oslovení) je využíváno generického maskulina (*zastupitelé*).

Při projednávání jednotlivých bodů programu mají účastníci častěji možnost použít ironie, čehož využívají hlavně při diskuzích a reakcích na názory, se kterými nesouhlasí:

- *tam je taková drobná chybička;*

- *tabulka číslo jedna se odborně nazývá věštění z křišťálové koule;*
- *já teda moc (rodinných) domů, které mají tisíc metrů čtverečních v Olomouci neznám;*
- *zkuste nad tím hluboce přemýšlet – někdy se mluvčí snaží o zdvořilost, ale celek vyzní ironicky*
- *tak jsme v tom vašem vystoupení slyšeli shrnuty skoro všechny problémy tohoto města, přeháním – zde si mluvčí uvědomil, že jeho vyjádření bylo směrem k předcházejícímu vystupujícímu z řad veřejnosti poněkud nezdvořilé a snažil se svůj výrok zmírnit.*

Jindy ovšem jsou mluvčí nezdvořilí zcela záměrně a využívají ironii k různým invektivám:

- *keré nikdo v této zemi nebyl schopen dořešit za celých dvacet let;*
- *vymyslí takové kulišárny jako nejmenovaný ministr financí;*
- *nevím, nebo možná víme, jak se mohlo podařit našim předkům, že na této půdě postavili radnici, náměstí, možná proto, že neexistovalo hnutí Duha.*

4.1.4.1.2 Lexikální prostředky

Z lexikálních prostředků se při projednávání jednotlivých bodů programu opět objevují termíny, formule a výrazy spojené s administrativním a institucionálním diskurzem:

- *zdaňovací období; fyzické a právnické osoby; mandatorní výdaje; důvodové zprávy; můžeme zahájit hlasování; předávám slovo; plnění termínu;*

Často dochází k multiverbizacím, které jsou pro administrativní diskurz charakteristické, ovšem někdy jsou až na hranici srozumitelnosti:

- *byly učiněny dohody; dostalo se do nesouladu; došlo k rozporu; z analýzy vyplynul objem potřeby ... kapacit;*

Typické je rovněž užívání adjektiv a adverbii v ustálených spojeních, která často hraničí až s klišé:

- *podat přesné informace, adekvátní částka; okamžitá potřeba;*
- *palčivá problematika; zásadní střet; fundamentalistický přístup; negativní dopad;*
- *suše konstatuji; dlouze diskutovat;*
- *apelovat na zdravý rozum;*
- *prostor pro případné dotazy.*

Mluvčí většinou užívají spisovnou češtinu, což souvisí s formálním charakterem promluv. Příspěvky do diskuze jsou většinou připravené předem, občas ovšem dojde k neplánovaným reakcím. Vzhledem k tomu, že jde o mluvený projev, objevují se i nestandardní výrazy a tvary:

- *ted'ka; teda; v zákoně je napsaný; abysme tu prioritu magistrátu dali na miskú vah;*
- případně i tvary typické pro dialekt (hanáčtinu):
- *o tym omezování; ňáké kolega; mohl byt takové jeden; bude dávané do chodníku; měl by ju zbourat; náměstek tadyk je;*

Nespisovné výrazy se někdy mluvčí snaží korigovat:

- *na Kosmonautově - na ulici Kosmonautů - na třídě Kosmonautů* (mluvčí nejprve opravuje nesprávný tvar a poté koriguje i nesprávné pojmenování).

Formálnost projevu bývá signalizována užitím knižních výrazů

- *leč; to jest; já bych si dovolil dotázati se;*

V některých případech se mluvčí snaží zdůraznit formálnost projevu užíváním slov cizího původu. Je zde rovněž patrná snaha o užití vyššího stylu:

- *říct maximum podstatných argumentů; (problém) je naprosto triviální;*
- *ve stávajících brownfieldech;*
- *diskutovat interně na radě města; zatím je to pouhá extrapolace vývoje;*
- *vysvětlím extenzivněji; snažím se apelovat na zdravý rozum;*

Někdy mluvčí neužije (nezná?) správný tvar:

- *koeficient procentuelní tak vysoké;*

případně se mu nepodaří slovo cizího původu vhodně použít:

- *včetně jakési per priority vazby na dopravní síť;* (mluvčí zřejmě myslel prioritní vazbu)
- *hledat něco tajemného na tom, že se jednání účastnil pan K., ... , je naprosto triviální* (mluvčí měl na mysli zřejmě hloupé).

V některých případech dochází k posunutí slovesné vazby

- *je diskutováno toto téma;*

spojení *diskutovat něco* je typické pro administrativní styl.

Vyskytují se zde rovněž novotvary, které opět chtějí mluvčí použít pro zdůraznění formálnosti promluvy a toho, že jsou v tomto typu diskurzu sběhlí a ovládají ho:

- *problémy vydiskutovat; zrušovací vyhláška.*

Užití některých výrazů je ovlivněno věkovou skupinou mluvčích – např. užití slova *aparát* ve významu „administrativa“ (srov. *aparátčík*) se již v současném jazyce příliš nevyskytuje.

Výrazným fenoménem typickým pro mluvené (většinou nepřipravené) projevy je užívání parazitních (výplňkových) slov:

- *samozřejmě; jaksi; prostě;*
- *že prostě tam v tym úvodu ... by mělo být; tak prostě by bylo vhodný;*

a nadužívání ukazovacích zájmen:

- *ta pracovní skupina, která se zabývá tím územím; ta provázanost té jejich studie*
- *spíš vidící tu situaci černě, v těch prognózách se ten propad může přiblížit až k těm sto čtyřiceti miliónům korunám;*

Naléhavost a přesvědčivost některých diskuzních příspěvků se snaží mluvčí podtrhnout užitím expresivních výrazů (*kulišárna*), případně deminutiv (*kousíček zeleně, hřebíček do té rakve*)

4.1.4.1.3 Rétorické prostředky

Expresivita a persvasivnost diskuzních příspěvků při projednávání jednotlivých bodů programu zasedání je zdůrazněna užitím rétorických prostředků, pro které je v této části schůze větší prostor. Souvisí to s funkcí řečového jednání – mluvčí se snaží přesvědčit ostatní účastníky o správnosti svých postojů a názorů.

Objevují se zde např. aluze (na rčení a úsloví) a s nimi spojená hra se slovy:

- *ten pes je zakopán na celostátní úrovni;*
- *další hřebíček do té rakve některým těm podnikatelům;*

Hra se slovy se objevuje i u některých slovních spojení

- *vidím dotaz;*

a u obrazných vyjádření a metafor:

- *spolupráce univerzity a města ... pořádně zaskřípala;*
- *jsme schopni ... tlačit tu kouli před sebou;*

- *(stát) ze sebe sundává to břemeno zodpovědnosti;*
- *abysme tu prioritu magistrátu dali na miskú vah, jakožto tu silnější miskú vah*

Některé metafory jsou již téměř lexikalizované:

- *aby nás provedl tím materiálem;*
- *dát projektu zelenou.*

K větší persvazivnosti a k udržení pozornosti posluchačů užívají někteří mluvčí i prvky vyprávění:

- *...takhlenc ukazuje prstem na zastupitele a říká: vy buďte ti špatní ...;*
- *... řeklo pracoviště, že to je sice fajn, ale že by bylo lepší, kdyby existovala stejná studie na úrovni kraje. Inu začala se pořizovat stejná studie na území celého kraje.*

V druhé ukázce vidíme náznak vyprávění formou pohádky (např. O kohoutkovi a slepičce; Jak dědeček měnil, až vyměnil) včetně výrazu *inu (milé děti)* a opakování.

Opakování jednotlivých slov, slovních spojení a větných celků je dalším působivým řečnickým prostředkem sloužícím k ovlivnění posluchače:

- *to není žádné území pro obrovská logistická centra, ... je to území rpo malé a střední firmy;*
- *nechceme narušit jeho charakter, nechceme žádným zásadním způsobem vstupovat do krajiny;*
- *vznikla okamžitá potřeba. Potřeba řešení...;*
- *posuzovali jsme ..., jak je situace v našem městě ..., posuzovali jsme, kde je lepší...;*

V diskuzních příspěvcích se vykytují rovněž řečnické otázky

- *proč si myslím, že jsme argumentačně připraveni?*

a gradace:

- *byla to jednání věcná, obsahová, argumentační, odpovídající naprosto jasně zákonu;*

které opět slouží ke zvýšení naléhavosti promluvy a k přesvědčení posluchače o správnosti argumentů mluvčího.

4.1.4.2 Greenbelt

Projednávání jednotlivých bodů programu je nejobsáhlejší částí programu jednání rady města. Na začátku každého bodu předsedající (starostka) stručně představí, o čem se bude jednat – promluva (168), (169) a (188), a vyzve ostatní přítomné k diskuzi. Návrh musí být

vždy podpořen dalším členem městské rady – promluvy (170-171), (201-202), 208. Diskuze může probíhat kdykoli – promluvy (189), (209-229), (230-236) a (237-250), pouze poté, co jsou radní vyzváni k hlasování – promluvy (173-184), (204-207), není už diskuze možná. Nicméně po hlasování je možné vysvětlit, proč někdo hlasoval tak, jak hlasoval – promluva (182-187).

(168) *Mrs. D.: OK. We'll move on. Eh, number eleven. Council approve the change in alarm user permit from a biannual basis to annual basis as part of a fiscal year 2010 budget. The change will take effect on August 20th, 2009. Mr. P. introduced you ordinance at the last meeting, ■ he has recommended the ordinance, we introduce it for the second reading and move for adoption. Mr. P.? ☺ ↑*

OK. Posuneme se dál. Ee, číslo jedenáct. Rada schvaluje změnu v povolení pro uživatele alarmů z dvouletého na jednoletý jako součást rozpočtu pro fiskální rok 2010. Změna nabude účinnosti 20. srpna 2009. Pan P. vás seznámil s nařízením během posledního jednání, nařízení doporučuje, posíláme ho do druhého čtení a navrheme ke schválení. Pane P.?

(169) *Mr P.: Here's the second reading for adoption. An Ordinance to Amend Chapter 10, "Licenses, Permits and Miscellaneous ■Business■ Regulations," of the Greenbelt City Code ■ for the Purpose of Revising Alarm User Permit ■ Fees. Please.*

Tady je druhé čtení ke schválení. Nařízení ke Změně Kapitoly 10 „Licence, povolení a další obchodní předpisy“ greenbeltského městského zákoníku za účelem změny poplatků za povolení pro uživatele alarmů. Prosím

(170) *Mrs D.: Anyone would like to second? ☺ ↑*

Někdo by rád (návrh) podpořil?

(171) *Mr R.: I'll second it. ↓*

Já to podpořím.

(172) *Mrs D.: OK. Any questions? ☺ ↑ It seems not. Madam clerk? ☺ ↑*

Dobře. Nějaké dotazy? Zdá se, že ne. Paní úřednice?

(173) *Madame clerk: Mr. H.? ☺*

Pan H.?

(174) *Mr H.: Yes.*

Ano.

(175) *Madam clerk: Ms. M.? ☺*

Paní M.?

(176) *Ms M.: Yes.*

Ano.

(177) *Madam clerk: Mr. P.? ☺*

Pan P.?

(178) *Mr P.: Yes.*

Ano.

(179) *Madam clerk: Mr. R.? ☺*

Pan R.?

(180) *Mr R.: No.*

Ne.

(181) *Madam clerk: Mayor D.? ☺*

Starostka D.?

(182) *Mrs D.: Yes. (turns to Mr. R.) Would you like to explain the “no””? ☺↑*

Ano. (obrací se k panu R.) Chtěl byste vysvětlit to „ne“?

(183) *Mr R.: Yeah, I don't think we need the...the increasing■ cost on people right now. People are having enough problems with ■their money, they don't need us to be taking more■ from them.*

Jo, nemyslím si, že potřebujeme... právě teď zvyšovat náklady, které lidé mají. Lidé mají dost problémů se svými penězi, nepotřebují, abychom od nich vybírali víc.

(184) *Mrs D.: Eh, I believe■ the increase in cost is to pay for the■ administration of■ the alarm ■probing and for, you know, making sure, 'cause this is...it has...it's a cost back.*

Eh, věřím, že zvýšení nákladů zaplatí vykonávání správy alarmů, za jejich zkoušení a za, však víte, zajištění, protože to je... to má... je to návratný náklad.

- (185) *Mr R.: Maybe we need to reduce the cost of that. (Mrs D.: =How would you go? ☺ ↑) Instead ■of just increasing the cost on the tune.*

Možná potřebujeme náklady na to redukovat. (Paní D.: Jak byste postupoval?) Místo pouhého zvýšení nákladů na zvuk/znělku.

- (186) *Mrs D.: So, you wanna eliminate ■employees? ☺ ↑*

Takže, vy chcete eliminovat zaměstnance?

- (187) *Mr R.: I don't know if we need to...to eliminate any employees but...eh, we're not gonna have a■ top budget coming up, as it looks like... (Mrs D.: =It's true.)And eh, I just didn't think that now is the time to be making people pay more money. ↓*

Nevím, jestli musíme... eliminovat nějaké zaměstnance, ale... eh, nebudeme mít v budoucnu nejlepší rozpočet, jak to vypadá... (Paní D.: To je pravda.) A eh, pouze jsem si nemyslel, že nyní je čas abychom nutili lidi platit více peněz.

Ukázka (B)

- (188) *Mrs D.: OK. ■Alright. Going to number 18? ↑☺ A:nd... @Eh, campaign signs on city property↓. In ↑1991■... Thank you, Mr. M., by the way■. Again... In 1991 the city COUNcil established NINE signs on public property throughout the city, where ↑election signs could be placed↓■. At THAT↑ time candidates also entered into volunteer agreement ↑among themselves↓■ NOT to place campaign signs in residential yards↓■. Council has voted to continue ↑the program through all subsequent ■city council elections↓■. In 2005 a council ↑direction and number of signs was expanded to 15↓■. Because the ↑increased number of signs the FEE for participation was ALSO raised to 75 dollars↓■. To ↑help to fray the cost of sta:ff time and materials↓■, including council's pack ↑, it is a memo from the city ↑clerk, ■listing the signs proposed for 2009↓■. Council direction ↑is regarding↓ continuing ↑this program for the 2009 eLEction. I just wanna make it ↑clear ■that this is SEParate ■from ↑any decision that the candidates may make about an agreement TO HAVE or NOT HAVE campaign signs↓. That is SEParate. That is nothing ↑■that this BODY makes a decision on. ↓*

That's up to the candidates themselves↓■. So, we'll just go on to■ the signs↓■. Yes, Mr. R.? ☺

OK. Dobře. Jdeme na číslo 18? A... eh, cedule volebních kampaní na městském majetku. V roce 1991... Děkuji pane M., mimochodem. Opět... v roce 1991 městská rada stanovila devět tabulí na veřejném majetku ve městě, kde mohly být umístěny volební tabule. V té době také kandidáti mezi sebou uzavřeli dobrovolnou dohodu, že nebudou umisťovat tabule na prostranství v rezidenčních částech města. Rada hlasovala pro pokračování tohoto programu během všech následujících voleb do městské rady. V roce 2005 rada navrhla a počet tabulí byl zvýšen na 15. Kvůli zvýšení počtu tabulí se také zvýšil poplatek za účast na 75 dolarů. Aby se mohly snížit náklady na čas zaměstnanců a na materiál, včetně „baličku“ rady, je zde poznámka od městského tajemníka s výčtem tabulí navrhovaných pro rok 2009. Návrh rady se týká pokračování tohoto programu k volbám v roce 2009. Jenom chci ujasnit, že toto je odděleno od jakýchkoliv rozhodnutí, která by mohli kandidáti udělat ohledně dohody mít nebo nemít tabule pro kampaně. To je zvlášť. To není něco, o čem by tato skupina rozhodovala. Je to na kandidátech samotných. Takže, my se budeme věnovat pouze těm tabulím. Ano, pane R.?

(189) *Mr R.: I just WANT to ■point it out ■that I have NEVER SIGNEd on to the settlements agreement neither on campaign signs.↓*

Já bych jen rád poukázal na to, že jsem nikdy nepodepsal dohodu o vypořádání ani o tabulích pro volební kampaně.

(190) *Mrs D.: OK. That ■wasn't ^actually what we're talking about but...*

OK. To ve skutečnosti nebylo to, o čem jsme se bavili, ale...

(191) *Mr R.: You were just ^mentioning the campaign SIGNS■ and all that■ and not the original agreement... (speaks too quietly)*

Právě jste zmiňovala tabule pro kampaně a všechno a ne tu původní dohodu... (mluví příliš potichu)

(192) *Mrs D.: It was just what was ^SAID here↓. Maybe that SHOULD NOT have been included↓■. I aPOLogize. I didn't ^write this MEMo.↓*

Bylo to pouze to, co bylo řečeno (= napsáno) zde. Možná to nemělo být zahrnuto. Omlouvám se. Já jsem tuto poznámku nepsala.

(193) *Mr R.: I don't... I'm just ^saying■, you know■. Every time it comes up■... Never mind.*

Já ne... pouze říkám, však víte. Pokaždé, když se to řeší... Nevadí.

(194) *Mrs D.: OK. ■Got it.*

Ok. Chápu.

(195) *Mr R.: I just wanted to ■clarify...*

Pouze jsem chtěl ujasnit...

(196) *Mrs D.: I see. ■OK.↓*

Aha. Dobře.

(197) *Mr P.: I just want to clarify this. This ↑wasn't something that ■we all ■just kind of came down at the ■work session↓, this was something that's came down from the ↑Citizens↓■. Many times ↑over about signs and CAUsing■ problems and also signs being hammering to trees all over the place there.■ And the thing is the ↑SIGNS being taken down and thrown to all different kinds of places↓. PEOPle were here and people basically said, you know, "eNOUGH was eNOUGH," and "why do we ↑HAVE to have these signs, why ↑CAN we just do it in a sort of ■more ■↑LOGical way of getting the candidates' names out there?"↓☺*

Pouze bych chtěl ujasnit toto. To nebylo nic, co bychom pouze nějak vymysleli během pracovního zasedání, toto bylo něco, co přišlo od občanů. Mnohokrát znovu o cedulích a působení problémů a také o přibývání cedulí na všechny různé stromy. A problém je v tom, že cedule se sundávají a jsou házeny na všechna různá místa. Lidé zde byli a lidé v podstatě řekli, však víte, „už toho bylo dost“ a „proč musíme mít tyto cedule, proč to prostě nemůžeme udělat nějakou více logickou cestou, jak rozhlásit jména kandidátů?“

(198) *Mrs D.: But this ↑isn't the item we're talking about tonight■, right↓. Location, location, location.*

Ale to není ten bod, o kterém se dnes bavíme, dobře? Poloha, poloha, poloha.

(199) *Mr P.: =We PROVIDED ↑opportunities for everybody to put their signs on.↓*

Poskytli jsme příležitosti každému, aby si vyvěsil svou tabuli.

(200) *Mrs D.: One of the things I have to make sure; first – the ↑poles don't go up until September, a little bit before September 22nd. The ↑signs don't go up prior that. Is that*

correct? ↑☺ OK↓. @Eh, and there's a whole list of things here↓■. OK■. Any other questions?↓☺ Do we have a motion? ↑☺

Jedna z věcí, kterou musím ujasnit; zaprvé – stožáry se nevztýčí až do září, o trochu dříve než 22. září. Tabule se nevyvěsí před tím. Je to tak správně? OK. Eh, a je zde celý výčet věcí. OK. Nějaké další dotazy? Máme zde návrh?

(201) Mr H.: @Eh, second.

Ee, podporuji.

(202) Mrs D.: Seconded. And you had a question.↓

Podpořeno. A vy jste měl otázku.

---- vynechána část diskuze

(203) Mrs D.: OK■. It has been properly moved and seconded ↑. Any further discussion? ☺
All those in favor, please say "a:ye". ↑

OK. Bylo to řádně navrženo a podpořeno. Nějaká další diskuze? Všichni, kdo jsou pro návrh, prosím řekněte „ano“.

(204) Collectively: A:ye.

Společně: Ano.

(205) Mrs D.: Anybody opposed?↓☺ Do I hear you? ↑☺ (looks at Mr. R.) OK. ■So you're OK?

Někdo proti? Slyším vás = říkal jste něco? (dívá se na pana R.) Dobře. Takže jste spokojen?

(206) Mr R.: Huh.

Ha.

Ukázka (C)

(207) Mrs D.: Seconded. And you had a question.↓

Podpořeno. A vy jste měl dotaz.

(208) Mr H.: @Eh, the sign center proPOSed here■... I mean they weren't familiar as there■... any changes for the last time? ↑☺

Ee, místo pro tabule, které se zde navrhuje... Chci říct, že o tom nevěděli, protože... naposledy - nějaké změny?

(209) *Mrs D.: No, ■ no.*

Ne, ne.

(210) *Mr H.: OK.*

Dobře.

(211) *Mrs D.: We did reVISE some locations due to sensitivity of ↑sites or ■site■... where people could actually ↑SEE the signs. @Ehm...*

Opravdu jsme revidovali nějaká umístění kvůli problematickosti míst (parcel) nebo místa... kde lidé mohli opravdu vidět ty tabule. Ehm...

(212) *Mr H.: And that was done? ↓ ☺*

A to bylo uděláno?

(213) *Mrs D.: 2005.*

(V roce) 2005.

(214) *Mr H.: The elections held before? ↑ ☺*

Volby byly předtím?

(215) *Mrs D.: Yeah. ■OK. So that's been probably room to ↑second any...*

Jo. OK. Takže toto bylo zřejmě místo k podpoře nějakých...

(216) *Mr P.: ↯=I'm just marking ↓ ■. These are being increased from like three in each are to ↑five in each area ↓.*

Já pouze poznamenávám. Tyto jsou navyšovány z asi tři na každém na pět na každém místě.

(217) *Mr H.: Right.*

Správně. (Ano)

(218) *Mr P.: ↯ Is there any way ↑we could possibly ■ add another location? ↑ ☺ Any theory? ↑ ☺ Or is there any consideration of adding another area? ↓ ☺*

Je zde nějaká možnost, jak bychom případně mohli přidat další umístění? Nějaká teorie? Nebo je zde nějaká úvaha na přidání další oblasti?

(219) *Mr M.: There was no consideration to look at additional areas. We'd be Happy to do: that. My recollection is we struggled majorly ...*

Nebyly žádné úvahy o hledání dalších oblastí. Rádi bychom to udělali. Vzpomínám si, že jsme měli zásadní potíže...

(220) *Mr P.: I remember.*

Vzpomínám si.

(221) *Mr M.: ...in 2005 to identify the FOURTH or fourth and fifth SITE in one or more neighborhoods but we'd be happy to go out and take another look...*

... v roce 2005 při identifikaci čtvrtého nebo čtvrtého a pátého umístění v jednom nebo více čtvrtích, ale rádi bychom šli ven a znovu se podívali...

(222) *Mr P., Mr M., Mrs D.: (speak all at the same time)*

(mluví ve stejný okamžik)

(223) *Mrs D.: 'Cause this HAS to be on City property but DON'T go on to someone else's YARD and say, "well, we're gonna put some city signs here."*

Protože toto musí být na městském území, ale nechodte na něčí zahradu a neříkejte: „Tedy, zde vyvěsíme nějaké městské tabule.“

(224) *Mr P.: Yeah.*

Jo.

(225) *Mr M.: Correct. And we would be looking for an additional ONE or two sites for each...*

Správně. A my bychom hledali další jedno či dvě umístění pro každou...

(226) *Mrs D.: =...each area.*

...každou oblast.

(227) *Mr P.: =I would like that if anybody else...*

To bych rád, pokud nikdo...

(228) *Mrs D.: =That's fine, if you ↑can find it↓.*

To je v pořádku, pokud je dokážete najít.

(229) *Mr H.: We can have a request.*

Můžeme podat žádost.

(230) *Mrs D.: Yeah.■ OK↑. @It's been proper... Did you have a question, Mr. R.?↑ I saw your hand↓.*

Jo. OK. Bylo to řádně... Měl jste nějakou otázku, pane R.? Viděla jsem vaši ruku.

(231) *Mr R.: No, it's... is ↑Mr. P.'s ■request part of this ↑question or it's not a part of this question?↓☺*

Ne, je to... je žádost pana P. součástí této otázky nebo není součástí této otázky?

(232) *Mrs D.: Well, we can ↑make it.↓*

No, můžeme ji udělat.

(233) *Mr P.: Well■, right ↑NOW we can leave it just as part of the... thing to look at ■ONE other location, each one of the three areas↓■. And if that comes BACK, we can decide THAT at the time.*

Tedy, právě teď ji můžeme nechat pouze jako součást... věci, podíváme se na jedno další umístění, každé z těch třech oblastí. A jestli to přijde zpět, můžeme to rozhodnout v tu dobu.

(234) *Mr R.: I would ↑vote for the motion, I mean■, from the line what it is but I'm not ■interested in making that part of the...*

Já bych hlasoval pro ten návrh, chci říct, od toho řádku, jak to je, ale nemám zájem o to, aby to bylo součástí...

(235) *Mrs D.: =OK.*

Dobře.

(236) *Mr P.: =We'll vote for what it is.*

Budeme hlasovat pro to, jak to je.

(237) *Mrs D.: Yeah, the ↑MOtion is to■ go along with what we have here in the book↓■. We have ASKED the city manager to LOOK at other ↑sites and I'm sure he will come ↑BACK with these sites to the council.*

Jo, návrh je pokračovat s tím, co máme zde v knize. Prosili jsme správce města, aby se podíval na další umístění, a jsem si jistá, že se s těmito místy obrátí znovu na radu (města).

(238) *Mr P.: =The whole council?↓☺*

Celou radu?

(239) *Mrs D.: To the whole council. ↑■ On a ↑public meeting.↓*

Na celou radu. Na veřejném zasedání.

(240) *Mr R.: I'm just concerned about■, you know■, the city ma:nager having spend this TIME and doing this thing again↓■. He has spent a lot of time the ↑LAST time■, you know. Let's get another point to where it's ↑taking.↓*

Mě pouze znepokojuje, víte, že správce města nad tím strávil čas a teď tu věc bude dělat znovu. Strávil tím minule hodně času, víte. Pojdme k dalšímu bodu, kam to vede.

(241) *Mr H.: =But you opposed to the PRInciple itself.*

Ale vy jste byl proti tomu principu samotnému.

(242) *Mr R.: I'm ↑oPPOsed to the principle of HAVing the city sta:ff involved in ■putting up signs↓. Period.■ You know, I think it's a bad idea↓. And if we're gonna keep ↑exPENDING more ■STAFF TIME■ to do signs■... I'm not in favor of that.*

Jsem proti principu, nechat zaměstnance města zapojené do rozmísťování tabulí. Tečka. Víte, myslím si, že je to špatný nápad. A pokud budeme pokračovat s rozšiřováním času zaměstnanců na to, aby dělali tabule... Já toho nejsem zastáncem.

(243) *Mrs D.: 7 Well, ↑ staff has been doing QUITE a bit of effort as ■directed by city ↑COUNcil↓■ to make this election the most ↑PUBLICized■, most ↑OPen election that we can POSSibly ↑make it.*

Tedy, zaměstnanci vynaložili docela dost úsilí, jak měli nařízeno městskou radou, aby tyto volby byly co nejvíce propagované, nejvíce otevřené volby, jak jen je můžeme udělat.

(244) Mr R.: =I underSTAND that but...

Já to chápu, ale...

(245) Mrs D.: /So this is another comPONENT of making that ■VISIBLE.

Takže to je další součást toho, jak to udělat viditelné.

(246) Mr H.: The mayor D. also...

Starostka D. také...

(247) Mr P.: =...they were paid for...

... byli zaplacení za...

(248) Mr H.: If we're concerned ↑ also about ■an ↑item that the mayor has put up quite a number of ↑times■, which is making it ↑easier ■for the candidates either the encompassed or ■new candidates ■in terms of the COST of the ↑campaign■, having gone through experiences■, going back now for me thirty ↑years■, the first time I ran■, I remember one of the highest percentages of expen ↑ditures for campaign ↑■. And with what? ↑☺ It was the campaign signs ↑■. So I think this is another way that, at least from that ↑perspective, opens up more of this to the people to say■, "I can allow to make a go..." ↓

Pokud máme také obavy o věc, kterou starostka nadnesla již několikrát, což je usnadňovat kandidátům, ať už zahrnutým nebo novým kandidátům, co se týče nákladů na kampaň, poté co jsem si těmito zkušenostmi prošel, což je pro mě nyní třicet let, kdy jsem poprvé kandidoval, pamatuji si jako jedno z nejvyšších procent výdajů na kampaň. A na co? Byly to tabule volební kampaně. Takže si myslím, že toto je další cesta, která alespoň z této perspektivy to více otevírá lidem, aby si řekli: "Můžu si dovolit to zkusit..."

(249) Mrs D.: OK ↓. At least to the 75 dollars are now ■forty-five signs.

OK. Alespoň za 75 dolarů je nyní čtyřicet pět cedulí.

(250) Mr H.: OK. It's not 225 for hundred signs or whatever it might have been. ↓

OK. Není to 225 za sto cedulí nebo co to mohlo být.

Ustálené formulace:

- *Do we have a motion?*
- *Would anyone like to second?*
- *Second. – Seconded.*
- *It has been properly moved and seconded.*
- *Any further discussion?*

4.1.4.2.1 Řečové jednání

Při projednávání jednotlivých bodů programu se vyskytují všechny typy řečových aktů. Nejčastější jsou řečové akty sdělovací, realizované přímo:

- *we introduce it for the second reading;*
- *I'm just saying...;*
- *one of the things I have to make sure...;*

i nepřímo

- *I'll move;*
- *the change will take effect on August 20th, 2009;*
- *you had a question.*

Deklarativy mluvčí používají zvláště v ustálených formulacích:

- *I move that...;*
- *we introduce it for the second reading and move for adoption.*

Direktivy se vyskytují např. se výzvách k hlasování:

- *All those in favor please say "aye".*

Vzhledem ke snaze o objektivitu jednání se expresivy vyskytují pouze zřídka:

- *I apologize*

Naopak poměrně často se objevuje referování o jiných případech řečového jednání – mluvčí popisují různá komunikační události, kterých se zúčastnili:

- *In 1991 the city council established nine signs on public property throughout the city where election signs could be placed. At that time candidates also entered into volunteer agreement among themselves not to place campaign signs in residential yards. Council has voted to continue the program through all subsequent city council elections...*

Mezi zdvořilostní strategie, které jsou v tomto bodě programu použity, patří užití zdvořilostních výzev ve formě otázky místo přímého vyjádření:

- *Would you like to explain the “no“?*
- *Can we just do it in a sort of more logical way?*

Jako zdvořilé je chápáno také využití hedges, které pomáhá potlačit příliš autoritativní vyznění promluvy:

- *I understand that but* (zde jde o zdvořilou námitku);
- *I mean they weren't familiar as there;*
- *do it in a sort of more logical way;*
- *we all just kind of came down;*
- *it seems not* (odmítnutí, které má knižní nádech)

Využití hedges souvisí s projevy moci/vůle a solidarity v promluvě.

Snaha o vyjádření solidarity je v americkém kontextu patrná i při kontroverzi:

- *Never mind; I'm just saying;*
- *I just wanted to clarify.*
- *But this isn't the item we're talking about tonight, right.*
- *That wasn't actually what we're talking about.*
- *OK. Got it.; I see. OK.* (zde se objevuje rovněž fatické *I see – aha, chápu*)
- *I'm opposed to the principle of having the city staff involved in putting up signs. Period. You know, I think it's a bad idea.* (vidíme velmi silné kategorické odmítnutí – *period* tzn. *a tečka/konec diskuze*, které je ovšem ihned zmírněno fatickým *you know* a následným vysvětlením)
- *Is that correct?* Ve významu *je to jasné?* Mluvčí si je jistá, že že to, co řekla, je správně, ale nechce působit příliš autoritativně; už předtím ve stejné promluvě použila kategorické *one of the things I have to make sure: first ...*, proto použila formulaci *is that correct?*, kterou jakoby žádala o potvrzení správnosti ostatní účastníky promluvy, ovšem nic takového od nich ve skutečnosti neočekává – formulace slouží jako zmírnění.
- *Do I hear you?*(=říkáte něco? Chcete něco říct/dodat?)

Využití výrazů, které mají fatickou funkci, přispívá k vyjádření solidarity. Zdůrazňují, že mluvčí posluchače vnímá, jeho vstřícnost v promluvě.

- *I'm just saying, you know, ...;*
- *I see. OK.*

S formálním a zdvořilým vyjadřováním při informování a diskuzi o jednotlivých bodech programu souvisí využívání různých komunikačních strategií, které mluvčí střídají, do jaké inkluzivní nebo exkluzivní pozice se mluvčí staví vůči ostatním účastníkům promluvy:

- *One of the things I have to make sure; first – the poles don't go up until September, a little bit before September 22nd. The signs don't go up prior that. Is that correct? OK. Eh, and there's a whole list of things here. OK. Any other questions? Do we have a motion?*
- *If we're concerned also about an item that the mayor has put up quite a number of times, which is making it easier for the candidates either the encompassed or new candidates in terms of the cost of the campaign, having gone through experiences, going back now for me thirty years, the first time I ran, I remember one of the highest percentages of expenditures for campaign.*

Střídá se zde 1. os. sg., která jasně zdůrazňuje, kdo je konatelem děje (a v prvním příkladě zároveň obsahuje velmi silný akcent na vůli/moc mluvčí, podpořený modální vazbou *I have to – musím, mám povinnost* a autoritativním *first – zaprvé*), s 1. os. pl., která vyjadřuje inkluzi, tedy že mluvčí je jedním ze skupiny lidí, kteří sdílejí určitou činnost. Objevují se rovněž deagentní konstrukce: *there's a whole list of things here*.

Deagentní konstrukce slouží k odvrácení pozornosti od konatele děje a také k ochraně jeho negativní tváře:

- *signs being hammering to trees; signs being taken down;*
- *it has been properly moved and seconded;*
- *these are being increased;*
- *is there any consideration of adding another area?*

Rovněž oslovení je formální:

- *Mr. R.; Mayor D.; Madam Clerk;*

přestože mluvčí se většinou dobře a dlouho znají a v běžném hovoru se oslovují křestními jmény, při jednání rady dodržují formální zdvořilost, kterou tato oficiální příležitost vyžaduje.

Formálnost promluv je zdůrazněna užitím polovětných vazeb:

- *they don't need us to be taking more from them*
- *... manager having spend this time and doing this thing again*

Použití polovětných vazeb promluvu kondenzuje a ta následně zní formálněji. V druhém příkladě je však snaha o formálnost v rozporu s užitím ukazovacích zájmen *this* a užití slova *thing* místo např. formálnějšího *matter*.

Někdy mluvčí vynechávají části vět – tyto elipsy mají zefektivnit promluvu, neboť jde o všeobecně známé formule:

- *Anybody opposed?*

nebo je význam jasný z kontextu:

- *And that was done? = when was that done?*

Při důrazu se naopak objevuje pomocné sloveso navíc:

- *We did revise some locations*

4.1.4.2.2 Lexikální prostředky

Z lexikálních prostředků užívaných při projednávání jednotlivých bodů programu se opět objevují typické ustálené formulace a formule typické pro administrativní a institucionální styl:

- *the second reading for adoption;*
- *eliminate employees;*
- *the change will take effect on ...;*
- *this body makes a decision;*
- *to reduce the cost.*

Typické je rovněž užívání termínů spojených jak s fungováním města, tak i s odbornými oblastmi, kterých se týkají projednávané body:

- *ordinance, city code;*
- *drainage area; erosion sediment apod.*

Vzhledem k tomu, že diskuzní příspěvky a odpovědi na ně nejsou vždy připraveny předem, objevují se zde hovorové tvary:

- *we're not gonna have a top budget;*
- *I just wanna make it clear;*

případně využívání obecného slova (např. *thing*) místo konkrétního výrazu

- *the city manager having spend this time and doing this thing again...*

S mluveným projevem souvisí i používání stažených tvarů:

- *I'll second it;*
- *here's the second reading for adoption;*
- *I didn't write this memo;*

ovšem pro vyjádření důrazu a oficiálnosti jsou užívány tvary plné:

- *I just want to point it out that I have never signed on to the settlements agreement*

Pro hovorový projev jsou v angličtině typická fráze slovesa, která jsou použita místo formálnějších jednoslovných výrazů:

- *that comes back;*
- *item that the mayor has put up quite a number of times;*
- *get out the names.*

Opačným jevem, typickým pro formální administrativní a institucionální diskurz, je i v americkém kontextu přítomná multiverbizace:

- *have a question;*
- *have a request;*
- *make an addition.*

4.1.4.2.3 Rétorické prostředky

Projednávání jednotlivých bodů programu poskytuje větší prostor pro využití rétorických prostředků. Souvisí to se snahou další účastníky diskuze přesvědčit o správnosti názoru mluvčího, případně předkladatele těchto bodů.

Časté je opakování

- *I just wanna make it clear that this is separate .... That is separate...;*

které může být spojeno s gradací:

- *I just wanna make it clear that this is separate .... That is separate. ... That is nothing that this body makes a decision on.*

Mluvčí rovněž využívají řečnickou otázku, která upoutává pozornost posluchačů a zvyšuje naléhavost promluvy:

- *I remember one of the highest percentages of expenditures for campaign. And with what? It was the campaign signs.*

Objevují se rovněž metafory a obrazná vyjádření – jednak usnadňují posluchačům, aby si udělali určitou představu o některém složitějším problému, a opět udržují jejich pozornost:

- *that bill was landmark piece of legislation;*
- *those things ... has not been a priority on our radar screen;*
- *we all voted against it, but we just haven't had the muscle to do it.*

4.1.5 Poděkování za účast a závěr

4.1.5.1 Olomouc

Posledním bodem programu jednání zastupitelstva je poděkování za účast a závěr. Hlavní slovo má opět předsedající (většinou primátor). Tento bod je velmi krátký a promluva většinou stručná. Předsedající se nejprve zeptá, zda má ještě někdo nějaký příspěvek do diskuze, a pokud tomu tak není, poděkuje přítomným za účast a schůzi ukončí – promluvy (251) a (252). Součástí tohoto bodu bývá rovněž připomenutí, kdy se zastupitelé sejdou znovu, případně přání prožití pěkné dovolené, vánočních svátků, velikonoce apod.

(251) *Primátor:... případné další přihlášky do diskuse☺ ■ pokud nejsou↑ @ chci vám kolegyně a kolegové poděkovat↑ @ za účast na dnešním zastupitelstvu města↑ zároveň @ děkuji všem HOSTŮM↑ za účast na dnešním jednání↓ připomínám tedy to↓ co padlo na začátku↑ prosím berme to↓ že to je v tuto chvíli na devadesát devět celých devět procenta↓ že příští zastupitelstvo by se mělo konat JIŽ ■ za týden↓ třicátého v patnáct hodin odpoledne↑ řešíme ještě řadu technických záležitostí :↓ @ ale prosím počítejte s tím maximálním počtu↓ že se sejdeme UŽ za týden↓ ■ na stejném místě k projednání otázky financování investic města v nejbližším zhruba pěti šestiletém období↑ děkuji vám↑ @ samozřejmě je nachystaný oběd jako obvykle v obvyklých prostorách↓ @ a dneska si odpustím to přání hezké dovolené↓ uvidíme se předtím↓ než většina z nás na ni odjede↑ přesto jestli někdo odjíždí dřív↓ ■ NECHŤ zregeneruje síly a odpočine si↓ děkuji vám↓*

Ukázka (B)

(252) *Primátor: JSME V BODĚ různé↑ já v tomto bodě nejprve otevřu diskusi↑ pokud se chce do tohoto bodu někdo přihlásit s jakýmkoliv sdělením ☺ ■ A: pakliže tomu tak není:↑ dovoluji si vám v tuto chvíli poděkovat ze své strany↓ ze strany Rady města Olomouce za účast na našem DNEŠNÍM jednání↑ @ zároveň vyjádřit naději↓ že v tomto volebním období je to naposledy↓ kdy se scházíme v nějakém mimořádném termínu a: k řešení tak složitého problému↓ jako bylo naše dnešní @ rozhodování↑ chci poděkovat jak zastupitelům↓ zastupitelkám↓ tak i našim dnešním hostem za účast na jednání↑ a ZÁROVEŇ Avizuji↓ a teď se přiznám↓ že lovím trošku z paměti↑ tak se pro jistotu podívám↓ že dvacátého dubna↑ ano↓ v pondělí dvacátého dubna by měl být DALŠÍ ŘÁDNÝ termín už vám i v minulosti avizovaný jednání Zastupitelstva města Olomouce↓ v tomto směru se těším na naše setkání dvacátého dubna↓ děkuji a na shledanou↓*

4.1.5.1.1 Řečové jednání

V závěrečné části jednání zastupitelstva převažují sdělení, která mají svou ustálenou formu a mluvčí je pouze určitým způsobem obměňují, případně ozvlášťují. Nejužívanějším řečovým aktem je akt sdělovací ve formě přímé či nepřímé:

- *děkuji všem hostům; děkuji vám; děkuji a na shledanou;*
- *připomínám tedy;*
- *avizuji;*
- *řešíme ještě řadu technických záležitostí;*
- *teď se přiznám, že lovím trošku z paměti...;*
- *tak se pro jistotu podívám;*
- *nejprve otevřu diskusi.*

Rovněž direktivy se objevují v přímé i nepřímé formě:

- *počítejte s tím;*
- *prosím, berme to, že to je ...;*
- *nechť zregeneruje síly a odpočine si;*

Při ukončení zasedání mluvčí většinou vyjadřují své pocity a přání formou expresivů (opět přímých i nepřímých):

- *se těším na naše setkání dvacátého dubna;*
- *chci vyjádřit naději;*

- *dovolím si ... vyjádřit naději.*

Mezi zdvořilostní strategie, které jsou v tomto bodu programu použity, patří užití rozšířených formulací, které však zde komunikační funkci spíše zdůrazňují :

- *chci vám poděkovat za účast;*
- *ale prosím počítejte s tím... že se sejdeme;*

Přání pěkné dovolené (příjemného prožití svátků apod.) je nejen projevem zdvořilosti, ale má rovněž posílit vztahy solidarity, zapůsobit na pozitivní tvář posluchačů:

- *jestli někdo odjíždí dřív, necht' zregeneruje síly a odpočine si...*

Z hlediska vztahů mezi mluvčím a posluchači je důležitá pozice mluvčího vzhledem k promluvě:

- *dovolím si vám v tuto chvíli poděkovat ze své strany, ze strany Rady města Olomouce za účast na našem dnešním jednání, zároveň vyjádřit naději, že v tomto volebním období je to naposledy, kdy se scházíme v nějakém mimořádném termínu;*

vidíme, že zde se mluvčí identifikuje s konatelem děje – sám za sebe i jako zástupce města a zároveň se považuje za součást skupiny posluchačů (1. os. mn. č.).

Oslovení, podobně jako v ostatních částech jednání, je i v této závěrečné části formální, se snahou zachovávat genderovou korektnost:

- *chci poděkovat jak zastupitelům, zastupitelkám, tak i našim dnešním hostům*

Také v této části zasedání se vyskytují promluvy, které obsahují vložené řečové akty, které slouží k vysvětlení okolností řečového jednání. Jde o různé vysvětlující vsuvky:

- *připomínám tedy to, co padlo na začátku, prosím berme to, že to je v tuto chvíli na devadesát devět celých devět procenta, že příští zastupitelstvo by se mělo konat již za týden;*
- *zároveň avizuji, a teď se přiznám, že lovím trošku z paměti, tak se pro jistotu podívám, že dvacátého dubna, ano, v pondělí dvacátého dubna by měl být další řádný termín, už vám i v minulosti avizovaný, jednání Zastupitelstva města Olomouce.*

K ozvláštňení formálního projevu se používá humor a ironie, jejich užití zároveň slouží i k udržení pozornosti posluchačů:

- *dneska si odpustím to přání hezké dovolené;*

- *samozřejmě je nachystaný oběd jako obvykle, v obvyklých prostorách.*

4.1.5.1.2 Lexikální prostředky

Lexikální prostředky užívané v závěrečné části zasedání jsou obdobné jako v těch předchozích – objevují se tu ustálené formulace a názvy typické pro administrativní styl:

- *otevřu diskusi;*
- *chci poděkovat ... za účast na našem dnešním jednání;*
- *jsme v bodě různé*
- *Rada města Olomouce;*
- *jednání Zastupitelstva Města Olomouce;*

výrazy knižní:

- *pakliže; necht'*,

i hovorové:

- *v náhém ... termínu*

Formálnější vyznění napomáhá užívání slov cizího původu:

- *avizovat; zregenerovat; avizovaný; maximální;*

ovšem vyskytla se zde, i když pouze vzácně, také deminutiva

- *trošku*

která naopak spolu s výše zmíněnými hovorovými výrazy posouvají vyznění promluvy do méně formální roviny.

4.1.5.1.3 Rétorické prostředky

Se snahou o zpřístupnění často nudných a stále se opakujících formulí a formulací vyžadovaných při ukončování jednání souvisí užívání humoru a ironie, které již bylo zmíněno výše, a také užití některých metafor:

- *to je v tuto chvíli na devadesát devět celých devět procenta, že příští zastupitelstvo by se mělo konat již za týden;*
- *a teď ... lovím trošku z paměti.*

4.1.5.2 Greenbelt

Také v americkém kontextu moderuje tento bod schůze předsedající (starostka). Připomene, kdy se koná další zasedání – promluva (253), případně i následující – promluvy

(255-256), a poté některý ze stupitelů podá návrh na odročení (což je ve svém důsledku vlastně ukončení) schůze – promluva (258). Tento návrh musí jiný člen zastupitelstva podpořit – promluva (259) a poté ho musí většina odsouhlasit (260-261). Teprve pak může předsedající prohlásit zasedání za odročené (původní význam slovesa *adjourn*, které se v ustálené formulaci *meeting is adjourned* tradičně používá na ukončení schůze) – promluva (262).

(253) *Ms. D.: .... ^ and September 14th is our NEXT REGULAR MEETING^ . The ^other dates that I wanted just to ^put ^DOWN which is a POSSibility that September 21st ^we are trying to put together ^a meeting with ^COG about the Greater Washington 2050 ^and we have invited ^College Park and ^Bowie^ but I believe ^Bowie is having their regular ^city council ^meeting on that day...*

... a 14. září je naše další řádné zasedání. Další data, která bych pouze chtěla předložit, což je možnost, že 21. září se snažíme domluvit schůzku s COG o (projektu) Greater Washington 2050 a pozvali jsme College Park a Bowie, ale myslím, že Bowie má své řádné zasedání městské rady ten (stejný) den...

(254) *Mr M.: Yeah. That's correct.*

Jo. To je správně. (Je to tak).

(255) *Mrs D.: /But College Park might be interested in coming^ . It's a...*

Ale College Park by mohl mít zájem přijít. Je to...

(256) *Mr M.: I expect to hear on Wednesday from them^ .*

Očekávám, že se ve středu ozvou.

(257) *Mrs D.: Right. OK.*

Dobře. OK.

(258) *Ms M.: I'll ^make a motion that we adjourn^ .*

Dávám návrh na odročení (ukončení) schůze.

(259) *Mr P.: Second.*

Podporuji (návrh).

(260) *Mrs D.: All those in ↑favor, please say "A:YE".*

Všichni, kdo souhlasí s návrhem, prosím řekněte „ano“.

(261) *Collectively: A:ye.*

Ano.

(262) *Mrs D.: Anybody opposed? ↓☺ (taps the table) WE ARE ADJOURNED. It's not one ↑ O'CLOCK ↑!*

Někdo proti? (klepe na stůl) Odročeno. (A ještě) není (ani) jedna hodina!

4.1.5.2.1 Řečové jednání

V poslední části jednání městské rady převažují asertivy ve formě přímé a nepřímé

- *we are trying to put together a meeting;*
- *I expect to hear on Wednesday from them;*
- *we have invited College Park;*
- *I'll make a motion that we adjourn.*

Objevují se rovněž direktivy, jejichž užití je spojeno s ustálenými formulami typickými pro vedení schůze:

- *all those in favor please say "aye".*

V závěru zasedání se objevuje rovněž nepřímý expresiv

- *It's not one o'clock!*

Význam tohoto závěrečného zvolání je patrný pouze z kontextu celého zasedání, které začínalo poměrně pozdě večer, a vzhledem k velkému počtu projednávaných záležitostí se účastníci obávali, že neskončí před jednou hodinou v noci. Předsedající (a spolu s ní všichni účastníci) má tedy radost, že se povedlo skončit dříve.

Se zdvořilostí projevu a potlačováním autoritativního vyjadřování spojeného s mocenským postavením (předsedající schůze, starostka) souvisí užívání hedgeových výpovědí:

- *dates that I wanted just to put down*
- *I believe Bowie is having their regular city council meeting*
- *College Park might be interested in coming*

Charakteristické je stejně jako v českém kontextu použití vysvětlujících vsuvek:

- *The other dates that I wanted just to put down, which is a possibility, that September 21st we are trying to put together a meeting with ...*

Vsuvka *which is a possibility* působí jako downtoner spolu s hedgem *just* a posunuje promluvu od autoritativního tónu k vyjádření solidarity.

Mezi formální strategie, které jsou v tomto bodu programu použity a jsou pro tento typ diskurzu typické, patří užití výpovědi s formou konjunktivu:

- *I'll make a motion that we adjourn.*

Jak už bylo zmíněno výše, konjunktiv se v administrativním diskurzu používá na vyjádření nepřímého rozkazu či přání.

Z hlediska komunikačních strategií je důležitý zvolený footing:

- *I'll make a motion that we adjourn*
- *September 14th is our regular meeting;*
- *we have invited College Park and Bowie but I believe Bowie is having their regular city council meeting on that day.*

Většinou se střídá 1. os. sg. s 1. os. pl., mluvčí tedy střídavě zdůrazňuje svou roli konatele děje a svou roli jako součást týmu městské rady. Zajímavé je zde rovněž metonymické využití *College Park* a *Bowie* – jménem měst se myslí městské rady obou měst.

Na konci schůze dochází k užití pasívní konstrukce

- *we are adjourned...*

kdy je jednak zdůrazněna inkluze mluvčí a zároveň jmenné vyjádření podtrhuje formálnost celé promluvy.

Také zde se objevují neúplné věty, které jsou obměnami ustálených formulí. Je tak vyjádřena snaha o efektivitu a ekonomické využívání jazyka. Obsah je jasně dán kontextem a pragmatickou zkušeností – jde o ustálené formule vyskytující se pouze v kontextu hlasování a podávání návrhů:

- *Anybody opposed?*
- *Second.*

Nepřipravenost některých promluv se projevuje v porušování pravidel anglického slovosledu:

- *I expect to hear on Wednesday from them;*

kdy je příslovečné určení času předřazeno před předmět, což je z hlediska jazykové správnosti nepřijatelné. Předmět zde tedy působí jako spíše jakási vsuvka, doplnění chybějící části výpovědi.

4.1.5.2.2 Lexikální prostředky

Z hlediska lexikálních prostředků se zde objevují termíny a formulace typické pro administrativní styl:

- *to make a motion;*
- *a meeting with COG about Greater Washington 2050*

K celkovému charakteru administrativního stylu přispívá i užití zkratk, které jsou účastníkům zasedání známé, a není je tedy nutno vysvětlovat.

Vzhledem k tomu, že jde o mluvený projev, mluvčí používají stažené tvary typické pro mluvený jazyk:

- *I'll make a motion.*

Při vyslovení oficiálních formulí se zachovávají plné tvary, neboť jde o vysoce formální jazyk a je zde kladen důraz na zřetelné vyznění jak každého slova zvlášť, tak i celé formule dohromady:

- *we are adjourned.*

Dalším typickým rysem mluveného jazyka jsou frázová slovesa

- *to put down = suggest/inform,*

která jsou zde střídána slovesy, která se užívají ve (velmi) formálním kontextu:

- *adjourn.*

4.1.5.2.3 Rétorické prostředky

V tomto bodě programu není příliš mnoho prostoru pro užití rétorických prostředků, nicméně přesto se objevuje metonymie a personifikace, jak již bylo zmíněno výše:

- *we have invited College Park and Bowie* (College Park a Bowie jsou sousední města);
- *College Park might be interested in coming,*

kteří slouží jednak k přiblížení formálního vyjadřování hovorovému jazyku (a tudíž i posluchačům) a jednak jsou dalším projevem ekonomie jazyka – z kontextu je jasné, že nejde o celá města, ale pouze o městskou radu zastupující obyvatele uvedených měst.

4.1.6 Vystoupení zvaných osob

4.1.6.1 Olomouc

Vystoupení zvaných osob bývá mimořádným bodem programu, např. pokud jde o vystoupení studentů, kteří obdrželi stipendium města Olomouce, nebo významných osobností z domova i za zahraničí, případně může být součástí projednávání jednotlivých bodů programu, pokud jde o vystoupení expertů a odborný výklad k jednotlivým bodům programu a diskuzi o nich. Každé toto vystoupení začíná primátor (předsedající zasedání, případně pověřená osoba) uvedením a představením hosta a krátkým úvodem, ve kterém je nastíněno, o čem budou pozvaní hovořit. Na rozdíl od diskuze jsou jednotlivé promluvy delší. Jejich záměr je však stejný - mají informační a přesvědčovací charakter, při čemž přesvědčovací funkce může být jasně zřejmá, např. v následující promluvě (264), nebo může být implicitní, např. při vystoupení stipendistky ujišťování zastupitelů, že poskytnutí stipendií je smysluplné a je třeba je poskytovat i nadále.

(263) *Primátor: já vám děkuji za toto úvodní vystoupení↑ @ nepochybně v rámci @ úvodního slova↓ @ které bude v kombinaci předkladatelky a: @ dnešního konzultanta↓ @ profesora Z.↑ ZAZNÍ v rámci MNOHA jiných témat↓ spojených s touto otázkou↓ I toto téma a: @ odpověď na otázku↓ JAKÝM způsobem @ ŘEŠÍ to případné rozhodnutí @ toto téma↓ já si dovoluji kolegyně a kolegové @ VÝJIMEČNĚ↓ ještě než dám @ slovo jak profesoru Z.↓ tak @ paní náměstkyni T.↓ k úvodnímu SLOVU↑ které nás provede nebo ZASvěti do této problematiky↓ přece jenom říci pár SLOV či VĚT ze své strany↑
...(zkráceno)...*

v každém případě ale platí to↓ že dnes bychom chtěli↓ aby Zastupitelstvo města Olomouce TÍM či ONÍM způsobem rozhodlo↑ @ aby ta situace BYLA za námi↑ @ a chceme VÁM↓ jakožto zastupitelům města↑ dát k vašemu rozhodování osobnímu svobodnému co nejvíce informací a podkladů↓ proto si myslíme↓ že že by bylo dobré↓ aby to ÚVODNÍ VĚCNÉ slovo↓ já říkám takové to deklarativní a vysvětlující↑ bylo rozděleno na dvě části↑ abychom se NEJprve dozvěděli co NEJVÍCE↑ aniž bychom byli

limitováni časem a podobně↑ o projektu Středoevropského FÓRA↑ o tom↓ co v této situaci dilematu je na jedné misce vah↑ potom bych poprosil paní náměstkyni↓ aby vás seznámila s tím možným majetkoprávní řešením↓ které tu cestu otevírá↑ pak samozřejmě může být rozsáhlá diskuse↑ a pak bychom MĚLI rozhodnout hlasováním↓ tím se snažím vysvětlit to řa řazení @ jednotlivých VYstoupení↓ @ předpokládám↓ že je logické a není nikomu proti mysli↓ abych v tuto chvíli poprosil @ pana @ profesora Z.↑ @ aby v tom Úvodním bloku komentujícím důvodovou zprávu↓ kterou ■ jsme ještě rozšířili↓ že jste obdrželi všichni jakýsi základní prezentační materiál o Středoevropském fóru↓ poprosil bych pana profesora↓ aby se UJAL úvodního slova↑ představil nám tento projekt↓ jeho potenciál↓ jeho @ VYHLÍDKY↓ jeho současnou podobu↓ a tak dále a tak dále↓ máte slovo↓ pane profesore↓

■

(264) prof. Z.: dobré odpoledne↓ dámy a pánové↑ děkuji vám↓ že jste mně dali možnost @ promluvit k tomu↓ co je dnes hlavním předmětem zasedání olomouckého městského Zastupitelstva↓ takže vážený pane primátore↓ vážení členové městské Rady↑ vážení členové olomouckého Zastupitelstva↓ dámy a pánové↓ chtěl bych stručně SHRNOU to↓ co s tímto projektem souvisí↓ přesto↓ že mnozí z vás jste o něm informováni↓ protože o něm byla řada věcí publikovaná↑ a protože řada z vás se také o něj intenzivně zajímala↑ a konzultovali jsme @ řadu problémů↓ aby moje povídání nebylo příliš suchopárné↓ tak si dovoluji nechat promítnout několik obrázků↓ ■ chtěl bych vám představit především ve stručnosti nositele tohoto projektu↓ kterým je Muzeum umění v Olomouci↓

...(zkráceno)...

otázkou JE↓ má-li se Olomouc smířit s tím↓ čím BÝVÁ většinou proslulá↓ to znamená především starobylostí nebo památkami↓ to jest zejména MINULOSTÍ↓ ještě v dobách mého mládí se hovořilo o Olomouci↓ že SPÍ spánkem Šípkové Růženky↓ máme se smířit s tímto spánkem☺ máme tedy všechno nechat pouze na minulosti☺ anebo se máme pokusit o jakousi VYVÁŽENOST mezi touto velice závažnou minulostí a současným vkladem☺ ■ je pozoruhodné↓ že ani Praha↑ ani JINÁ města↓ například BRNO↑ se nechopily myšlenky otevřít↑ z hlediska výtvarné kultury OKNA do Evropy↓ ačkoliv k tomu existují již dvě desetiletí nepochybné podmínky↓ proč to tedy nezkusit v Olomouci☺ ■ základní idea Středoevropského fóra spočívá tedy v tom↓ že vedle

stávajícího objektu↓ v Denisově ulici↓ který pravděpodobně všichni ZNÁTE↓ existuje rozlehlá proluka↓ promítnu teď několik historických snímků↑ ■ o velikosti asi dva tisíce dvě stě šedesát metrů čtverečních↓ která je jakoby stvořená k tomu↓ aby tam aby tam došlo k rozvoji této instituce↓

...(zkráceno)...

Středoevropské fórum Olomouc bychom chtěli otevřít v roce dva tisíce třináct↓ přesněji řečeno na konci roku dva tisíce třináct↓ takže času skutečně nemáme příliš nazbyt↓ a chtěli bychom ho otevřít VELKOU stálou expozicí↓ která by ZAHRNULA VÝBĚR z toho↓ co považujeme za NEJkvalitnější↑ z umění↑ z výtvarné kultury↓ NĚKOLIKA států střední Evropy↓ Polska↑ samozřejmě českých zemí↑ Slovenska↓ Maďarska↓ Rakouska a přilehlé části Německa↓

...(zkráceno)...

můžeme promítat i další obrázky↑ ■ A↓ @ když jsem se mnohokrát v noci PROBUDIL↓ a přemýšlel o tom↓ a pokoušel se podívat na to z mnoha různých stran↓ tak mě napadlo jedno staré slavné podobenství↓ které zní latinsky per foramen acus transire↓ projít uchem jehly↓ protože ono MÍSTO↓ můžeme zrychlit prosím↓ protože ono místo↓ na kterém by MĚLO vzniknout Středoevropské fórum↓ je totiž SKUTEČNĚ takovým historickým uchem jehly↓ ODpradávná↑ prakticky od pravěku↓ KAŽDÝ↓ kdo chtěl projít střední Moravou↓ od západu na východ↓ od jihu na sever↓ tak musel procházet tímto místem↓ touto SOUtěskou↓ která tam existuje dodnes↓ a touto soutěskou toto místo zůsalo I v dnešní historické Olomouci↓ ale uchem JEHLY↓ je toto místo i pro budoucího architekta↓ protože bude neobyčejně SLOŽITÉ vymyslet jeho architekturu↓ já tady promítám několik snímků @ současných muzeí↓ která jsme navštívili↓ a kde jsme STUdovali právě ony funkční vazby↓ nejenom tedy estetickou stránku @ záležitosti↓ uchem jehly @ se samozřejmě ten projekt↓ bude-li uskutečněn↓ stane i pro vystavující umělce↓ protože budou konfrontováni v TAKOVÝCH konfrontacích↓ v jakých NIKDY předtím nemohli být↓ uchem jehly se stane i pro budoucí návštěvníky↓ přijmou ☺ nepřijmou ho☺ uchem jehly se stane samozřejmě i pro nás v Muzeu umění↓ budeme-li na to stačit anebo na to stačit nebudeme☺ a nakonec uchem jehly je to i na s na tom dnešním našem ■ zasedání↓ takže blížím se k zá:věru↓ A chtěl bych tady nastínit TŘI možné tři možnosti↓ jakým jakými by se projekt Středoevropského fóra MOHL vyvíjet↓

...(zkráceno)...

■ *chtěl bych tedy poděkovat všem↓ ať už náš projekt dopadne JAKKOLIV↓ ještě jednou opakuji↓ Olomouckému kraji a jeho představitelům↓ městu Olomouci↓ jeho Radě i Zastupitelstvu↓ ale i mnoha S úředníkům na ministerstvech↓ ať už kultury nebo financí↓ kteří se intenzivně o tento projekt zasa zasazují↑ a ROVNĚŽ svým kolegům↓ kteří si tímto projektem samozřejmě VELMI ztrpčují a komplikují @ svůj život↓ děkuji vám za pozornost↓ pokud budou nějaké dotazy a pokud uznáte za vhodné↓ tak se budu snažit je zodpovědět↓*

(265) *Primátor: já dě já dámy a pánové děkuju profesoru Z.↑ @ v tuto chvíli se BLÍŽÍME už k té TECHNICKO-majetkoprávní @ operaci↓ která by PŘÍpadně tu zelenou tomuto projektu dala↑ já jenom chci říct ještě dvě tři věty↑ @ které se týkají podpory na úrovni českého státu↑ já jsem cítil potřebu zároveň v koordinaci s panem hejtmanem↑ @ pokud má to dnešní Zastupitelstvo proběhnout skutečně důstojně a na úrovni VÁŽnosti toho problému↓ který řešíme↑ osobně ověřit u ministra kultury↓ na Ministerstvu kultury↓ MÍRU šancí tohoto projektu a ji podporu Ministerstva @ tomuto projektu↑ @ vypravil jsem se do Prahy↑ @ mluvil jsem o tom JAK přímo s ministrem kultury České republiky↓ TAK a to je důležité:↑ každý z vás může říct↓ ministr kultury jednu chví:li je chvíli není↓ může sedět tam jiný ministr kultrury↓ tak je s tím aparátem↓ který má na starosti↓ @ dotační tituly a celé ty dotace Evropské unie ve vztahu k tomuto projektu↑ a jenom chci potvrdit z těch jednání↓ že ta DIAGNÓZA šancí tohoto projektu JE↓ že jeho pravděpodobnost těch šancí se LIMITNĚ blíží stu procentům↑ je to projekt↓ který v té své oblasti NEMÁ konkurenci↑ ten vlastní dotační titul v úvozovkách je skoro tak napsán↓ že se týká TOHOTO projektu↑ bojujeme tam minimálně o půl miliardy korun↓ a: stručně řečeno jsem v Praze se setkal POUZE s JASNOU podporou tohoto projektu↓ a s formulacemi typu↓ že: to je jeden ZE TŘÍ nejlepších projektů vůbec v České republice↑ a VE SVĚ oblasti↓ z hlediska TÉmatiky obsahového zaměření projekt nejlepší vůbec↓ cítím potřebu to tady ŘÍCT↓ protože kromě toho↓ že budeme ošetřovat tu záležitost ŠANCE tohoto projektu na získání dotace↓ tak abychom v případě tu majetkoprávní operaci neudělali a ty peníze neZÍSkali i samozřejmě PRÁVNĚ↓ tak jsem cítil potřebu tady říct↓ že jsme si OVĚŘOVALI PŘÍMO @ u ministra a jeho spolupracovníků podporu tomuto projektu↓ a nepochybně ta podpora existuje↓ a ty šance jsou velké↓ tolik asi vše v tuto chvíli z MÉ strany↑ a poprosím teď paní náměstkyni*

K. T. ↓ aby nás uvedla do té MAJETKOPrávně technické obsahové stránky toho dnešního problému ↓

4.1.6.1.1 Řečové jednání

Objevuje se řečové jednání ve formě přímé:

- *já vám děkuji za toto úvodní vystoupení;*
- *předpokládám, že je (řazení) logické;*
- *prosím další snímek;*

i nepřímé:

- *tím se snažím vysvětlit;*
- *všichni jsme sledovali;*
- *každý z těch projektů musí mít svého partnera;*
- *město ... odprodalo parcely,*

kteří mají za úkol informovat posluchače.

Vzhledem k přesvědčovací funkci jednotlivých vystoupení se zde vyskytují rovněž expresivy v přímé i nepřímé formě, které se v jiných částech zasedání, kde je důraz na co největší objektivitu vyjádření, příliš neobjevují:

- *nepochybně nikoho z nás v tuto chvíli netěší...;*
- *nepochybně bychom byli všichni raději...;*

Nepříliš frekventované jsou direktivy v přímé formě:

- *posuďte prosím také...;*

častější je nepřímá forma s modálním slovesem:

- *můžeme zrychlit, prosím;*

případně formulace výzvy jako prosby:

- *poprosil bych pana profesora, aby se ujal slova;*

nebo ustálené formule:

- *máte slovo.*

Mezi zdvořilostní strategie, které jsou v tomto bodu programu použity, patří užití modálních konstrukcí:

- *chtěl bych stručně shrnout;*
- *dnes bychom chtěli, aby zastupitelstvo ... rozhodlo;*
- *pak bychom měli rozhodnout hlasováním;*

případně zdvořilostních formulí, typických pro kontext veřejných vystoupení:

- *děkuji vám za pozornost;*

V této části zasedání se v jednotlivých promluvách velmi často objevují vysvětlující vsuvky komentující obsah pronášené promluvy, někdy i delšího charakteru:

- *já si dovolím, kolegyně a kolegové, výjimečně ještě než dám slovo jak profesor Z., tak paní náměstkyni T., k úvodnímu slovu, které nás provede nebo zasvěťí do této problematiky, přece jenom říci pár slov či vět ze své strany...*
- *proč má město v úvozovkách hasit problém, o který si zadělalo stát;*
- *ta jednání už se, alespoň z našeho hlediska se to zdálo, nachylovala ke zdárnému konci;*
- *(myslíme si), že by bylo dobré, aby to úvodní věcné slovo, já říkám takové to deklarativní a vysvětlující, bylo rozděleno na dvě části;*
- *základní myšlenkou vytvoření Středoevropského fóra Olomouc je začlenění české kultury do minimálně středoevropských, později celoevropských a jednou možná, to už pravděpodobně u toho nebudu, do celosvětových souvislostí.*

Tyto vsuvky mají za cíl usnadnit posluchačům orientaci v promluvách a přitáhnout jejich pozornost, v některých případech slouží také k odlehčení formálního charakteru promluv.

Pozice mluvčího v promluvě bývá často potlačována prostřednictvím deagentních vazeb a naopak je zdůrazňována objektivita a neutrálnost sdělení:

- *setkání čtyř ministrů Visegrádské čtyřky, na kterém bylo deklarováno, že budou podporovat vytvoření tohoto Středoevropského fóra a budou mu také všemožně pomáhat;*
- *v situaci, kdy již nebylo zbylí a nebylo jiné řešení;*
- *byly vyčerpány veškeré jiné možnosti;*
- *aniž bychom byli limitováni časem;*

Užitím modálních konstrukcí může být akcentována persvazivnost sdělení:

- *je potřeba na úvod ... zdůraznit;*

nebo naopak určitá nejistota:

- *může se vynořit otázka, proč nepostavit...;*

Modalita obecně politikům slouží k tomu, aby se vyhýbali jasným formulacím:

- *protože jsme nechtěli ten problém, ani jsme ho nemohli řešit ze dne na den;*
- *kteřá má být, původně měla být vypsána ...;*

Rovněž ohraničené výpovědi hedges využívá mluvčí k oslabení objektivitu a k zmírnění působení na negativní tvář posluchačů:

- *nepochybně nikoho z nás nětěší;*
- *musím realisticky a věcně konstatovat;*
- *bohužel anebo možná bohudíky, záleží na vás, to není možné...;*
- *v němž pravděpodobně měly být rozmístěny hrací automaty;*
- *musím podotknout, že jsem se ještě nesetkal ...;*
- *troufnu si říct;*

Oslovení užívaná při vystoupeních zvaných hostů a konzultantů jsou formální a zdvořilá, což je v souladu s celkovým řečovým jednáním:

- *máte slovo, pane profesore;*
- *kolegyně a kolegové;*
- *paní náměstkyně T.;*
- *dobré odpoledne, dámy a pánové;*
- *úvodního slova, které bude v kombinaci předkladatelky a dnešního konzultanta;*
- *takže vážený pane primátore, vážení členové městské rady, vážení členové olomouckého zastupitelstva, dámy a pánové;* - toto oslovení působí dojmem, že v radě města ani v zastupitelstvu nejsou zastoupeny ženy, zřejmě jsou jen jako nějací hosté, jako doplněk.

Obecně jsou ženské podoby jmen používány pouze u některých mluvčí při přímém oslovení všech přítomných a v případě, že jsou spojeny s konkrétní osobou, v ostatním případech je důsledně užíváno generické maskulinum:

- *chtěl bych tedy poděkovat všem ... Olomouckému kraji a jeho představitelům, ...úředníkům na ministerstvech, ... a rovněž svým kolegům...*

K udržení pozornosti posluchačů a ozvláštnění promluvy, ale také jako prostředek persvaze bývá užívána ironie

- *poděkovat ... svým kolegům, kteří si tímto projektem samozřejmě velmi ztrpčují a komplikují svůj život;*

a hra se slovy, které se budeme dále věnovat u rétorických prostředků.

4.1.6.1.2 Lexikální prostředky

Také ve vystoupení zvaných osob převládá formální styl charakterizovaný užíváním ustálených formulí a formulací typických pro administrativní diskurz:

- *majetkoprávní problémy spojené s projektem;*
- *byly vyčerpány veškeré jiné možnosti;*
- *rozhodli jsme se ten problém otevřít;*

V souvislosti s tématem, kterému se ve svém vystoupení věnují, se v promluvách objevují termíny z dané oblasti:

- *bienále, trienále, depozitáře, majetkoprávní vztahy; dotační tituly;*

Přestože jde z velké části o promluvy připravené, vzhledem k tomu, že jde o projev mluvený, občas mluvčí použijí hovorové výrazy

- *řešení, o kterém se tady dnes budeme bavit;*
- *děkuju profesoru Z.;*

případně nestandardní formy a vazby:

- *že za ty léta;*
- *proč má město ... hasit problém, o který si zadělalo stát – vybočení z vazby (nejde o cílený anakolut, ale nechtěné přeroknutí, řečník se zapletl při snaze o použití obrazných vyjádření)*

Ve snaze o ozvláštnění promluvy se mluvčí pokouší o neobvyklé formulace:

- *do času propásmutí této šance;*
- *deklarativní (slovo);*
- *úvodní věcné slovo;*

aby udrželi pozornost posluchačů.

S formálností vyjadřování souvisí i poměrně časté užívání knižních výrazů a tvarů:

- *či; nebylo zbylí; (že to) není nikomu proti mysli;*
- *aby moje povídání nebylo příliš suchopárné;*

a rovněž multiverbizace typická pro institucionální a administrativní diskurz:

- *probíhala řada složitých jednání*

Charakteristická jsou také ustálená slovní spojení

- *složitá jednání; rozsáhlá diskuze; příkladný vztah; zdárný konec;*
- *vzájemné funkční vztahy*

Se snahou o dosažení vyšší stylové roviny promluv mluvčí často užívají slova cizího původu:

- *jsme sledovali řadu peripetií;*
- *zúčastnil (jsem se) ... summitu;*
- *avizoval (jsem) možnost;*
- *základní idea Středoevropského fóra spočívá v...;*
- *pokus o syntézu mnoha uměleckých druhů;*
- *pár těch exteriérů;*

a pro zdůraznění také inverze podstatného jména a adjektiva:

- *různé peripetie majetkoprávní;*
- *k vašemu rozhodování osobnímu svobodnému.*

Při užívání ustálených slovních spojení se mohou vyskytovat pleonasmy – nadbytečná vyjádření, nad kterými se však většina posluchačů příliš nezamýšlí, neboť jsou chápány jako výše zmíněná ustálená spojení typická pro administrativní a institucionální diskurz:

- *dovolím (si) .... říci pár slov či vět;*
- *detašované odloučené pracoviště*

ve druhém příkladu se mluvčí snažil použít český výraz místo původně řečeného výrazu cizího původu, ovšem celek vyznívá jako zcela redundantní pleonasmus.

4.1.6.1.3 Rétorické prostředky

Vystoupení zvaných osob bývají delší než běžné promluvy účastníků zasedání, proto poskytují více prostoru pro využití různých druhů řečnických prostředků.

Velmi oblíbené je užití metafor a obrazných výrazů obecně, neboť mluvčímu umožňují využít představivosti posluchačů k vysvětlení určitých jevů a také k tomu, aby na posluchače zapůsobili a přesvědčili ho o správnosti svého názoru.

- *ta jednání už se ... nacylovala ke zdárnému konci;*
- *poslední šance tomu projektu dát zelenou nebo červenou;*
- *co v této situaci dilematu je na jedné misce vah;*
- *a tak byl napraven velký dluh minulosti;*
- *po obou stranách tehdejší železné opony;*

- *můžeme na podzim ... očekávat první kopnutí do země;*
- *zmizí ostudná proluka, která ... doslova straší uprostřed historické Olomouce;*
- *proč má město v úvozovkách hasit problém, o který si zadělal(o) stát*

v posledním případě jde o dvě navazující metafory, které vytvářejí tzv. rozšířenou metaforu, respektive metaforické vyjádření celé výpovědi a vyšších celků (srov. Atkinson, 2005; Bečka, 1971).

Některé metafory (např. první příklad) jsou tak často užívané, že je posluchači většinou za metafory nepovažují, případně jde o tzv. klišé metafory:

- *byly vyčerpány veškeré jiné možnosti;*
- *rozhodli jsme se ten problém otevřít.*

Naopak v jiných příkladech je metafora rozvíjena do rozsáhlého podobenství, kde se využívá i dalších rétorických prostředků (opakování, gradace, paralelismus):

- *ono místo, ..., je totiž skutečně takovým historickým uchem jehly... mluví na poměrně rozsáhlé ploše promluvy rozvíjí paralely s metaforou *projít uchem jehly**

S užíváním metafor souvisí rovněž aluze a hra se slovy:

- *Posuďte sami, byla-li by to škoda nebo nebyla-li by to škoda;*
- *pro ty, kteří se v problematice orientují, aby byli schopni se hlouběji do ní ponořit...;*

obměnu metafory *ponořit se do problematiky* mluví použil, aby ozvláštnil promluvu a udržel si pozornost posluchačů.

Dalším častým rétorickým prostředkem používaným při jednotlivých vystoupeních hostů je opakování

- *nepochybně nikoho z nás v tuto chvíli netěší, že se za těchto okolností tu setkáváme, že řešíme problém, který nás dnes tady čeká, nepochybně bychom byli všichni raději, kdyby se podařilo majetkoprávní problémy spojené s projektem Středoevropského fóra vyřešit dříve;*
- *v situaci, kdy již asi nebylo zbylí, ... v situaci, kdy do definitivního rozhodnutí ... zbýval zhruba měsíc, ... a v tu chvíli se v podstatě jako jediná šance ukázalo řešení...;*

výčet tří (a více) skutečností

- *představil nám tento projekt, jeho potenciál, jeho vyhlídky, jeho současnou podobu a tak dále a tak dále;*

gradace:

- *základní myšlenkou vytvoření Středoevropského fóra Olomouc je začlenění české kultury do minimálně středoevropských, později celoevropských a jednou možná, ... do celosvětových souvislostí;*

a paralelismus:

- *ještě v dobách mého mládí se hovořilo o Olomouci, že spí spánkem Šípkové Růženky. Máme se smířit s tímto spánkem? Máme tedy všechno nechat pouze na minulosti? Anebo se máme pokusit o jakousi vyváženost mezi touto velice závažnou minulostí a současným vkladem ...;*

které všechny slouží k tomu, aby promluva na posluchače zapůsobila a přesvědčila ho o správnosti názoru a postoje mluvčího.

Stejný cíl má rovněž užití řečnických otázek, které vidíme v posledním příkladu.

4.1.6.2 Greenbelt

Také na jednání městské rady Greenbeltu jsou často zváni hosté, kteří přednášejí různé projevy, ať už se jedná o příspěvky do diskuze o jednotlivých bodech programu (vystoupení odborníků), nebo o mimořádná vystoupení např. zástupců Greenbeltu v zákonodárných orgánech na úrovni státu Maryland, představitelů školské rady okresu (Prince George's County, MD) apod. Rovněž v americkém kontextu je vystupující nejdříve uveden předsedající(m) a je v krátkosti naznačeno téma, o kterém bude hovořit – promluva (266). Vlastní projevy hostů jsou většinou delší a mají relativně ucelenou strukturu – jde o projevy připravené, často provázené promítáním prezentace – promluva (269). Vystoupení může být přerušeno dotazy – promluva (270) a následnou odpovědí na ně – promluva (271), případně může následovat diskuze.

(266) *Ms D.: ....So staff is recommending that City Council prove the final plans, dated October 13th, 2008 for the GREENHILL/HILLSIDE STREAM ■ RESTORATION PROJECT. And Ms. H is here to give a presentation.*

... Takže zaměstnanci úřadu doporučují, aby městská rada potvrdila finální plány z data 13. října 2008 na projekt rekonstrukce/obnovy Greenhillského/Hillsideského potoka. A paní H. je zde, aby přednesla prezentaci.

(267) *Ms H.: Yes, and I also have Mrs. R. here with me as well. We're really partnering together in this project since the director in public works. And just to go back to your reference to th... @about 20 individuals that came out to walk just like council knew,*

they were all ■ personally notified by e-mail that this was gonna be on this evening's ■ agenda as well.

Ano, a také je zde se mnou paní R. Vlastně jsme se spojily na tento projekt od organizování veřejných prací. A jenom bych se vrátila k vaší zmínce o ... asi 20 jednotlivcích, kteří dorazili na pochod, přesně tak, jak to rada věděla, všichni byli osobně upozorněni e-mailem, že toto bude také na programu tohoto večerního zasedání.

(268) *Mrs D.: OK.*

Dobře.

(269) *Ms H.: That went eh...last week to them... Eh, I was quickly ■, I think by now ■ council should be fairly familiar with the project. It's been under design since 2007 and I was given (speaks too fast) length the presentation of existing conditions and conceptual plans, ■ as well as the council had the privilege of walking the project with the consultants. ↓I just really put sort of a refresher, ehm, ■ hard points together but still some sort of addressing some of the @newer updatings of things that have occurred since the last meeting that staff have had with council. So just an overview on the project that's located in...in ■ the...let me see if I can get my thing to work...here we go...the Lakewood/Woodland Hills, ehm, watershed is about 120 acre...@watershed. And the actual project area is about...ehm, the total project area is 2 acres but we are really talking about, er, @over 600 linear feet of stream that ■ were...will be restoring the stream. The project really begins at a ■ Hillside at the underpass there and then travels to Fayette Place where turn and turns into a concrete ■ swell...the swell system. The overall drainage area associated with the actual stream to be restored is approximately 13 acres.*

...(zkráceno)...

There's a...certainly, yes, are tree impacts associated with the project. The ones here in pink are the ones that have been slated for possible removal. There's also a few we believe we might be able to save, through infield changes. Also the ones on the side of the path here, we're actually gonna field-locate the path so we can avoid impact to those trees. And we REcently walked the project site with the Maryland department of environment's engineers ■ and they indicated a willingness to do work with us in the field ■ during the construction stage we are currently going with, basically a two to one

slope. We don't want to go much steeper than that. There are areas ■ where ■ we may be able to play with the slope but if it's compromising of a tree, we believe would have a greater value to do that. OVERall↑, I think in my...in staff's opinion, ■the environmental system's analysis and the engineers', one of the primary objectives they were given in designing this project was ■ to MInimize tree impact. We understand it's an urban retrofit, they're not gonna be able to save all the trees. A number of trees are, and council's aware of it, are compromised in one way or another. A some of...

To šlo eh... jim minulý týden... Eh, já jsem rychle, myslím, že touto dobou by měla rada být poměrně seznámena s tímto projektem. Byl projektován od roku 2007 a já jsem dostala (mluví moc rychle) délka prezentace o stávajících podmínkách a koncepčních plánech, stejně jako rada měla to privilegium projít si projektem s konzultanty. Já jsem jen vlastně dala dohromady takové opakování, ehm, pevné body, ale nicméně nějaká řešení některých novějších aktualizovaných podob věci, které se vyskytly od posledního jednání, které měli zaměstnanci s radou. Takže jen přehled projektu, který je umístěn v... v... uvidíme, jestli zprovozním tu mou věc... a je to/už to funguje... Lakewood/Woodland Hills, ehm, povodí má asi 120 akrů... povodí. A aktuální rozloha projektu je asi... ehm, celková rozloha projektu je 2 akry, ale vlastně mluvíme o, ehm, přes 600 přímých stop potoka, které byly... budou obnovovat potok. Projekt vlastně začíná na Hillside u tamního podchodu a poté pokračuje k Fayette Place, kde zatáčí a stáčí se do betonové rozšířené... rozšířené soustavy. Celkové odvodňovací území (povodí) spojené s tímto potokem, které bude obnoveno, má přibližně 13 akrů.

...(zkráceno)...

Je tam... zajisté, ano, jsou dopady na stromy spojené s tímto projektem. Ty růžové zde jsou ty, které byly navrženy k případnému odstranění. Také je tam pár, které si myslíme, že bychom mohli zachránit skrz změny vnitřního terénu. Také tyto na straně této cesty, my vlastně lokalizujeme terén cesty tak, že se můžeme vyhnout dopadu na tyto stromy. A nedávno jsme prošli územím projektu s inženýry z marylandského odboru životního prostředí a ti naznačili ochotu spolupracovat s námi v terénu během fáze výstavby, která se momentálně chystá, v podstatě svah dva ku jedné. Nechceme jít o moc strměji než je toto. Jsou oblasti, kde bychom si mohli hrát se svahem, ale pokud to ohrožuje strom, věříme, že by mělo větší význam udělat to. V souhrnu, dle mého... dle názoru zaměstnanců, analýza systému ochrany životního prostředí a od inženýrů, jedním z hlavních cílů, který jim byl dán při navrhování tohoto projektu, bylo minimalizovat dopad na stromy. Chápeme, že jde o dodatečnou montáž ve městě, nebudou schopni zachránit všechny stromy. Rada stromů je, a rada si je toho vědoma, je ohrožena tak či onak. Některé z...

(270) Mrs D.: Could you explain what “compromised” means? ☺↑

Mohla byste vysvětlit, co znamená „ohrožena“?

(271) Ms H.: *Well, they have either... they're ■damaged in some way, they have exposed ■root systems,■ in some their bark systems ■appear to be...I forgot the technical term, Ms. R. can correct me...(laughs)...they, they, they've had stress, if you will. Or in other instance they're soft trees that may not be the most appropriate for this ■setting. And one of the things we'll be doing is certainly PLANting more trees at the a...mitigating...that we'll take away. And there will be ■species that are much more suitable■ for this type of urban stream area.*

No, byly buď... jsou nějakým způsobem poničené, mají obnažený kořenový systém, u některých jejich kůrový systém vypadá... zapoměla jsem odborný termín, slečna R. mě může opravit... (směje se)... ony, ony, ony byly namáhány (stresovány), jestli to tak můžu říct (jestli chcete). Nebo v jiném případě jsou to stromy s měkkým dřevem, které asi nejsou nejvhodnější pro toto prostředí. A jedna z věcí, které budeme dělat, je zajisté zasazení více stromů v... zmírňující dopady... (toho že tu nebudou stromy) které odstraníme. A budou tam druhy, které jsou daleko vhodnější pro tento typ území městského potoka.

4.1.6.2.1 Řečové jednání

Řečové jednání se i v této realizuje v přímé i nepřímé formě:

- *I also have Mrs. R. with me...;* (sdělení)
- *staff is recommending that ...;* (sdělení o doporučení)
- *you can tell from the picture I show* – nepřímý apel na posluchače („všimněte si“), v tomto příkladě je demonstrace, která probíhá právě teď (*I show*), zdůrazněna užitím přítomného prostého času.
- *we completed the tree impact study;*
- *they have exposed root systems;*

Sdělovací o možnosti adresáta něco vykonat nebo otázky jsou rovněž součástí zdvořilostních strategií, kdy jsou užívány místo direktivů:

- *Ms. R. can correct me;*
- *Could you explain what “compromised“ means?*

Jednou z dalších strategií je užití formule *if you will*, která má velmi formální charakter a v hovorovém jazyce se téměř nevyskytuje:

- *So that is the project in a nutshell, if you will.*

Velmi často se vyskytují vložené řečové akty, které ty ostatní komentují a vysvětlují. Tyto vsuvky bývají vedeny snahou usnadnit posluchačům orientaci v promluvě, dovysvětlují kontext promluvy, případně se týkají organizace promluvy a technických problémů (poslední příklad):

- *it's ... just to orient you ... this is Fayette here;*
- *let me see if I can get my thing to work ... here we go...* – vsuvka týkající se počítače a doprovodné prezentace

V protikladu k celkově formálnímu vyznění promluv působí prvky hovorového jazyka, které mluvčí používají. Jde zvláště o výplňové (parazitické) výrazy:

- *and just to go back to your reference to th... about 20 individuals that came out to walk just like council knew...*
- *I just really put sort of a refresher, ehm, hard points together but still some sort of addressing some of the newer updatings of things...;*

Kumulace parazitických výrazů a downtonerů způsobuje, že promluva působí ze začátku poněkud nejistě, místo odborných výrazů je použito *things*, neutrální až hovorové *put together*, což naznačuje solidaritu expertky s členy zastupitelstva – neexperty. Mluvčí se snaží potlačit svou odbornou převahu a učinit svou promluvu přijatelnější/přístupnější pro posluchače, zároveň je naladit přátelsky, nastavit solidární vztah, aby je mohla lépe přesvědčit.

S vyjadřováním solidarity souvisí rovněž užívání omezovacích výpovědí - hedges:

- *I think by now council should be fairly familiar with the project;*
- *basically, the purpose of the project is severalfold;*
- *we believe would have a greater value to do that;*

Modální výrazy omezují kategoričnost (jednoznačnost) řečového jednání. Jde o typický znak politických projevů. Proto se ani na zasedání městských rad neobjevují komisivy, a zvláště ne komisivy přímé, neboť jejich splnění by potom zastupovaní občané mohli vyžadovat:

- *there's also a few (trees) we believe we might be able to save ...;*
- *there are areas where we may be able to play with the slope;*

Pozice, kterou mluvčí zaujímá vzhledem k promluvě, se mění podle zvolené komunikační strategie:

- *we believe would have a greater value to do that, I think, in my ... in staff's opinion, the environmental system's analysis and the engineers', one of the primary objectives they were given in designing this project was to minimize tree impact. We understand it's an urban retrofit, they're not gonna be able to save all the trees. A number of trees are, and council's aware of it, are compromised in one way or another....;*

V uvedeném příkladu se mluvčí se nejprve projektuje jako součást týmu (1.os. pl.), poté mluví sama za sebe (1. os. sg.), ale rychle se opraví a opět vystupuje jako součást skupiny, nyní dokonce ve 3. osobě, aby byla zdůrazněna objektivita názoru. Je užito deagentní konstrukce - pasiva (*they were given*) a infinitivní konstrukce (*to minimize tree impact*). Solidární *we understand* se rychle mění na *they're not gonna be able to save all the trees* – které naznačuje, že za pokácení stromů může někdo jiný než autoři projektu (i když to není pravda). Navíc mluvčí dodává, opět za použití deagentní konstrukce, že stromy jsou stejně ve špatném stavu a že městská rada o tom přece ví – znovu dochází k naznačení, že za kácení stromů nenese mluvčí zodpovědnost a že toto kácení je vlastně záslužné.

Mezi typické znaky administrativního diskurzu můžeme zařadit také užití konjunktivu:

- *staff is recommending that City Council prove the final plans*
pro vyjádření direktivního aktu doporučení.

4.1.6.2.2 Lexikální prostředky

Také ve vystoupení zvaných osob se vyskytují formulace a formule typické pro administrativní a institucionální diskurz – typické jsou jmenné tvary a jmenné fráze, případně multiverbizace a kumulace podstatných jmen (ve funkci sekundárních adjektiv a přívlastků):

- *they were all personally notified by e-mail;*
- *(trees) that have been slated for possible removal;*

multiverbizace:

- *it has a strong vegetative aspect to it;*
- *they indicated a willingness to do work with us*
- *a technique that has proven really successful in use;*

častá ustálená spojení:

- *extensive amount of (concrete rubble);*
- *to add as stabilization factor;*
- *a very proven technique;*
- *a real asset to the project;*

popř. kondenzované nominální konstrukce:

- *we completed the tree impact study;*

Objevují se zde formální výrazy, které se v neformálním diskurzu téměř nevyskytují:

- *the council had the privilege of ...;*
- *the purpose of the project is severalfold;*

a odborné termíny, které rovněž přispívají k formálnímu vyznění promluvy:

- *swell system; drainage area; erosion sediment; fascines; dissipate energies; pollutants;*

Tyto termíny pocházejí z různých vědeckých oborů a dalších oblastí lidské činnosti v závislosti na tom, o jakém tématu vystupující mluví.

Nicméně i zde, vzhledem k tomu, že ne všechny části promluv jsou předem připravené a že jde o mluvený projev, mluvčí užívají neobvyklé výrazy

- *newer updatings of things;*

a spojení nestandardní

- *this was gonna be on this evening;*
- *this is actually very recent pictures;*

případně frázová slovesa, jejichž užívání je typické pro hovorový a neformální jazyk:

- *we put those in; (trees) that we'll take away.*

Důležitým prvkem, který se podílí na formálním vyznění promluv, jsou politicky korektní výrazy, které zjemňují a případně i zastírají význam a tudíž mají dopad i na posluchačovo vnímání reality:

- *we're not doing a lot of disturbance = we do not cause a lot of damage – v případě, že škoda vzniká a může být docela velká;*
- *the bridge is now compromised;*
- *we can avoid impact on those trees.*

4.1.6.2.3 Rétorické prostředky

Vystoupení zvaných hostů poskytuje více možností k využití rétorických prostředků, protože proslovy jsou delší a jejich úkolem je přesvědčit posluchače o správnosti názoru a postojů mluvčího. Časté je proto opakování:

- *we first start wanting to dissipate energies, we want to rest sediments, we want to stabilize the stream banks and promote infiltration;*

stejně jako metafory:

- *the pipe, it's severely cracked, it has a lot of erosion scarring behind it;*
- *that is the project in a nutshell;*
- *we may be able to play with the slope;*
- *so we're not doing a lot of disturbance, in fact, we're really just trying to enhance the vegetation that exists now;*

a kontradikce:

- *you're not addressing filtration, you're basically dissipating energies.*

4.1.7 Organizace průběhu jednání

4.1.7.1 Olomouc

Pokyny týkající se organizace průběhu jednání se vyskytují většinou jako součást promluv jednotlivých účastníků zasedání kdykoli, během kteréhokoli bodu programu. Jedná se o výzvy ke klidu – promluva (272), případně pokyny k řešení technických problémů – promluvy (273-5).

(272) *Primátor: ... a zároveň vás kolegové poprosím↓ přece jenom je tu ZVÝŠENÁ hladina hluku↑ i pana K.↓ abychom @ OMEZILI naše vzájemné diskuze↓ obtížně se moderuje↓ protože ten hluk je tady docela vepředu SLYšet↓■*

Ukázka (B)

(273) *Primátor: pro @ obsluhu hlasovacího zařízení připomínám↓ máte instruktážní @ materiály přímo u něj↑ kdybyste měli jakékoli problémy↑ jistě vám zodpoví tyto materiály jakékoli↓ problémy↑ s obsluhou hlasovacího zařízení↑*

Ukázka (C)

(274) *Primátor: Já poprosím ještě technickou obsluhu↓ jestli by mohla zjistit↓ @ proč nám to tak bzučí↓ ty mikrofony↓ ale nechci přerušovat↓*

Ukázka (D)

(275) *Náměstek M: tak↓ doufám↓ že technika již bude v pořádku↑ bylo to asi způsobeno tím notebookem↓ který tady byl umístěn↑*

4.1.7.1.1. Řečové jednání

Při organizaci průběhu jednání používají mluvčí asertivy:

- *je tu zvýšená hladina hluku;*
- *nechci přerušovat;*
a občas také expresivy:
- *doufám, že technika již bude v pořádku;*

Z hlediska zdvořilosti a strategií zachování tváře je zajímavé sledovat zvolený footing:

- *a zároveň vás kolegové poprosím, přece jenom je tu zvýšená hladina hluku, i pana K., abychom omezili naše vzájemné diskuze; obtížně se moderuje, protože ten hluk je tady docela vepředu slyšet;*

Mluvčí se nejprve z promluvy vyděluje (*vás poprosím*), i když na začátku působí jako agens, zachovává však tvář posluchačů (použití deagentní konstrukce *je tu zvýšená hladina hluku – místo vy děláte hluk*), což je ještě zdůrazněno, i když formálně zmírněno použitím spojení *přece jenom*. Výraz *zvýšená hladina hluku* je formální a tedy zdvořilejší než pouh *je tu hluk*. Poté se mluvčí obrací na jednotlivce, což působí ironicky, a poté do adresátů promluvy zahrnuje i sebe (inkluze) - *abychom omezili naše vzájemné diskuze*. K zachování tváře posluchačů je použito i vysvětlení - opět deagentní konstrukce *obtížně se moderuje; ... hluk je ... docela ... slyšet*, kterými se zároveň od promluvy odděluje i mluvčí.

Podobný footing se vyskytuje i v ukázce (D): použitím deagentní konstrukce se naznačuje, že přestože mluvčí zná původce technických problémů, zdvořile o nich/něm pomlčí a zachová tak jeho tvář.

Žádosti o nápravu technických nedostatků a výzvy ke klidu jsou formální a zdvořilé, mezi zdvořilostní strategie, které jsou použity, patří užití výzvy ve formě prosby:

- *poprosím ještě technickou obsluhu, jestli by mohla zjistit, proč nám to tak bzučí;*

a hedgeových výpovědí:

- *nechci přerušovat.*

4.1.7.1.2 Lexikální prostředky

Lexikální prostředky užívané v žádostech o řešení technických problémů a při organizaci jednání jsou omezeny na formální výrazy a slovní spojení:

- *omezit diskuze; obtížně se moderuje; obsluha hlasovacího zařízení; instruktážní materiály.*

Vyskytují se zde rovněž výrazy cizího původu (*moderovat*) a vyjádření knižní (*již*)

4.1.7.1.3 Rétorické prostředky

Vzhledem k tomu, že ve většině případů jde o pouhé vsuvky v jiných promluvách, nemají mluvčí prostor pro uplatnění rétorických prostředků. Jejich použití by bylo v těchto případech kontraproduktivní, neboť primárním cílem promluvy je objektivní pojmenování a vyřešení problému.

Výjimkou jsou výzvy ke klidu, kde je možnost uplatnění ironie, která má zapůsobit na posluchače a přesvědčit ho ke změně chování:

- *zároveň vás kolegové poprosím, přece jenom je tu zvýšená hladina hluku, i pana K.*

4.1.7.2 Greenbelt

V americkém kontextu se výzvy ke klidu neobjevují. Je to způsobeno jednak počtem zastupitelů, jednak tím, že přestože prostředí působí mnohem neformálnějším dojmem než české, jsou si účastníci zasedání dobře vědomi, že musí dodržovat pravidla diskuze, a pokud si skočí do řeči a začne mluvit více lidí najednou, téměř okamžitě si to uvědomí a přestanou. Předsedající má přirozený respekt, a proto jí nečiní potíže sjednat si při jednání pořádek, např. pokud se dostanou zastupitelé do sporu jako v promluvě (276).

Problémy týkající se techniky se rovněž řeší formou vsuvek, podobně jako v českém kontextu – promluva (277).

(276) *Mrs D.: Mr. O., Mr. O. ■... This ↑ is... It's gotten a little bit out of hand ■. If you have a personal grudge, complaint, concern... please put it in ↑ writing and send it to the city*

manager↓■. *Right. It's not a jury at this point. (laughs) Mr. M., I didn't realize we're doing a jury trial here↓.*

Pane O., pane O., ... Toto je... Vymklo se to trochu z rukou. Pokud máte osobní zášť, stížnost, obavu... prosím sepište to a pošlete to tajemníkovi města. Dobře. Teď v této chvíli to není porota. (směje se) Pane M., neuvědomila jsem si, že zde máme řízení před porotou.

Ukázka (B)

(277) *So just an overview on the project that's located in...in ■ the...let me see if I can get my thing to work...here we go...the Lakewood/Woodland Hills, ehm, watershed is about 120 acre...@watershed.*

Takže jen přehled projektu, který je umístěn v... v... uvidíme, jestli zprovozním tuhle svou věc... a je to/už to funguje... Lakewood/Woodland Hills, ehm, povodí má asi 120 akrů... povodí.

4.1.7.2.1 Řečové jednání

Z hlediska řečového jednání se v těchto relativně krátkých promluvách, většinou vsunutých mezi promluvy jiné, objevují asertivy:

- *it's gotten a little bit out of hand;*
- *here we go;*
- *it's not a jury at this point;*

direktivy v přímé

- *please put it in writing;*

i nepřímé formě

- *let me see if I can get my thing to work.*

Oslovení je opět pouze formální:

- *Mr. M., Mayor D.*

Objevuje se zde i ironie, která je přátelská a slouží k snížení emocionálního napětí mezi účastníky diskuze:

- *It's not a jury at this point. (laughs) Mr. M., I didn't realize we're doing a jury trial here.*

4.1.7.2.2 Lexikální prostředky

Užité lexikální prostředky zdůrazňují formální charakter promluv, objevují se multiverbizace:

- *put it in writing*

a termíny

- *a jury trial.*

Na druhé straně se vyskytují rovněž nestandardní výrazy:

- *it's gotten a little bit out of hand.*

4.1.7.2.3 Rétorické prostředky

Vzhledem ke krátkosti promluv sloužících k organizaci jednání, se zde rétorické prostředky téměř nevyskytují. Nicméně ve výše uvedeném příkladu můžeme najít výčet tří skutečností:

- *if you have a personal grudge, complaint, concern ...*

jehož užití slouží ke zdůraznění naléhavosti promluvy.

4.2 Vyjadřovací prostředky charakteristické pro politicko-administrativní diskurz (Shrnutí a srovnání)

4.2.1 Řečové jednání

Při zasedání městských rad a zastupitelstev jsou v českém i americkém kontextu nejčastěji užívané řečové akty akty sdělovací (asertivy) ve formě přímé:

- *připomínám, že k přijetí usnesení na našem jednání je potřeba nadpoloviční většina;*
- *konstatuji, že jsem obdržel omluvy před jednáním zastupitelstva;*
- *což vám doporučuji;*
- *we introduce it for the second reading;*
- *I'm just saying;*

a ve formě nepřímé:

- *jiné návrhy nejsou, o tomto návrhu se nehlasuje;*
- *pan Š. mi avizoval, že bude mít půlhodinové zpoždění;*

- *nejsou žádné další přihlášky do diskuze;*
- *you had a question;*
- *I'd prefer to have it on the agenda;*
- *we post it on the website.*

Direktivy se objevují méně často. Ve formě přímé se téměř neobjevují, což souvisí se zdvořilostí a formálností promluv při jednání:

- *přihlaste se;*
- *call a roll;*
- *all those in favor please say "aye";*

Většinou se objevují v nepřímé podobě:

- *pojd'me hlasovat; řekněme;*
- *já bych poprosil o upřesnění; prosím o návrhy z klubů;*
- *máte slovo;*
- *let me explain;*
- *do we have a second?*
- *could you explain what "compromised" means?*

Výzva bývá často za zdvořilostních důvodů formulována jako prosba.

Deklarativy jsou v kontextu jednání zastupitelstva i městské rady hojně zastoupeny. Bývají součástí ustálených formulí a formulací typických pro jazyk zasedání:

- *předávám mu slovo;*
- *končím v tuto chvíli diskuzi;*
- *I move that we accept the minutes;*
- *we introduce it for the second reading.*

Komisivy v přímé formě se v promluvách účastníků jednání městských rad a zastupitelstev téměř nevyskytují – výjimkou je americký slib věrnosti (Pledge of Allegiance), který se používá pravidelně na začátku jednání:

- *I pledge allegiance to the Flag ...*

Pokud se komisivy vyskytnou, bývá ze strany mluvčích snaha jejich platnost do určité míry omezit:

- *my se jí (studii) budeme nějak zabývat.*

Ani v nepřímé realizaci nejsou komisivy příliš časté, což je způsobeno tím, že politici neradi cokoli slibují při oficiální příležitosti, kdy by po nich občané, které zastupují, mohli splnění slibu vymáhat. Na rozdíl od volebních shromáždění je jednání zastupitelstva/městské rady oficiální a závazné – zastupitelé, pokud chtějí něco prezentovat jako slib, používají různé konstrukce, které jim umožňují slib relativizovat, případně úplně popřít. Oblíbené jsou různé typy modálních konstrukcí:

- *ten propad se může přiblížit až k těm sto čtyřiceti milionům;*
- *já nejsem schopen podat přesnou informaci;*
- *there are areas where we may be able to play with the slope;*

případně omezující konstrukce:

- *s každým individuálním problémem je možno se samozřejmě obrátit jak na mě, tak na moje kolegy;*
- *we believe would have a greater value to do that.*

Expresivy mluvčí při zasedání používají velmi zřídka:

- *se těším na naše setkání dvacátého dubna;*
- *musíme říkat, že je nám líto;*
- *chci vyjádřit naději;*
- *I'm just concerned about...;*
- *I'm happy that....*

V rámci jednoho řečového jednání mohou existovat podsložky – reference k jinému řečovému jednání, různé vysvětlující vsuvky a dodatky.

4.2.1.1 Formálnost a neformálnost

Pro jazyk zasedání městské rady a zastupitelstva je charakteristická snaha o formálnost projevu: jak v českém, tak v anglickém prostředí převažuje spisovný jazyk. Někdy se v češtině objevují dokonce výrazy knižní

- *leč přesto mi dovoluňte již nyní konstatovat;...*

V angličtině jsou knižní, případně zastaralé výrazy omezeny na ustálené obraty spojené s průběhem schůze: např. výraz *aye (ano)* pro vyjádření souhlasu s návrhem a na výrazy, vazby či slovosled běžné pro právnícký styl.

- *non-custodial parents that are court-ordered to pay the medical child support ... if in fact the court orders regardless the non-custodial parent moves would be to follow that parent;*

Pro administrativní styl je v americké angličtině typické využití konjunktivu, který v jiných lokálních variantách a stylech již zcela vymizel nebo se omezuje na několik málo ustálených výrazů (*Long live the Queen*). Zde se objevuje v kontextech spojených s žádostí, výzvou nebo přáním:

- *he demanded that decision be revoked...*

Někdy se naopak objevují i výrazy z obecné češtiny, dialektu (hanáčtiny), které mohou být použity na přiblížení se adresátovi (veřejnosti), v angličtině potom tuto funkci přebírají stažené tvary, hovorové a slangové výrazy. Především u mluvčích z řad veřejnosti, je využití těchto výrazů nedílnou a charakteristickou součástí jejich jazykového projevu.

- *v zákoně je napsaný*
- *já si uvědomuju*
- *jak vlastně procentuelně se zhodnotí poplatek dotyčného občana*
- *nebo by měl každé den platit pokutu*
- *bévalý tenisový kurty*
- *takže vám tam přijede nějaké kolega*
- *tam v tým úvodu*
- *I'd like just address very briefly two items I know you are concerned about and one was the service bureau, right?*
- *that's gonna be very helpful to many senior communities throughout the state, that bill will be signed tomorrow, oh on Thursday, sorry;*
- *I wanna thank Dave and your city manager for being involved in a work groups on those two particular items;*
- *I had a couple of bills I was particularly pleased to pass;*
- *you have done a fine job getting us the stats (= statistics) and data;*
- *management seems to be on top of the problem.*

Snaha o formálnost vyjadřování se projevuje jak v řečovém jednání, tak i při výběru lexikálních prostředků. Proto mluvčí používají různé ustálené formule, formulace a termíny. Terminologii se budeme věnovat v rámci analýzy lexikálních prostředků.

4.2.1.2 Ustálené formulace

Institucionálnost se projevuje v ustálených obratech, které jsou pro tento typ jazykové situace charakteristické. Tyto obraty se objevují zvláště ve standardních bodech jednání, tj. např. při zahajování zasedání, hlasování, předávání slova, uvádění jednotlivých bodů programu apod.

- *nyňi předám slovo panu primátorovi;*
- *k přijetí usnesení na našem jednání je potřeba nadpoloviční většina;*
- *navržený seznam konzultantů byl schválen jednohlasně.*
- *tonight's work session is the public safety session;*
- *the floor is all yours;*
- *do we have a motion?*

Snaha o ozvláštňení ustálených formulací se projevuje ve využití neotřelých slovních spojení, případně obrátů, které nejsou pro daný typ projevu (vedení schůze, zasedání) obvyklé:

- *dovolím si vás poprosit, abychom se teď vrhli už na tu suchou věcnou agendu dnešního jednání*
- *and it was a delight as usual and I don't have any other questions. Does anyone else have any other questions?(laughter) OK, I see that Mr. T. has a standard one right now.*
- *and we don't necessarily have the best of all possible news for Greenbelt but I'm sure there is some good news that you can give to us from this past session (of the state legislative bodies). So who would like to begin?*
- *and Lieutenant Camp, do you have any words to say?*

Někdy mluvčí využívají pro ozvláštňení ustálených formulací i ironie a sebeironie:

- *Tabulka jedna se odborně nazývá věštění z křišťálové koule, protože nám popisuje něco, co ještě nenastalo a nikdo neví, jak se bude situace vyvíjet do konce roku.*
- *Prosím o vyjádření pana konzultanta K., momentálně se v těchto materiálech složitě orientuju. Pan konzultant K. neví, leč chceme -li hlasovat, musíme mít odpověď.*
- *Primátor: Poprosíme ho tedy, aby nad tím hluboce přemýšlel, a my zatím budeme pokračovat...*
- *Děkuji za slovo. Kdybych chtěl být možná vtipný, tak bych se pozastavil nad tím, ...*

O obměnách ustálených formulí a formulací se dále zmíníme u podkapitoly věnované humoru a ironii a aluzím.

4.2.1.3 Zdvořilost

Mezi nejčastější zdvořilostní strategie, které mluvčí při zasedání používají, patří užití zdvořilostních formulí, nepřímých komunikačních strategií a hedgeové (omezující) výpovědi.

Konvenční zdvořilostní formule se jak v českém, tak v americkém kontextu objevují velmi často:

- *dovoluji si uvést; dovolte mi konstatovat;*
- *could you put it on agenda; call the roll, if you will.*

První příklady z obou jazyků ukazují, že tyto formule jsou významově ekvivalentní k *uvádím*, případně *put it on agenda*, nicméně z hlediska „politic talk“ obsahují výrazné zdvořilostní prvky, které v ekvivalentních výrazech chybějí.

Při zdvořilém vyjadřování mluvčí velmi často užívají různé typy nepřímých komunikačních strategií:

- *předpokládám, že nebude dán požadavek, aby každý zastupitel dostal kompletní znění smlouvy;*
- *Mr. R. has asked for that item to be withdrawn.*

Tyto strategie dávají posluchačům (teoretickou) možnost předstírat, že nepřímo formulovaná výzva není určena jim, zachovávají tak jejich tvář a částečně i tvář mluvčího, která je takto chráněna před odmítnutím výzvě vyhovět.

Další velmi frekventovanou zdvořilostní strategií je užití hedgeových výpovědí:

- *myslím, že je dobré; chtěl bych vyřešit; já to možná vysvětlím extenzivněji;*
- *I think the report needs to be made public; dates that I wanted just to put down; which is a possibility.*

Hedges mohou být použity jak k oslabení autoritativního vyznění výpovědi (*chtěl bych vyřešit*) a k ochraně negativní tváře posluchačů, tak i k omezení platnosti/pravdivosti a tudíž k ochraně negativní tváře mluvčího (*já to možná vysvětlím*).

Vidíme, že se při zdvořilých výpovědích velmi často dochází k užití různých stupňů modality (kromě prvního českého příkladu). Nicméně mluvčí neuvívají modálních konstrukcí pouze ze zdvořilostních důvodů. Někdy může modální vazba akcentovat persvazivnost sdělení:

- *je potřeba na úvod ... zdůraznit;*

- *the report needs to be made public;*

jindy naopak mluvčí zdůrazňuje určitou nejistotu (i když opět zde může jít o zdvořilostní strategii)

- *já bych možná připomněl;*
- *maybe we need to reduce the cost of that.*

Obecně modální konstrukce slouží zastupitelům a radním (tedy politikům) k tomu, aby se vyhýbali jasným formulacím, slibům, jejichž splnění by občané mohli chtít vymáhat:

- *protože jsme nechtěli ten problém, ani jsme ho nemohli řešit ze dne na den;*
- *kteřá má být, původně měla být vypsána;*
- *we feel that it can handle the flows as well;*

4.2.1.4 Moc a solidarita, footing

Se zdvořilým vyjadřováním souvisí komunikační strategie, které se používají k vyjadřování vztahů moci/vůle a solidarity. Přímé projevy moci (ve formě přímých direktivů – *přihlaste se*) se při jednání zastupitelstva a městské rady vyskytují velice zřídka, většinou se mluvčí snaží zdvořilým a formálním vyjádřením neohrozit negativní tvář posluchačů.

Kromě výše zmíněných zdvořilostních formulí, hedgeových výpovědí a nepřímých vyjádření mluvčí střídají různé deagentní konstrukce, které potlačují, případně zastírají jejich vůdčí postavení a status:

- *aby gong zahájil zasedání;*
- *diskuze začala už skoro před třemi lety;*
- *toto téma je démonizováno;*
- *nikdo neví, kde na ni vzít peníze;*
- *error was made at the staff level;*
- *the change will take effect;*
- *signs being taken down;*
- *is there any consideration of adding another area?*

V amerických projevech se mnohem častěji než v českých objevují vyjádření, která působí na pozitivní tvář posluchačů, pozitivní vyjádření, která oceňují jejich činnost, poděkování a pochvaly, ale také otevřené projevy vlastenectví a lásky a obdivu k Americe.

Z hlediska českého mluvčího i adresáta jsou některá tato vyjádření vnímána jako příliš patetická, z amerického pohledu jsou však zcela na místě a adresát očekává, že mluvčí takových, pro český kontext tedy až přehnaných výrazů použije:

- *what we've done I think we did excellent job together as a team of 23rd district ... I look forward to future and I look forward to campaign in summer to make sure I am back representing Greenbelt in legislative sessions. Thank you.*
- *Madam Mayor, members of the council, let me just first as always compliment you all as a council, a mayor, your staff and Dave for your work ... you present yourself in a very proud way and it makes me proud of you and proud to represent you.*
- *I just want to thank everyone specially the students for their hard work. I also thank the parents, and the faculty, and the principals for helping these young people to develop into wonderful, wonderful citizens they have become. So we thank everyone, this is the future of Greenbelt and all of the United States and we really welcome their bright smiles and their intelligence and the hard work. Thank you all very, very much."*
- *I further call upon all citizens of Greenbelt to observe Wednesday May 15th 2002 as Police officers Memorial Day and honor of those police officers to throw their courageous deeds, have lost their lives or have become disabled in the performance of the duty and I just would like to thank you, very very much in behalf of all of the police officers.*
- *in fact tonight, our honor guard is privileged and honored to be staying vigilant over the site where the officers are being celebrated...*
- *thank you both, not both, all of you, very very much for all you have done and we appreciate that you're coming every year to fill us in and I know that you'll be doing this again in various places throughout the city and the region for next couple of weeks. I hope you'll have sometime for some vacation at some point. Thank you.*

V českém kontextu se pochvalami a výrazy vlastenectví šetří; o něco častější jsou poděkování:

- *chtěl bych tedy poděkovat všem, ať už náš projekt dopadne jakkoliv, ještě jednou opakují, Olomouckému kraji a jeho představitelům, městu Olomouci, jeho Radě i Zastupitelstvu, ale i mnoha ...*

Komunikační strategie, které vyjadřují vztahy solidarity, jsou opět frekventovanější při jednání americké městské rady, a to dokonce i při kontroverzích:

- *what you have, your concern, which is a valid concern;*

- *I'm opposed to the principle of having the city staff involved in putting up signs. Period. You know, I think it's a bad idea* – po silně autoritativním vyjádření následuje jeho zmírnění fatickým výrazem *you know* a vysvětlením postoje mluvčího, které rovněž chrání tvář posluchače.

V českém kontextu by přílišná snaha o solidaritu působila jako slabost a v některých případech by také byla v rozporu s českým pojetím formálnosti a zdvořilosti – promluva by působila nenáležitě familiárně.

Totéž platí o používání fatických výrazů (*you know, I see*), které rovněž přispívají k vyjádření solidarity jako důkaz toho, že mluvčí posluchače vnímá a bere na něj a jeho potřebu zachování tváře ohled.

Se zdvořilostí, projevy moci/vůle a solidarity souvisí rovněž střídání inkuzivity a exkluzivity mluvčího v rámci participačního rámce (footing):

- *kolegyně a kolegové, jsme u bodu číslo dvě dnešního jednání zastupitelstva, tím je kontrola usnesení a já už teď vás si dovolím poprosit, abychom se vrhli na tu suchou věcnou agendu dnešního jednání a probrali po stranách tento materiál...*
- *if we're concerned also about an item that the mayor has put up quite a number of times, which is making it easier for the candidates ... in terms of the cost of the campaign, having gone through experiences, going back now for me thirty years, the first time I ran, I remember one of the highest percentages of expenditures for campaign. ...*

Inkluzivní *my* slouží k identifikaci mluvčího s adresáty, ke zdůraznění že mluvčí je spolu s adresáty součástí jedné skupiny (legitimizace). Inkluze představuje nejen zdvořilostní strategii, ale také strategii persvazivní. Naopak použitím 1. os. sg. (exkluze) zdůrazňuje mluvčí svou autoritu a výlučné postavení v promluvě.

4.2.1.5 Oslovení

Se zdvořilostí a formálností promluv při jednání zastupitelstva a městské rady souvisí rovněž oslovení.

Oslovení je dalším typickým znakem institucionální komunikace, má své jasně rozeznatelné charakteristické rysy. V českém kontextu se jedná téměř výhradně o formální oslovení *pane primátore, paní náměstkyně, pane inženýre, paní magistro* atd., v americkém prostředí bývá kromě obvyklého formálního *Sir, Madam, Mayor, Madam Mayor, Chief (of the Police)*, a neutrálního *Mr. Roberts*, někdy použito i oslovení křestním jménem *Jim, Dave*.

K neformálnímu oslovení dochází nicméně pouze výjimečně např. v diskuzi, při pracovním zasedání rady, tedy v situacích, kdy mluvčí zapomene, že promluva je určena nejen bezprostřednímu adresátovi, ale zprostředkovaně i veřejnosti, která pak může mít problémy s identifikací příslušné osoby.

V českém kontextu by oslovení křestním jménem bylo vnímáno jako porušení zásad „politic talk“, jako nezdvořilé vůči oslovenému i posluchačům.

4.2.1.6 Humor a ironie, hra se slovy

K oživení projevu, a tím i upoutání pozornosti adresátů slouží také humor a ironie. Mluvčí užívají humorných a ironických vyjádření k tomu, aby svůj projev ozvláštnili a odlišili od promluv jiných mluvčích, aby ho snadněji zapamatovatelným. Humor a ironie může plnit také funkci persvazivní, případně může jít o (ne)zdvořilou reakci na předchozí promluvu:

- *ten pes je zakopán na celostátní úrovni;*
- *další hřebíček do rakve některým podnikatelům;*
- *poučil jsem se, že když se má někde postavit dálnice, tak ta dálnice každému strašně škodí, ale v okamžiku, kdy už stojí a má něco stát vedle ní, se ukáže, že vlastně neškodí ničemu a že nejlépe je pěstovat obilí a jiné plodiny hned vedle dálnice;*
- *we started at 8, nowadays they want to start at 7. It's because of those very, very talkative elected officials;*
- *summer (police) uniforms (more suitable for Washington weather) ... and you don't want the hat with little fans inside ... (pantomimicky předvedeno)*

Zatímco u amerických mluvčích bývají humor i ironie přátelské, v českém kontextu může ironické vyjádření vyznít velmi nezdvořile a přejít až k sarkasmu (3. příklad). V angličtině tato tendence souvisí se snahou působit vždy pozitivně, která je v americké společnosti na rozdíl od české velmi silná. V českém prostředí naopak někdy převládá snaha zvítězit nad protivníkem za každou cenu.

- *... stojí tam už různé budovy, obchvat a my chceme udělat to zvěrstvo a zabrat část zemědělské půdy a umožní se tam vystavět technologický park. Také připomenu to, co nemůžete vědět, že pod olomouckým Horním náměstím je zemědělská půda bonity 1. Tedy nevím, jak se našim předkům podařilo postavit všechny stavby. Možná proto, že neexistovalo hnutí Duha.*

Humor a ironie bývají spojeny se hrou se slovy a aluzemi a rovněž také s metaforami a dalšími obraznými prostředky, proto bude jejich užívání rovněž zmíněno u příkladů rétorických prostředků, které mluvčí užívají při zasedání zastupitelstev a městských rad.

4.2.2 Lexikální prostředky

Jednání zastupitelstev a městských rad je součástí institucionálního, administrativního a politického diskurzu, proto je pro ně, jak už byly zmíněno výše, charakteristický formální jazyk s akcentovanými prvky zdvořilosti. Formálnost se projevuje i při výběru lexikálních prostředků.

4.2.2.1 Terminologie

Ve všech ukázkách se objevují výrazy charakteristické pro politicko-administrativní diskurz: *vydiskutovat, prohlásovat, nehlasovatelný (návrh), to ban (the bill), city charter* apod. V závislosti na předmětu jednání se potom vyskytují odborné výrazy z různých oblastí – z oblasti legislativy, ekonomie, životního prostředí, zdravotnictví, sociální péče, stavebnictví, ochrany obyvatelstva apod.

- *pokud stát nezmění centralizovaný charakter fiskální soustavy;*
- *úředníci na Ministerstvu životního prostředí se drželi dikce zákona;*
- *my budeme teď v nejbližší době řešit zasíťování inženýrskými sítěmi;*
- *bonita půdy;*
- *non-custodial parents that are court ordered to pay the medical child support;*
- *we took the money out of it, we took out the break-up fee, we took out the big bonuses, we took out severance pay;*
- *schools that are considered ... by the environmental groups as sick buildings;*
- *House bill 917 ... related to human research protection;*
- *traffic citation decline;*
- *overtime costs;*
- *drainage area.*

Užitím termínů mluvčí zdůrazňují odbornost promluvy a svůj status odborníka pro danou problematiku, což jim umožňuje lépe přesvědčit adresáty o správnosti svého názoru.

4.2.2.2 Výrazy cizího původu

Kromě využití terminologie různých oborů někteří mluvčí poměrně často používají slova cizího původu. Tyto výrazy se v českém prostředí vyskytují jak pro ozvláštňení projevu a tím připoutání pozornosti adresátů, tak i při popisu skutečnosti, pro kterou neexistuje český výraz a bylo by třeba použít delšího opisu a vysvětlování. Užití výrazů cizího původu v češtině rovněž slouží ke zvýšení stylové úrovně promluvy, proto je patrná snaha užít takový výraz, aniž by byl v daném kontextu vhodný (poslední příklad):

- *dovolím si takové krátké entrée;*
- *aby nám vždy ex post řekli;*
- *abychom ho (program) odsouhlasili en bloc;*
- *v tuto chvíli si dovolím udělat malé intermezzo spolu s vysvětlením, které vám podá pan náměstek M. ...*
- *kladli jsme si také otázku, jestli ve stávajících brownfieldech jsou nějaké prostory pro takovou aktivitu;*
- *jednání byla věcná, obsahová, argumentační, odpovídající zákonu, který tu proceduru reguluje, takže hledat něco tajemného na tom, že se jednání účastnil pan K., který o tom logicky věděl nejvíce, je naprosto triviální.*

Slovo *triviální* je v tomto kontextu nesprávně použito, neboť znamená „zcela obyčejný, všední“, případně „banální“, tedy „otřelý, otřepaný“ (Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, s. 455). Užitím výrazů cizího původu se mluvčí snaží dosáhnout vyššího stylu i za cenu toho, že výraz nepoužije úplně správně (předchozí případ), použije nesprávný tvar (*procentuelně*) nebo je užití redundantní (*detašované odloučené pracoviště*).

V jednání americké městské rady se výrazy cizího původu téměř nevyskytují. Je to způsobeno jednak pozicí angličtiny jako světového jazyka, jednak naopak obecnou neznalostí cizích jazyků v americké společnosti. Užívání takových výrazů může být tedy chápáno adresáty z řad voličů jako vyvyšování se nad nimi, „předvádění se“, užívání španělských/hispánských slov potom jako „vlichocování se“ pokud je použito Nehispancem směrem k hispánské menšině.

4.2.2.3 Citově zabarvené výrazy, deminutiva, eufemismy, politicky korektní vyjádření

Kromě neutrálních a formálních výrazů mluvčí používají i slova citově zabarvená, deminutiva, eufemismy a různé výrazy, které souvisí s politicky korektním vyjadřováním. Tyto výrazy se neobjevují příliš často, a pokud je mluvčí zvolí, souvisí to s persvazivní funkcí promluvy, s jejich cílem přesvědčit adresáty.

Citově zabarvené výrazy dodávají promluvě na důrazu a sdělují adresátům (voličům), že mluvčímu není záležitost lhostejná, že mu na ní záleží.

- *to je setsakramentský rozdíl;*
- *pokud ještě někdo vymyslí takové kulišárny jako jeden nejmenovaný ministr financí.*

Angličtina používá pro vyjádření důrazu jiné jazykové prostředky, např. opakování slov, použití pomocného slovesa *do* v kladné větě, případně i obrazné vyjádření:

- *thank you all very, very much;*
- *he did vote for the bill;*
- *landmark piece of legislation*

Jak již bylo zmíněno, deminutiva a eufemismy se při jednání zastupitelstev a městských rad příliš často nepoužívají. Pokud ano, jde o vyjádření, které slouží ke zlehčení problému, případně vyznívá (občas i nechtěně) ironicky:

- *tam je taková drobná chybička.*

Užití deminutiv souvisí s omezovacími, hedgeovými výpověďmi, které mají ochránit tvář posluchače i mluvčího:

- *trošku; maličko*
- *sort of, a bit of; little*

Užití eufemismů souvisí se zdvořilostí a se snahou nepoškodit tvář adresáta promluvy.

V americkém kontextu se častěji než v češtině se objevuje snaha po politicky korektním vyjádření. V češtině se politicky a hlavně genderově korektní výrazy vyskytují hlavně při oslovení nebo při referenci ke konkrétní osobě (*kolegyně a kolegové; paní náměstkyně*), v americkém kontextu jde i o odkazy na jiné než genderové skutečnosti: *eliminate employees, compromised trees, disruptive type of people*“ = lidé se sklony k poruchám chování, tj. výtržníci.

4.2.2.4 Multiverbizace a ustálená spojení

Zatímco výše zmíněná expresíva se v institucionálním a administrativním diskurzu neobjevují příliš často, neboť jsou v rozporu s převládající snahou o objektivnost a formálnost projevu, multiverbizace a ustálená spojení jsou spolu s formullemi, ustálenými formulacemi a termíny pro tento typ diskurzu typické:

- *předložit námitku; položit otázku; učinit dohody; dostat se do nesouladu; dojít k rozporu – došlo k rozporu;*
- *have a request; make an addition; make a decision;*

Ustálená spojení obsahují často redundanci a získávají charakter klišé, podobně jako některé metafory, které budou zmíněny v následující podkapitole:

- *podat přesné informace; dlouze diskutovat; zásadní střet; palčivá problematika; okamžitá potřeba;*
- *say a few words; make it clear;*

Některá spojení jsou nestandardní a patří k administrativní a institucionální variantě profesní mluvy, např. *vydiskutovat problémy*.

Prostředkem, který ovlivňuje, zda je promluva vnímána formálně, případně neutrálně a neformálně, je v angličtině používání tzv. frázových sloves. Frázová slovesa jsou vzhledem ke svému původu (z anglosaského substrátu) vnímána jako neformální, případně neutrální součást lexikální zásoby, zatímco synonymní jednoslovná vyjádření (z normanštiny a latiny) jsou nedílnou součástí formálního a vyššího stylu (srov. *go on – continue* apod.):

- *put out the report – the report could be released publicly.*

Při jednání americké městské rady se vyskytovala jak frázová slovesa, tak i jednoslovná vyjádření. Jednoslovné výrazy se užívaly zvláště v souvislosti s oficiálními formullemi a formulacemi:

- *we are adjourned;*

frázová slovesa potom převažovala v nepřipravených promluvách, případně v diskuzi:

- *bring it up again.*

4.2.3 Rétorické prostředky

Na zasedáních se v obou jazykových prostředích objevují jak připravené, tak i nepřipravené projevy. Adresáty jsou nejen lidé bezprostředně přítomní v místnosti či zasedacím sále, tedy kolegové volení zástupci, zaměstnanci úřadů a zástupci veřejnosti, ale také širší veřejnost – voliči, kteří se o názorech mluvčích dozvídají zprostředkovaně, prostřednictvím záznamů (video, audio), zápisů (zápisy ze zasedání, minutes) nebo ze zpravodajství a komentářů v médiích.

Mluvčí se snaží adresáty přesvědčit o správnosti svých názorů a postojů, obhájit svá stanoviska i stanoviska svého stranického klubu. Stranické zařazení bývá v českém kontextu důležité hlavně na úrovni větších měst, v Olomouci tedy hraje určitou roli stranická příslušnost jednotlivých zastupitelů, hlavně jejich příslušnost ke koalici stran ve vedení města nebo naopak k opozici. Opoziční zastupitelé velmi často vstupují do diskuze s dotazy, zpochybňují názory a stanoviska vedení města, snaží se zvrátit návrhy usnesení, které považují za nesprávné nebo škodlivé pro město, případně pro svou stranu a své voliče. V případě americké komunální politiky nehraje stranická příslušnost (opět kromě velkých měst jako je New York či Washington D.C.) velkou roli. Radní zde musí veřejnost přesvědčit, že konají ve prospěch všech obyvatel města a že tvoří dobrý tým, schopný co nejlépe řešit všechny problémy.

V jazykových projevech proto mluvčí využívají celou škálu řečnických prostředků, které mají za cíl ovlivnit adresáta a přesvědčit ho o správnosti svých názorů. Jedním z cílů je rovněž snaha odlišit se od ostatních zastupitelů, zviditelnit se a tím zvýšit svou naději na další zvolení.

Při zasedání se objevují humorné vsuvky, ironie (někdy nechtěná), hra se slovy spojená s různými aluzemi, metaforami a obraznými vyjádřeními obecně.

4.2.3.1 Metafory a další obrazné vyjadřovací prostředky

Velmi oblíbeným a využívaným prostředkem sloužícím jak k popisu složitých skutečností, tak i k důraznějšímu přesvědčování posluchačů jsou různá přirovnání, obrazná vyjádření a metafory, od jednoduchých až po poměrně složitá podobenství.

- *s politováním se musím vyslovit ke špatné spolupráci university a města, protože právě dnes pořádně zaskřípala;*

- *my jsme schopni ještě pár let tu kouli tlačit před sebou, ale jednou dojde k problému a musí se vláda zamyslet nad financováním obcí, protože dlouhodobě ten vývoj není udržitelný;*
- *ještě v dobách mého mládí se hovořilo o Olomouci, že spí spánkem Šípkové Růženky;*
- *za sebe i poslanecký klub KDU mohu říct, že i my jsme prošli útrpnou cestou odpovědnosti rozhodování, co má na té misce vah větší váhu;*
- *(stát) takhle ukazuje prstem na zastupitele a říká, vy buďte ti špatní, kteří takhle zatěžují znova občany svého města nebo obce daní, která zdaňuje již několikrát zdaněné;*
- *Když jsem v noci přemýšlel, napadlo mě jedno starodávné podobenství, "projít uchem jehly." Protože ono místo, na kterém by mělo vzniknout Středoevropské fórum, je totiž skutečně takovým uchem jehly od pravěku. Každý, kdo chtěl projít Moravou od západu na východ, od jihu na sever, tak musel procházet tímto místem a touto soutěskou. Ale uchem jehly bude toto místo i pro architekta, neboť to bude velmi složité. Uchem jehly se ale projekt stane i pro vystavující umělce. Protože budou konfrontováni s něčím, kdy nikdy dříve nemohli být. Uchem jehly se stane i pro budoucí návštěvníky. Přijmou ho nebo nepřijmou ho? Anebo na to stačit nebudeme? A uchem jehly se stane i dnešní zasedání.*
- *without a doubt that bill was landmark piece of legislation to bring the excellence bill. And it just didn't happen overnight;*
- *it was a daunting challenge with over a billion dollars in deficit in fiscal year 2003, the national recession coupled with significant fiscal demands of September 11 terrorist attack gave us a big hole we have to fill;*
- *(it) tooks back the legislator to get to another bite of the apple, depending on what insurance commissioner does;*
- *all those things we've kind of short change in last 3 or 4 years, has not been a priority on our radar screen;*
- *we all voted against it, but we just haven't had the muscle to do it;*
- *I know (though) you try very hard, you don't always bring back a bacon (= money, favorable decisions) but then again it sometimes is impossible.*

Metaforu lze zařadit i mezi lexikální prostředky – zde jde o metafory, které už většina mluvčích jako obrazná vyjádření nevnímá (lexikální metafory):

- *dát projektu zelenou;*
- *aby nás provedl tím materiálem;*
- *lovit v paměti; kostra projevu.*

Některé metafory jsou pak tak často užívané, že je posluchači nejen za metafory nepovažují, ale vnímají je jako klišé (klišé metafory):

- *byly vyčerpány veškeré jiné možnosti;*
- *rozhodli jsme se ten problém otevřít.*

Naopak v jiných příkladech je metafora rozvíjena do rozsáhlého podobenství, kde se využívá i dalších rétorických prostředků (opakování, gradace, paralelismus):

- *ono místo, ..., je totiž skutečně takovým historickým uchem jehly... mluví na poměrně rozsáhlé ploše promluvy rozvíjí paralely s metaforou projít uchem jehly.*

Mluví metafory využívají jako velmi účinný persvazivní prostředek, podporují jimi své názory a postoje. Pro adresáty je důležité, aby si uvědomili nejen to, co jim mluví prostřednictvím metafory zdůrazňuje, ale také ty rysy reality, které mluví prostřednictvím metaforického obrazu potlačují nebo zcela zamlčují:

- *se hovořilo o Olomouci, že spí spánkem Šípkové Růženky*

Tato metafora zdůrazňuje obraz Olomouce jako města, kde se nic neděje, a projekt, který mluví propaguje, je představován jako něco, co Růženku – Olomouc probudí z jejího spánku. Jsou potlačeny ty aspekty města, které by ho naopak charakterizovaly jako moderní univerzitní město, město, kde se rozvíjí podnikání apod.

4.2.3.2 Ostatní rétorické prostředky

Kromě metafor, obrazných vyjádření, humoru, ironie a hry se slovy se při jednání objevují i aluze - odkazy na jiné texty, které jsou s obraznými vyjádřeními a hrou se slovy často spojeny. Velmi oblíbené jsou rovněž řečnické otázky, paralelismus, opakování, gradace a tzv. výčet tří skutečností (list of three), velmi populární v amerických projevech (J. F. Kennedy, M. L. King).

Užitím rétorických prostředků je zdůrazněna expresivita a persvazivnost jednotlivých příspěvků při projednávání programu zasedání, kdy se mluví snaží přesvědčit ostatní účastníky o správnosti svých postojů a názorů.

Aluze, tedy narážky a odkazy na různé literární, biblické i jiné texty (např. z filmů apod.) se ve veřejných projevech objevují poměrně často a zasedání zastupitelstev nejsou výjimkou:

- *... zda nemůžeme ten gordický uzel rozetnout redukcí toho projektu?*

Jak už bylo zmíněno dříve, aluze (zde na rčení a úsloví) bývá spojena s hrou se slovy, případně s humorem a ironií:

- *ten pes je zakopán na celostátní úrovni;*
- *další hřebíček do té rakve některým těm podnikatelům;*
- *it's all dangerous five.*

Aluze jednak ukazují na vzdělanost autora (aluze literární, biblické, v anglickém kontextu např. hojně citace a obměny Shakespeara), jednak mají za cíl podpořit inkluzi mluvčího a adresátů do jedné skupiny, která narážku chápe, a tím posílit pouto mezi nimi („my kluci, co spolu mluvíme“).

Velmi oblíbené řečnické otázky se používají na upoutání pozornosti adresáta již od antických dob, často se objevují i v současných projevech:

- *Proč si myslím, že jsme argumentačně připraveni? Protože diskuze kolem změny tohoto územního plánu trvá více než 2 roky.*
- *Ještě v dobách mého mládí se hovořilo o Olomouci, že spí spánkem Šípkové Růženky. Máme se smířit s tímto spánkem? Máme všechno nechat pouze na minulosti? Nebo se pokusit o jakousi vyváženost mezi touto velice závažnou minulostí a současným vkladem?*
- *What can we do? Is it gonna be rough? ... I think it's gonna be rough next nine months.*

Opakování jednotlivých slov, slovních spojení a větných celků je dalším působivým řečnickým prostředkem sloužícím k ovlivnění posluchače:

- *to není žádné území pro obrovská logistická centra, ... je to území pro malé a střední firmy;*
- *nechceme narušit jeho charakter, nechceme žádným zásadním způsobem vstupovat do krajiny;*
- *vznikla okamžitá potřeba. Potřeba řešení...;*
- *posuzovali jsme ..., jak je situace v našem městě ..., posuzovali jsme, kde je lepší...;*
- *we took the money out of it, we took out the break-up fee, we took out the big bonuses, we took out severance pay;*
- *I just wanna make it clear that this is separate .... That is separate...;*

Opakování může být spojeno s gradací:

- *I just wanna make it clear that this is separate .... That is separate. ... That is nothing that this body makes a decision on.*

Gradace přispívá ke zvýšení naléhavosti a persvazivnosti promluvy, a tím k přesvědčení posluchače o správnosti argumentů mluvčího:

- *v příštím střednědobém výhledu, to jest řekněme v horizontu tří, čtyř, pěti let....*
- *byla to jednání věcná, obsahová, argumentační, odpovídající naprosto jasně zákonu;*
- *základní myšlenkou vytvoření Středoevropského fóra Olomouc je začlenění české kultury do minimálně středoevropských, později celoevropských a jednou možná, ... do celosvětových souvislostí;*

Hra se slovy, o které jsme se znišťovali v souvislosti s řečovým jednáním, humorem a ironií, se objevuje i u některých slovních spojení:

- *vidím dotaz;*
- *posuďte sami, byla-li by to škoda nebo nebyla-li by to škoda;*

a u obrazných vyjádření a metafor:

- *spolupráce univerzity a města ... pořádně zaskřípala;*
- *jsme schopni ... tlačit tu kouli před sebou;*
- *(stát) ze sebe sundává to břemeno zodpovědnosti;*
- *abysme tu prioritu magistrátu dali na misku vah, jakožto tu silnější misku vah.*

Výčet tří (a více) skutečností se objevuje jak v americkém, tak i v českém kontextu:

- *představil nám tento projekt, jeho potenciál, jeho vyhlídky, jeho současnou podobu a tak dále a tak dále;*

slouží k zdůraznění důležitosti dané okolnosti a k upoutání pozornosti adresátů.

K větší persvazivnosti a k udržení pozornosti adresátů užívají někteří mluvčí i prvky vyprávění:

- *...takhle (státní správa) ukazuje prstem na zastupitele a říká: vy buďte ti špatní ...;*
- *právě to pracoviště Ministerstva životního prostředí nejdříve si vyžádalo studii všech možných lokalit (v) rozvojových v rámci města Olomouce v situaci, kdy město tuto studii zpracovalo, řeklo pracoviště, že to je sice fajn, ale že by bylo lepší, kdyby existovala stejná studie na úrovni kraje. Inu začala se pořizovat stejná studie na území celého kraje.*

V druhé ukázce vidíme náznak vyprávění formou pohádky (např. O kohoutkovi a slepičce; Jak dědeček měnil, až vyměnil) včetně výrazu *inu* (*milé děti*) a opakování.

5 SROVNÁNÍ RYSŮ TYPICKÝCH PRO ČESKÉ A AMERICKÉ PROSTŘEDÍ

5.1 Český kontext – Olomouc

Z uvedené analýzy vyplývá, že hlavními charakteristikami českého diskurzu zasedání zastupitelstva jsou formálnost a zdvořilost, což je zcela v souladu s jeho obsahem a funkcí: závazně projednat záležitosti týkající se města (rozvoj, investice, rozpočet apod.), rozhodnout o nich a tato rozhodnutí prezentovat veřejnosti.

Jedním z důležitých rysů souvisejících s formálností a závazností jednání jsou ustálené formulace užívané při jednotlivých bodech programu (zahájení, hlasování, oznámení o výsledcích hlasování apod. - *předám slovo panu primátorovi; k přijetí usnesení na našem jednání je potřeba nadpoloviční většina; navržený seznam konzultantů byl schválen jednohlasně*).

Formální náležitosti zasedání jsou přesně určeny jednacím řádem a zákonem o obcích, není zde příliš místa pro kreativní vyjadřování. Přesto se mluvčí snaží jak o splnění těchto formálních povinností, tak i o jejich jistou obměnu a ozvláštnění, které má za cíl navázání kontaktu s posluchači a udržení jejich pozornosti i v těchto formálních částech jednání (např. *dovolím si vás poprosit, abychom se teď vrhli už na tu suchou věcnou agendu dnešního jednání*).

Pro zasedání zastupitelstva je charakteristický formální jazyk s výraznými prvky zdvořilosti (užití zdvořilostních formulí a nepřímých komunikačních strategií) a častým využitím hedgeových, přímou komunikační funkci zastírajících výpovědí, které kromě zdvořilosti slouží spolu s pasivními konstrukcemi i k zastření záměrů původce děje (*je potřeba na úvod zdůraznit...*). Typické jsou zdvořilostní formule, jako např. *dovolují si uvést; dovoluji mi konstatovat*. Často užívané nepřímé strategie umožňují posluchačům (teoretickou) možnost předstírat, že nepřímo formulovaná výzva není určena jim a zachovávají tvář jejich i mluvčího: *předpokládám, že nebude dán požadavek, aby každý zastupitel dostal kompletní znění smlouvy*.

S formálností a zdvořilostí jsou spojeny rovněž ustálené formy oslovení. Oslovení je tak dalším typickým znakem institucionální komunikace. V českém kontextu se jedná téměř výhradně o formální oslovení *pane primátore, paní náměstkyně, pane inženýre, paní magistro* atd. Použití křestního jména by v tomto kontextu bylo chápáno jako porušení pravidel „*politic talk*“ užívaných pro daný typ komunikačních situací, a tudíž jako nezdvořilé.

V lexikální oblasti se zde vyskytují výrazy charakteristické pro politicko-administrativní diskurz: *vydiskutovat, prohlašovat* apod. V závislosti na předmětu jednání se

potom vyskytují odborné výrazy z různých oblastí (*fiskální soustava, bonita půdy*). Kromě využití terminologie různých oborů někteří mluvčí poměrně často používají slova cizího původu (*krátké entrée, ex post řecli, odsouhlasit en bloc*); tyto výrazy slouží jako prostředek pro ozvláštňení projevu a tím připoutání pozornosti adresátů. Užití výrazů cizího původu v češtině rovněž slouží ke zvýšení stylové úrovně promluvy.

Se snahou o vyšší stylovou úroveň promluvy a celkovou formálností projevu souvisí rovněž využití multiverbizací (*předložit námitku; položit otázku; učinit dohody*) a snaha o někdy až knižní charakter vyjadřování (*dovolte mi položit otázku*).

Vzhledem k tomu, že velká část promluv na zasedání zastupitelstva musí splňovat předepsané formální náležitosti, není zde příliš místa pro kreativní vyjadřování. Přesto se mluvčí snaží jak o splnění těchto formálních povinností, tak i o jejich jistou obměnu a ozvláštňení, které má za cíl navázání kontaktu s posluchači a udržení jejich pozornosti i v těchto formálních částech jednání. Zvláště v bodech programu, které se zabývají projednáváním různých záležitostí týkajících se města, a tudíž dochází k jejich představení a následné diskuzi, používají mluvčí poměrně širokou paletu rétorických prostředků (obrazná vyjádření, metafory, řečnické otázky, opakování, gradace, aluze, hra se slovy apod.). Užití těchto prostředků má za cíl nejen ozvláštňit promluvu a učinit ji snadněji pochopitelnou a zapamatovatelnou, ale mají také důležitou funkci persvazivní – přesvědčit posluchače o správnosti názoru mluvčích.

5.2 Americký kontext - Greenbelt

Také v americkém kontextu se používá jazyk, pro který je charakteristická formálnost a zdvořilost a ustálené lexikální prostředky typické pro tento typ diskurzu. Na rozdíl od češtiny je v amerických ukázkách typické užívání některých gramatických prostředků, které v běžném úzu nejsou (inverze slovosledu, konjunktiv).

Podobně jako v češtině i v americkém kontextu se často vyskytují oficiální formulace administrativního stylu, které vyžaduje (nepsaný usuální) jednací řád (*the floor is all yours; do we have a motion?*). Tyto oficiální formule jsou často zkracovány a nahrazovány neúplnými větnými konstrukcemi, neboť jejich význam je všem účastníkům zasedání znám z kontextu (*second; anyone opposed?*). Formálnost vyjadřování bývá zdůrazněna rovněž použitím knižních, případně zastaralých výrazů. V angličtině jsou knižní/zastaralé výrazy omezeny na ustálené obraty spojené s průběhem schůze: např. výraz *aye (ano)* pro vyjádření souhlasu s návrhem.

Pro administrativní styl je v americké angličtině typické využití konjunktivu, který ve většině jiných lokálních variant a stylů již zcela vymizel nebo se omezuje na několik málo ustálených výrazů (*Long live the Queen*). Zde se objevuje v kontextech spojených s žádostí, výzvou nebo přáním (*he demanded that decision be revoked*).

Kromě formálnosti vyjadřování je pro jazyk zasedání městské rady charakteristická zdvořilost, ať už ve formě používání konvenčních zdvořilostních formulí (*call the roll, if you will*), různých typů nepřímých komunikačních strategií (*Mr. R. has asked for that item to be withdrawn*) nebo hedgeových výpovědí (*I think the report needs to be made public*). Podobně jako v češtině i v angličtině mluvčí používají nepřímé komunikační strategie a omezující výpovědi k tomu, aby neohrožovali tvář posluchačů, případně také k tomu, aby zastřeli původce děje.

Formálnost a zdvořilost se projevuje rovněž při oslovování. V americkém kontextu, kde je oslovování křestními jmény mnohem běžnější než v češtině, má důsledné užívání titulu a příjmení nebo názvu zastávané funkce (*Mr. R., Madam Mayor, případně Sir, Madam, Chief*) zřetelně formální charakter.

Z hlediska výběru lexikálních prostředků se i v zasedáních americké městské rady objevují ustálené slovní obraty charakteristické pro administrativní styl, stejně jako v češtině jde často o multiverbizace (*have a request; make an addition; make a decision*). K formálnímu charakteru promluv přispívá i užívání odborných termínů z různých oblastí podle problematiky, kterou se městská rada právě zabývá (právo, ekologie, bezpečnost apod.).

Důležitým formálním rysem je v angličtině rovněž užívání jednoslovných výrazů (většinou normanského/latinského původu) místo víceslovných frázových sloves, jejichž užívání je typické pro hovorový styl (*put out the report – the report could be released publicly*). Frázová slovesa a některé další prvky hovorového stylu (hovorové výrazy *guys, hedges kinda* apod.) se vyskytují zřídka, při nepřipravených reakcích, např. při diskuzi.

Oficiálnost a „předepsanost“ jednání je důvodem pro to, že zde mluvčí ve většině případů nemohou uplatnit rétorické prostředky, neboť přílišná expresivnost a obraznost není vzhledem ke snaze o maximální objektivnost žádoucí. Jednou z částí programu zasedání kde se, podobně jako v češtině, rétorické prostředky mohou využít, a kde jsou naopak velmi důležité, je projednávání jednotlivých bodů programu – tedy diskuze o různých záležitostech, týkajících se správy a rozvoje města, a při vystoupení zvaných hostů, kteří často prezentují různé projekty. Proto mluvčí potřebují posluchače zaujmout a přesvědčit o správnosti svého stanoviska k dané problematice; k tomu, opět stejně jako v češtině, využívají širokou škálu

rétorických prostředků od opakování, gradace, výčtu tří skutečností, přes řečnické otázky, různé paralely, až k aluzím, obrazným vyjádřením a metaforám.

5.3 Kulturní shody a rozdíly

Jak v českém, tak i v americkém kontextu je při zasedání městských zastupitelstev i rad typická formálnost a zdvořilost vyjadřování, která se projevuje užíváním ustálených formulí a formulací, zdvořilou formou oslovování, nepřímými komunikačními strategiemi snažícími se neohrozit tvář komunikantů nebo volbou lexikálních prostředků typických pro jazyk z oblasti veřejné administrativy (multiverbismy, terminologie).

Kulturní rozdíly, které se vyskytují, jsou odrazem historického vývoje společnosti i jejího současného stavu. V USA se demokratický způsob řízení veřejné správy rozvíjí více než 200 let, v českých zemích docházelo k přerušení vývoje autoritářskými režimy. Po roce 1990 bylo v Československu, a později Česku potřeba znovu vybudovat demokratické mechanismy i co se týče jazykových projevů, vytvořit nová paradigmatu schůzí a zasedání, navíc se do tohoto procesu promítla snaha odlišit se a vymezit vůči minulým pořádkům. Proto si ještě dnes někteří mluvčí nejsou jistí, jak správně na veřejnosti vystupovat, jak jiné přesvědčit, jak sestavit veřejný projev. Stejně tak ani adresáti (veřejnost) nevědí, co vlastně od mluvčích (zastupitelů, poslanců) očekávat, jaký projev od nich vyžadovat. V americkém kontextu existuje dlouhodobá tradice veřejných projevů politiků a jejich následných rozborů nejen v médiích, ale i na všech stupních škol.

To vše se samozřejmě odráží i v jednotlivostech: v přístupu veřejnosti do diskuze, zveřejňování rozhodnutí rady města a toho, jakým způsobem bylo rozhodnutí dosaženo – to vše je v českém kontextu stále omezeno, i když v některých oblastech (zveřejňování některých informací na internetu apod.) se situace postupně zlepšuje. Naopak oproti americkému prostředí je české charakterizováno větší formálností (oslovení, jednacím řádem celkově), zatímco v americkém je patrný osobnější přístup, ať už jde o blahopřání k životním výročím jednotlivých zastupitelů, oznámení a oslava jejich úspěchů (pracovních, ale i např. vyléčení z vážné nemoci). Osobní přístup je patrný i v přístupu k voličům, kteří jsou chápáni více individuálně, ne jako kolektivní masa. Kulturní odlišnosti mezi českou a americkou společností odráží i odlišné chápání využití patosu a vlasteneckých prohlášení ve veřejných projevech – zatímco v americké je toto využití přirozené a adresáti je očekávají, v českém prostředí působí přehnaně a někdy i ironicky, neboť k použití ironie a nadsázky má česká společnost naopak blízko.

6 CHARAKTERISTIKA POLITICKO-SPRÁVNÍHO DISKURZU

Jazyk zasedání městských zastupitelstev a rad v českém i americkém kontextu se vyznačuje charakteristickými znaky politického, institucionálního a administrativního diskurzu. Prvky těchto tří typů diskurzu se při jednání zastupitelstev a městských rad prolínají podle toho, jaká funkce promluvy je akcentována.

Mezi charakteristické znaky politického diskurzu patří jeho veřejnost a persvazivnost. Veřejný charakter diskurzu zasedání se projevuje jeho zaměřením jednak na informování (a ovlivňování) veřejnosti – občanů města, jednak také na veřejné projednávání různých organizačních a správních záležitostí, týkajících se samotného zastupitelstva/rady města. Tato veřejnost diskurzu, která vyžaduje formální a zdvořilé vyjadřování, se pak odráží ve využitých jazykových prostředcích: v častém výskytu zdvořilostních formulí, nepřímých jazykových aktů, deagentních konstrukcí a omezovacích výpovědí. Persvazivnost se pak projevuje rovněž užíváním různých rétorických prostředků.

Vzhledem k tomu, že městská zastupitelstva a rady jsou správními institucemi, které mají za úkol (mimo jiné) výkon místní samosprávy, projevují se při jejich zasedání rovněž rysy institucionálního a správního diskurzu. Základními rysy obou typů diskurzu jsou ustálenost a snaha o neutralnost vyjádření. Ustálenost jazykových prostředků se při zasedání zastupitelstev a městských rad projevuje užíváním ustálených formulací (*zasedání je usnášeníschopné, do we have a second*), které vyžadují pravidla upravující jednání zastupitelstev/městských rad (ať už psaná jako v případě českých zastupitelstev, nebo nepsaná v americkém kontextu). Snaha o neutralnost a objektivitu vyjádření se odráží v použití co nejpřesnějších formulací – tedy používání termínů z různých oblastí, kterých se jednání zastupitelstev/rad týká, a výrazů spjatých s fungováním administrativy (velmi často jde o multiverbismy typu *podat návrh, učinit rozhodnutí, make a decision*).

V institucionálním diskurzu je velmi důležitým rysem jeho asymetričnost, tedy nerovnoprávný vztah mezi představitelem instituce a občanem, který se na instituci obrací (např. jde o otázky občanů obracejících se na členy zastupitelstva). Tento nerovnoprávný vztah se v českém i americkém kontextu projevuje omezením možností aktivně vystupovat na jednání zastupitelstva/rady. Veřejnost (občané města) se mohou přihlásit do diskuze pouze předem, v českém kontextu pouze písemně, jejich účast v rozpravě je časově omezená, případně ji může předsedající omezit a vystoupení ukončit.

7 ZÁVĚR

Výchozí předpoklad, s nímž jsme k práci přistupovali, totiž že rozdíly způsobené odlišností historických tradic a rozdíly kulturními se při srovnání jazykových projevů z oblasti politického diskurzu významně projeví, se potvrdil jen částečně. Naopak se ukázalo, že společných rysů vyplývajících z povahy politicko-administrativního diskurzu jakožto výrazné oblasti společenské komunikace je poměrně mnoho.

Jak již bylo uvedeno, jsou to zejména

- strukturovaný postup realizace komunikační události podle předem daného (zákonem stanoveného) schématu;
- omezené možnosti, jak komunikační událost variovat (viz např. vystoupení zástupců veřejnosti);
- vždy přítomná zdvořilost (v rámci *politic talk*);
- formálnost vyjadřování;
- přítomnost persuzivních prvků;
- užívání terminologie a výrazů typických pro administrativní činnosti v oblasti veřejné správy;
- ustálené formy oslovení;
- užívání ustálených vyjadřovacích formulí (v jejich rámci metaforické vyjadřování a přítomnost prostředků rétorických).

Rozdílů mezi případy politicko-administrativního diskurzu, které jsme v této práci hledali, se nakonec ukázaly jako méně výrazné, než jsme na počátku očekávali.

Rozdíly vyplývající z užívání odlišných jazyků byly/jsou prediktabilní, a neměly by tedy být mezi rozdíly v charakteru politicko-administrativního diskurzu počítány – každý jazyk má gramatické a lexikální vlastnosti (spolu s jejich konotacemi), které uživatelům nedávají mnoho prostoru pro kreativitu a v určitých komunikačních událostech jsou z hlediska zvyklostí preferovány (viz některé archaizující prvky v angličtině), zejména jde-li o komunikační událost reglementovanou a oficiální. Odlišnosti se objevují rovněž tam, kde jazykové projevy přímo reflektují mimojazykovou společenskou realitu, zde ani přímé srovnání není možné. Výraznější rozdíly mohou být způsobeny různě dlouhou tradicí podobných komunikačních událostí (odtud rozdíly v jejich realizaci) a politickou/společenskou zběhlostí (politickou profesionalitou) komunikujících. Odlišnosti tedy spočívají více v individuálních osobnostních předpokladech komunikujících než v diskurzu samém, jsou primárně způsobeny rozdíly historicko-společenského vývoje.

Je ovšem důležité se těmito rozdíly, především rysy politicko-administrativního diskurzu zabývat, neboť v současnosti může i u mluvčích jednoho jazyka v rámci odlišných diskurzů dojít k tomu, že vzájemné dorozumění naráží na problémy. Otázka, zda podobné „mluvení různými jazyky“ je častější v češtině, nebo v angličtině, zůstává zatím otevřená.

ANOTACE

Ivana Mrozková

Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Diskurz české komunální politiky ve srovnávacím česko-anglickém pohledu

Školitelka: doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.

Počet znaků: 344591

Počet příloh: 3 elektronické přílohy na CD

Počet titulů použité literatury: 77

Předkládaná disertační práce se zabývá analýzou českého politicko-administrativního diskurzu na příkladu jednání zastupitelstev a městských rad a jejím srovnáním s analogickým diskurzem v anglickém jazyce. Pro účely práce byly použity přepisy audionahrávek zasedání Zastupitelstva města Olomouce a videonahrávek schůzí City Council of the City of Greenbelt, Maryland, USA. Metodologický rámec práce tvoří analýza diskurzu se zaměřením na funkční využití jazykových prostředků ovlivňujících realizaci řečového jednání (přesvědčování, ne/zdvořilost).

Klíčová slova:

analýza diskurzu, politický diskurz, administrativní diskurz, institucionální diskurz, řečové jednání, zdvořilost, lexikální prostředky, rétorické prostředky, kulturní rozdíly

The submitted thesis deals with the analysis of the Czech political and administration discourse using the examples of discourse of city council meetings and their comparison with the analogic discourse in American English. The transcripts of audio and video recordings from the meetings of the Municipal Government of the City of Olomouc and the City Council of the City of Greenbelt, MD were used in the analysis. The thesis uses the methodology of discourse analysis focusing on language use affecting speech action realizations (persuasion, im/politeness).

Key words:

discourse analysis, political discourse, administration discourse, institutional discourse, speech action, politeness, lexical devices, rhetoric devices, cultural differences

RESUMÉ

The thesis deals with the analysis of the Czech political and administration discourse using the examples of discourse of city council meetings and their comparison with the analogic discourse in American English. The aim was to analyse municipal government discourse focusing on language use affecting speech action realizations such as persuasion and im/politeness.

The material used for analysis consisted of audio and video recordings of the meetings of the Municipal Government of the City of Olomouc, Czech Republic, and the City Council of the City of Greenbelt, MD, US. In analysis we used transcribed version of the meetings.

The discourse of municipal government meetings can be characterized as a mixture of political, administration, and institutional discourse: political, as it comprises prominent features of political discourse, which are persuasiveness and public character; administration and institutional as it shows a strong tendency to stability and the use of neutral and objective language. Institutional discourse is also characterized by asymmetry in relationship between the institution (and its representatives) and the public (citizens). All those features are reflected in language of the municipal government meetings.

The thesis employs discourse analysis methods with special focus on language devices used in three interconnected areas: speech action, lexical devices, and rhetorical devices. Each of the areas was analyzed in detail for each section of the municipal government meetings, from the opening, through agenda approval, presentations and discussion of various issues and voting, to closing and adjourning of the meeting.

The findings show that the Czech and American political and administration discourse has more similarities than differences. It is characterized by formal and polite language with frequent use of expressions typical for the field of administration, multiverbisms, and terminology. Formality and politeness is reflected also in the terms of address, and generally, in politically correct language used in meetings. The need to persuade the citizens as well as other members of the government results in usage of a wide range of rhetorical devices, especially during discussions and presentations.

SEZNAM PŘÍLOH A TABULEK

Tab. č. 1: Faircloughův trojrozměrný model diskurzu .....str. 15

Na příloženém CD jsou přepisy zasedání Zastupitelstva města Olomouce a City Council of the City of Greenbelt.

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

■ - pauza

┌ - postranní svorka spínající řeč téhož mluvčího

L

↑ - stoupnutí melodie

↓ - klesnutí melodie

— - nesrozumitelné nebo nejasné slovo či úsek textu

:-) - otázka

: - prodloužení samohlásky

@ - hezitační zvuk

XY - velká písmena značí zdůraznění slabiky nebo slova

= - okamžité, až překotné navázání na repliku partnera

LITERATURA

ARISTOTLE. *Rhetoric. 350 B.C.E.* Transl. Roberts, W. Rhys. The Internet Classics Archive [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://classics.mit.edu/Aristotle/rhetoric.html>.

ATKINSON, J. Max. *Lend Me Your Ears: All You Need to Know about Making Speeches and Presentations.* London and New York: Vermilion, 2004. ISBN 0091894794

BARTOŠEK, Jaroslav. *Jazyk současné české politiky.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1993. ISBN 8070673311

BEČKA, J. V. Metafora ve větě. *Naše řeč.* 1971, vol. 54, no. 1.

BERGER, Arthur Asa. *Media Analysis Techniques.* London: Sage Publications, 2005. ISBN 978-1-4129-0683-8

BROWN, Penelope, LEVINSON, Stephen C., *Politeness: Some Universals in Language Usage.* Cambridge: Cambridge University Press; Reissue edition, 1987. ISBN 0521313554

CLAMPITT, Phillip G. *Communicating for Managerial Effectiveness.* London: Sage Publications, 2001. ISBN 0-7619-2152-4

COOK, Guy. *Applied Linguistics.* Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-437598-6

ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana, HAVLOVÁ, Eva. *Užívání a prožívání jazyka.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1756-5

ČMEJRKOVÁ, Světlá, KADERKA, Petr. *Studie k moderní mluvnici češtiny I. Pragmatické aspekty češtiny.* Olomouc: VUP, 2013.

ETKIN, J. *Metáfora y doble discurso político.* Buenos Aires: EUDEBA, 1999. ISBN 9502309650

FAIRCLOUGH, Norman. *Critical discourse analysis: the critical study of language.* Harlow: Longman an imprint of Pearson Education, 1995. ISBN 0582219841

FAIRCLOUGH, Norman. *Media Discourse.* London: Bloomsbury Academic, 2011. ISBN 978-0-3405-8889-5

FAIRCLOUGH, Norman. *Language and power*. 2nd, Harlow, England; New York: Longman, 2001. ISBN 0582414830

FASOLD, Ralph. *The Sociolinguistics of Language*. Blackwell Publishers, 1997. ISBN 0-631-13825-0

FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Praha: Triáda, 1998. ISBN 80-86138-03-8

FOWLER, Roger. *Language in the News, Discourse and Ideology in the Press*. London, New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-01419-9

GEE, J. P. *Introduction to Discourse Analysis Theory and Method*. 3rd. New York, London: Routledge, 2010. ISBN 0415585694

GIBSON, Robert. *Intercultural Business Communication*. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 0194421805

GUMPERZ, John J., LEVINSON, Stephen C. (Eds.) *Rethinking Linguistic Relativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. ISBN 978-0521448901

HABERMAS, Jürgen: *Theorie des kommunikativen Handelns*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1981, ISBN 3-518-28775-3

HACKMAN, Michael Z., JOHNSON, Craig E. *Leadership: A Communication Perspective*. Long Grove: Waveland Press, 2004. ISBN 1-57766-284-9

HALLIDAY, M.A.K. *Language as a Social Semiotic: Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Hodder Arnold, 1978. ISBN 0713162597

HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1283-7

HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Vyd. 2., v Karolinu 1., dopl. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2233-0

HOFFMANNOVÁ, Jana, MÜLLEROVÁ, Olga. *Jak vedeme dialog s institucemi*. Praha: Academia, 2000. ISBN 978-80-200-0446-7

HOFFMANNOVÁ, Jana, ČMEJRKOVÁ, Světlá, ed. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1034-3

HUDSON, R.A. *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-56514-6

CHILTON, Paul A. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London: Routledge, 2004. ISBN 0415314720

CHILTON, Paul A. Metaphors in Political Discourse. In: MEY, Jacob L. *Concise Encyclopedia of Pragmatics. 2nd Edition*. Oxford: Elsevier, 2009. s. 622-624 ISBN 978-0-08-096297-9

CHRZ, Vladimír. Kognitivní funkce metafor v politice. *Československá psychologie*. 2000, vol 44, no 1, p. 11-25.

JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta, 1999. ISBN 80-210-2186-1

JOHNSON, Craig, HACKMAN, Michael. *Creative Communication: Principles and Applications*. Long Grove: Waveland Press, 1995. ISBN 0881338281

JOHNSTONE, Barbara. *Discourse Analysis*. Blackwell Publishing, 2008. ISBN 978-1-4051-4427-8

KRAMSCH, Claire, WIDDOWSON, H. G. *Language and Culture*. Oxford, 1998. ISBN 978-0194372145

KRAUS, Jiří. Rétorika – disciplína moderní. *Slovo a slovesnost* 35, 1974, s. 136-142.

KRAUS, Jiří. Interpretace textu a rétorika. In: *Uměnovědné studie* 5. Praha 1984, s. 134-140.

KRAUS, Jiří. Rétorika v popisu (a ovlivňování) společenské komunikace. *Slovo a slovesnost* 48, 1987, no. 3, s. 217-222.

KRAUS, Jiří. *Rétorika v evropské kultuře*. 2., přeprac. vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN: 80-200-0659-1

KRAUS, Jiří. Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu. In: *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 13-39.

KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 8024608987

KOŘENSKÝ, Jan. *Člověk – řeč – poznání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 978-80-244-0791-3

KOŘENSKÝ, Jan, HOFFMANNOVÁ, Jana, JAKLOVÁ, Alena, MÜLLEROVÁ, Olga. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. 3. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. ISBN 80-7040-363-2

LAKOFF, George, JOHNSON, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 2003, ISBN 0226468011

LAKOFF, George. *The Political Mind: A Cognitive Scientist's Guide to Your Brain and Its Politics*. New York: Penguin Books, 2009. ISBN 0143115685

LEMKE, Jay. *Textual Politics: Discourse and Social Dynamics*. London: Taylor and Francis, Ltd., 1995. ISBN 0748402152

NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. London, New York: Prentice Hall, 1988. ISBN 0139125930

Robert's Rules of Order: Modern Edition. Revised by Darwin Patnode. New York: Berkley Books, 1989. ISBN 978-0-425-11690-5

ROMAINE, Suzanne. *Communicating Gender*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 1999. ISBN 0-8058-2926-1

SALZMANN, Zdeněk. *Jazyk, kultura a společnost, Úvod do lingvistické antropologie*. Praha: Ústav pro etnologii a folkloristiku AV ČR, 1997. ISBN 0009-0794

SIMPSON, Paul, MAYR, Andrea. *Language and Power*. London: Routledge, 2009. ISBN 0415469007

SPOLSKY, Bernard. *Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press, 1998. ISBN 0-19-437211-1

STUBBS, Michael. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Chicago: University of Chicago Press, 1983. ISBN 0226778339

STACHOVÁ, Jiřina. Úloha metafory ve vědeckém poznání. *Filosofický časopis*. 1970, vol. 18, no. 3, p. 456-469.

STACHOVÁ, Jiřina. *Úloha metafory ve vědeckém poznávání a vyjadřování*. Praha: Československá akademie věd, 1990. ISBN 80-7007-013-7

ŠTEKAUER, Pavol. *Rudiments od English Linguistics*. Prešov: Slovacontact, 2000. ISBN 80-88876-04-4

TANNEN, Deborah. *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: Ballantine Books, 1990. ISBN 0-345-37205-0

TÁRNYIKOVÁ, J. Pragmatics. In: Štekauer, P. ed. *Rudiments of English Linguistics*. Prešov: Slovacontact, 2000. ISBN 80-88876-04-4

TÁRNYIKOVÁ, J. *From Text to Texture. An introduction to processing strategies*. 3rd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0438-9

TOMALIN, Barry, STEMPLESKI, Susan. *Cultural Awareness*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-437194-0

VALDROVÁ, Jana. Je politička politik? O genderové stránce veřejného projevu. *Fórum 50%* [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupný z: <http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/je-politicka-politik-o-genderove-strance-verejneho-projevu>

VALDROVÁ, Jana. Jak jazyk zabíjí image odbornice. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2005, vol. 6, no. 2 [cit. 2015-05-11]. Dostupný z: http://www.genderonline.cz/uploads/4bd25679c2fcaac2ca403a0395672d458dc8d941_jak-jazyk-zabiji-image-odbornice.pdf

VALDROVÁ, J. *Gender a společnost*. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-808-3

VAN DIJK, Teun A. *Discourse studies: a multidisciplinary introduction*. Volume 1: Discourse as structure and process. London: SAGE Publications, 1997. ISBN 0803978456

VAN DIJK, Teun A. *Ideology*. 1st, London: Sage, 1998. ISBN 0761956557

VAN DIJK, Teun A. *Discourse and Power*. Palgrave Macmillian, 2008. ISBN 978-0-230-57409-0

VAN LEEUWEN, Theo. *Discourse and Practice, New Tools for Critical Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-532330-6

WATTS, Richard J. *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 0 521 79085 9

WIDDOWSON, H.G. *Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-1943-8921-1

WIDDOWSON, H.G. *Linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-437206-5

WIECKE, Thomas. *Rétorika v praxi: Hovořit je umění, Zásady působivého projevu, Efektivní komunikace*. Čestlice: Rebo Productions, 2005. ISBN 80-7234-418-8

YULE, George. *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-437207-7

Slovníkové příručky

ADAMOVIČ, K., KRÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ, J. *Politologický slovník*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-469-4

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 987-80-7106-484-8

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia, 2005.

Oxford Dictionary of English. 2nd Edition, Revised. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 0-19-861057-2

Webster's College Dictionary. New York: Random House, 1991. ISBN 0-679-40110-5